

xxx ministeriön julkaisusarja 2021:xx

Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset ja niihin liittyvät käytännöt

Raporttiluonnos

xxxministeriö Helsinki 2021

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtiovarainministeriö

CC BY-NC-ND 4.0

ISBN pdf: [VNK täyttää](#)

ISSN pdf: [VNK täyttää](#)

ISBN painettu: [VNK täyttää](#)

ISSN painettu: [VNK täyttää](#)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2021 Finland ([kieliversioissa](#))

Paino: PunaMusta Oy, 2021

Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset ja niihin liittyvät käytännöt

VNK täyttää, sarja ja numero	Teema	Hallintopolitiikka
Julkaisija	Valtiovarainministeriö	
Tekijä/t	Henkilöhakijoiden valtionavustuskäytäntöjen kehittämisjaosto	
Kieli	Suomi	Sivumäärä VNK täyttää
Tiivistelmä	<p>Valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihankkeen henkilöhakijajaoston tavoitteena oli selvittää yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia ja niihin liittyviä käytäntöjä. Jaosto kartoitti valtionavustusten muodostamaa kokonaisuutta ja selvitti avustustoiminnassa hyödynnettäviä tietovarantoja ja rekistereitä sekä henkilötietojen käsittelyä koskevia erityiskysymyksiä.</p> <p>Jaosto laati kuusi ehdotusta yksityishenkilöitä koskevan avustustoiminnan kehittämiseksi: 1) käsitteet, 2) suunnittelu ja arviointi, 3) asiointi ja asiakaskokemus 4) tulokset ja vaikutukset, 5) läpinäkyvyys ja selkeys ja 6) tiedon yhteiskäyttö. Erityisesti on helpotettava asiointia ja parannettava asiakaskokemusta. Yksityishenkilöille myönnettävillä valtionavustuksilla tavoitellaan yhteiskunnallisia päämääriä, joten on lisättävä ymmärrystä valtionavustusten käytön tuloksista ja vaikutuksista suunnittelun ja seurannan vahvistamiseksi.</p> <p>Kehittämisehdotukset perustuvat jaoston toteuttamaan analyysiin. Tiedonhankinnassa käytettiin erilaisia tiedonlähteitä ja aineistonkeruumenetelmiä, kuten haastatteluja, kyselyitä ja työpajoja. Ehdotuksilla tavoitellaan vaikuttavampaa, tehokkaampaa, läpinäkyvämpää ja yhdenmukaisempaa avustustoimintaa.</p> <p>Yhteinen toimintamalli sopii valtionavustustoiminnan viitekehyykseksi, kun valtionapuviranomaiset kehittävät avustustoimintaa ja ottavat käyttöön digitaaliset palvelut.</p>	
Klausuuli	VNK täyttää	
Asiasanat	Hallintopolitiikka, valtionavut, valtionavustukset, apurahat, julkinen rahoitus	
ISBN PDF	VNK täyttää	ISSN PDF VNK täyttää
ISBN nid.	VNK täyttää	ISSN painettu VNK täyttää
Asianumero	VN/32066/2021	Hankenumero VM175:00/2021
Julkaisun osoite	VNK täyttää	

Statsunderstöd som beviljas privatpersoner och praxis i anslutning till dessa understöd

VNK täyttää, sarjanimi ja numero		Tema	Förvaltningspolitiken
Utgivare	Finansministeriet		
Utarbetad av	Sektionen för utveckling av statsunderstödsförfarandena vid understöd till privatpersoner		
Språk	Finska	Sidantal	VNK täyttää
Referat	<p>Målet för sektionen för personsökande inom projektet för att utveckla och digitalisera statsunderstödsverksamheten var att undersöka statsunderstöd som beviljas privatpersoner och praxis i anslutning till dessa understöd. Sektionen kartlade den helhet som statsunderstöden bildar och undersökte de informationsresurser som utnyttjas i understödsverksamheten samt särskilda frågor som har att göra med behandlingen av personuppgifter.</p> <p>Sektionen utarbetade sex olika förslag för att utveckla understödsverksamheten för privatpersoner: 1) begrepp, 2) planering och utvärdering, 3) ärendehantering och kundupplevelse, 4) resultat och effekter, 5) transparens och tydlighet och 6) gemensam användning av information. Det är särskilt viktigt att det blir lättare att uträtta ärenden och att kundupplevelsen blir bättre. Avsikten med statsunderstöd som beviljas privatpersoner är att uppnå samhällseliga mål, så förståelsen för vilka resultat och effekter användningen av statsunderstöd har behöver bli större för att planeringen och uppföljningen ska bli bättre.</p> <p>Utvecklingsförslagen är baserade på en analys som sektionen har genomfört. När informationen inhämtades, utnyttjades olika informationskällor och olika metoder för att samla information, såsom intervjuer, enkäter och workshoppar. Avsikten med förslagen är att understödsverksamheten ska ha större genomslag, bli effektivare, mer transparent och enhetligare.</p> <p>Den gemensamma verksamhetsmodellen är lämplig som referensram när statsbidragsmyndigheterna utvecklar understödsverksamheten och inför digitala tjänster.</p>		
Klausul	VNK täyttää		
Nyckelord	Förvaltningspolitik, statsunderstöd, offentlig finansiering		
ISBN PDF	VNK täyttää	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN tryckt	VNK täyttää	ISSN tryckt	VNK täyttää
Ärendenr.	VN/32066/2021	Projektnr.	VM175:00/2021
URN-adress	VNK täyttää		

Discretionary government grants available to private individuals and the practices related to such grants

VNK täyttää, sarjanimi ja numero		Subject	Governance Policy
Publisher	Ministry of Finance		
Group author	Sub-unit on developing government grant practices for private individuals		
Language	Finnish	Pages	VNK täyttää
Abstract	<p>The objective of the Sub-unit on developing government grant practices for private individuals was to study discretionary government grants that are available to private individuals and the practices related to such grants. The Sub-unit mapped out the system of discretionary government grants and examined the data repositories and registers used in grant activities as well as specific issues relating to the processing of personal data.</p> <p>The Sub-unit drafted six proposals for developing government grant practices for private individuals: 1) concepts, 2) planning and assessment, 3) use of services and customer experience, 4) results and effects, 5) transparency and clarity and 6) shared use of data. In particular, we must facilitate the use of services and improve customer experience. Discretionary government grants to private individuals aim to achieve societal objectives, and we must increase our understanding of the results and effects of using discretionary government grants in order to improve planning and monitoring.</p> <p>The development proposals are based on an analysis carried out by the Sub-unit. Different sources of information and methods of data collection, such as interviews, surveys and workshops, were used to collect information. The proposals aim to improve the effectiveness, efficiency, transparency and uniformity of government grant practices.</p> <p>The joint model can serve as a framework for discretionary government grant practices when grant authorities develop their practices and adopt digital services.</p>		
Provision	VNK täyttää		
Keywords	Governance policy, discretionary government grants, public funding		
ISBN PDF	VNK täyttää	ISSN PDF	VNK täyttää
ISBN printed	VNK täyttää	ISSN printed	VNK täyttää
Reference no.	VN/32066/2021	Project no.	VM175:00/2021
URN address	VNK täyttää		

Sisältö

1	Johdanto	8
1.1	Valtionavustukset ja niiden myöntäminen	8
1.2	Valtionavustustoiminnan kehittäminen	10
1.3	Henkilöhakijoiden valtionavustuskäytäntöjen kehittämisjaosto	13
1.3.1	Tavoitteet ja tehtävät	13
1.3.2	Valmistelun eteneminen ja selvityksen tekeminen	14
1.4	Raportin rakenne	18
2	Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset	19
2.1	Valtionavustuksen käsite ja valtionavustuslajit	19
2.2	Yksityishenkilön määrittäminen	22
2.3	Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset	25
3	Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli	29
3.1	Yhteiskunnallisten muutostekijöiden tunnistaminen	30
3.2	Yhteiskunnallisen muutoksen toteuttaminen	33
3.3	Yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi ja niiden laajentaminen	35
3.4	Yhteenveto	37
4	Valtionavustustoiminnan digitaaliset palvelut ja valtionavustuksiin liittyvät käytännöt	39
4.1	Hakuilmoitukset ja ohjeet	39
4.2	Valtionavustushakemukset	41
4.3	Vakioehdot	45
4.4	Myöntöperusteet ja arviointiperusteet ja -kriteerit	46
4.5	Valtionavustuspäätökset	49
4.6	Käytön valvonta ja raportointi	51
4.7	Yhteenveto	53
5	Valtionavustustoimintaan liittyvät tietovarannot ja rekisterit	55
5.1	Suomi.fi-tunnistautuminen ja -palvelutietovaranto	56
5.2	Verohallinto ja verotukseen liittyvät asiat	59
5.3	Apurahojen eläkevakuuttaminen	63

5.4	Ulosotto ja ulosottorekisteri	64
5.5	Väestötietojärjestelmä ja henkilö- ja kiinteistötiedot sekä muita rekistereitä	66
5.6	Muut havainnot ja huomiot	67
5.7	Yhteenveto	69
6	Henkilötietojen käsitteleminen ja julkaiseminen.....	70
6.1	Henkilötietojen käsitteleminen	70
6.2	Henkilötietojen julkaiseminen	72
7	Yksityishenkilöitä koskevan valtionavustustoiminnan kehittäminen	74
7.1	Yhteenveto	74
7.2	Kehittämissuhteet	75
Liite 1	78
Lähteet	87

1 Johdanto

1.1 Valtionavustukset ja niiden myöntäminen

Harkinnanvaraiset valtionavustukset ovat valtion varoista myönnettävää julkista tukea, jolla avustetaan yhteiskunnallisesti tarpeelliseksi katsottavaa toimintaa tai hanketta. Valtionavustus on luonteeltaan vastikkeetonta ja rahoituksena myönnettävää tukea, jonka saaja, määrä tai molemmat voivat olla harkinnanvaraisia.

Valtionavustukset ovat osa julkisen hallinnon rahoitusohjausta ja niitä myönnetään valtion talousarviosta. Osa valtionavustusten myöntämiseen osoitettavista määrärahoista on peräisin Euroopan unionin varoista. Valtionavustuksia voidaan myöntää myös valtion talousarvion ulkopuolella olevista valtion rahastoista, kuten Palosuojelurahastosta, Öljysuojelurahastosta, Valtion asuntorahastosta ja Maaseudun kehittämisrahastosta. Valtionavustuksia myönnetään arviolta 4 miljardia euroa joka vuosi.¹

Valtionapuviranomaiset myöntävät valtionavustuksia yhteiskunnan eri toimijoille, kuten yhdistyksille ja säätiöille, kunnille ja kuntayhtymille, yksityishenkilöille, yrityksille, korkeakouluille, asunto-osakeyhtiöille sekä muille tahoille. Suomessa on noin 90 valtionapuviranomaista. Valtionapuviranomaisina toimivat esimerkiksi kaikki ministeriöt ja monet valtion virastot ja laitokset. Valtionavustuksia myöntävät myös valtion aluehallintoviranomaiset eli elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ja aluehallintovirastot sekä kuntayhtyminä toimivat maakuntaliitot. Valtionavustuksia voi myöntää lain nojalla myös muu taho, kuten Suomen elokuvasäätiö tai Suomen metsäkeskus.²

Valtionavustuksilla edistetään yhteiskunnallisia päämääriä ja niihin liittyviä tavoitteita. Valtionavustuksilla voidaan vakiintuneen ja lainsäädäntöön pohjautuvan toiminnan lisäksi vastata muuttuviin tarpeisiin yhteiskunnassa. Valtionavustusten myöntämistä

¹ Valtionavustusten tuottavuuspotentiaali

² Valtionapuviranomaiset

sääntelevät valtion talousarvio ja sitä koskeva lainsäädäntö, valtionavustuskohtainen erityislainsäädäntö (lait ja asetukset sekä mahdollinen Euroopan unionin lainsäädäntö) sekä valtionavustuslaki (688/2001) yleislakina.^{3 4} Valtionavustuslaissa (688/2001) säädetään valtionavustuksen myöntämisen perusteista ja menettelyistä, kuten valtionavustuksen maksamisesta ja sen käytön valvonnasta. Valtionavustusten myöntämiseen vaikuttavat lisäksi hallinnon yleislait, kuten hallintolaki (434/2003) ja siinä määritellyt hyvän hallinnon perusteet.⁵

Valtionavustukset myönnetään valtionavustuslain (688/2001, 2 luku, 5 §) perusteella joko yleisavustuksina tai erityisavustuksina.

- Yleisavustus voidaan myöntää valtionavustuksen saajan toimintaan yleisesti tai tiettyyn osaan sen toiminnasta.
- Erityisavustus voidaan myöntää investointiavustuksena, hankeavustuksena kokeilu-, käynnistämisen-, tutkimus- tai kehittämishankkeeseen, apurahana, stipendinä tai avustuksena hakijan henkilökohtaiseen käyttöön tai hankkeeseen tai näihin verrattavana muuna erityisavustuksena.

Valtionavustusten myöntämistä on tarkasteltu jonkin verran viime vuosina. Aiemmissa selvityksissä käsitellään esimerkiksi valtionavustuksiin liittyviä käytäntöjä ja valtionavustusten digitalisointia.^{6 7 8} Valtionavustusten myöntämiseen on tarpeen kiinnittää huomiota eri syistä. Esimerkiksi vastailmestyneissä julkaisuissa tunnistetaan julkisen talouden kestävyys, valtionavustusten hallinnoinnin asianmukaisuuden ja valtionavustusten käytön tuloksellisuuden kaltaisia syitä.^{9 10}

³ Valtionavustuslaki 688/2001

⁴ Laki valtion talousarviosta 423/1988

⁵ Hallintolaki 434/2003

⁶ Valtionavustustyöryhmän mietintö

⁷ Valtionavustusten digitalisoinnin esiselvitys

⁸ Valtionavustusten tuottavuuspotentiaali

⁹ Ministeriöiden tulevaisuuskauppa 2022

¹⁰ Rahapeliötoiminnan tuotoista myönnettyt valtionavustukset

VALTIONAVUSTUSTOIMINTA JA VALTIONAVUSTUSPROSESSI

Valtionavustustoiminta tarkoittaa valtionapuviranomaisen järjestämää toimintaa, jonka tavoitteena on saavuttaa valtionavustusten avulla yhteiskunnallisia päämääriä ja vastata yhteiskunnallisiin tarpeisiin. Suunnittelun, arvioinnin ja raportoinnin kaltaisia toimintoja, joilla valtionapuviranomaiset toteuttavat valtionavustustoimintaa, kutsutaan valtionavustusprosessiksi.¹¹

Valtionavustustoimintaa luonnehditaan nykyisin hajautuneeksi, siilomaiseksi ja monimuotoiseksi. Haettavissa olevista tai myönnettyistä valtionavustuksista ei ole saatavissa kokonaisuutena ajantasaista, kattavaa ja läpinäkyvää tietoa. Säädöksiä on paljon ja niitä voi olla vaikea verrata keskenään. Lisäksi valtionapuviranomaisten käytännöt vaihtelevat. Siksi valtionavustustoimintaa on tarpeen kehittää.¹² Toiminnan kehittäminen uudistaa osaltaan julkista hallintoa.¹³

Valtiovarainministeriön valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihankkeen (VM212:00/2018) tavoitteena on lisätä valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta, läpinäkyvyyttä, tehokkuutta ja yhdenmukaisuutta.¹⁴ Tavoitteena on myös parantaa tuottavuutta pienentämällä valtionavustustoiminnassa käytettävien digitaalisten palveluiden kustannuksia ja vähentämällä prosesseihin käytettyä työaika tai kohdentamalla valtionavustustoimintaan käytettyä työaika uudelleen. Kehittämis- ja digitalisointihanke perustuu muun muassa valtionavustusten digitalisoinnin esiselvitykseen ja hanke päättyi joulukuussa 2023.¹⁵

1.2 Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Valtionavustustoimintaa kehitetään ja digitalisoidaan valtiovarainministeriön viisivuotisessa hankkeessa (myöhemmin tässä raportissa valtionavustushankkeessa), jonka tavoitteena on lisätä valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta, läpinäkyvyyttä, tehokkuutta ja yhdenmukaisuutta.¹⁶ Tavoitteisiin päästään digitalisoimalla valtionavustusprosessia, yhdenmukaistamalla valtionapuviranomaisten käsitteitä ja käytäntöjä tarkoituksenmukaisella tavalla sekä kehittämällä valtionavustustoimintaa yhteisen toimintamallin mukaisesti.

¹¹ Valtionavustustoiminnan sanasto

¹² Valtionavustusten digitalisoinnin esiselvitys

¹³ Julkisen hallinnon uudistamisen strategia

¹⁴ Valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihanke

¹⁵ Valtionavustusten digitalisoinnin esiselvitys

¹⁶ Valtionavustustoiminnan kehittäminen

Valtionavustustoiminnan kehittäminen perustuu yhteiseen toimintamalliin, jonka avulla valtionapuviranomaiset uudistavat valtionavustustoimintaansa ja valtionavustusprosessiaan.¹⁷ Toimintamalli jakaa valtionavustusprosessin kolmeen vaiheeseen eli yhteiskunnallisten muutostekijöiden tunnistamiseen, yhteiskunnallisen muutoksen toteuttamiseen ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointiin ja niiden laajentamiseen. Toimintamallin tarkoituksena on myös kehittää valtionavustuksiin liittyviä käytäntöjä ja niitä koskevia menettelytapoja sekä toimintakulttuuria.

Valtionavustustoiminnan tietovaranto ja siihen sisältyvät yhteiset palvelut tukevat valtionavustusprosessin digitalisointia ja erityisesti yhteiskunnallisen muutoksen toteuttamisen vaihetta valtionavustustoiminnassa. Digitaaliset palvelut koostuvat kolmesta kokonaisuudesta:

1. valtionavustushakujen julkaisemisen ja asiointin palvelu Haeavustuksia.fi;
2. valtionavustustietojen julkaisemisen ja käytön palvelu Tutkiavustuksia.fi;
3. valtionavustusten käsittelyn ja hallinnoinnin palvelu Hallinnoivustuksia.fi.¹⁸

Valtiokonttori toimii valtionavustustoiminnan tietovarannon ja siihen sisältyvien palveluiden ylläpidosta vastaavana viranomaisena.¹⁹ Valtionavustustoiminnan kehittäminen ja valtionavustusprosessin digitalisointi perustuvat yhteiskehittämiseen eli käyttäjälähtöiseen ja tavoitteelliseen yhteistyöhön. Valtionapuviranomaiset ottavat yhteisen toimintamallin mukaiset digitaaliset palvelut käyttöön vaiheittain lähivuosien aikana.

Niitä valtionapuviranomaisia, jotka eivät hallinnoi valtionavustuksia yhteisissä palveluissa, koskee vähimmäistietojen toimittamisveloite valtionavustustoiminnan tietovarantoon. Kaikki valtionavustushaut julkaistaan jatkossa yhdessä paikassa eli Haeavustuksia.fi-palvelussa. Lisäksi Valtiokonttori julkaisee valtionavustustoiminnan perustietoja, kuten valtionavustuksen saajan, määrän, käyttötarkoituksen ja alueellisen kohdentumisen, Tutkiavustuksia.fi-palvelussa. Vähimmäistietojen toimittamisveloitteen on määrä tulla voimaan 1.10.2023. Eduskunta käsitteli hallituksen esitystä (HE 88/2022 vp) valtionavustustoiminnan tietovarannosta, palveluista ja Valtiokonttorin roolista tätä raporttia kirjoitettaessa.²⁰

Valtionavustushankkeessa toimivat jaostot ovat selvittäneet yhteisöille ja yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia ja niihin liittyviä käytäntöjä. Valtiovarainministeriön

¹⁷ Valtionavustustoiminnan verkostomainen toimintamalli

¹⁸ Valtionavustuspalvelut

¹⁹ HE 88/2022 vp

²⁰ HE 88/2022 vp

julkaisusarjassa on tähän mennessä ilmestynyt raportit, jotka koskevat järjestöille ja kunnille myönnettäviä valtionavustuksia ja niihin liittyvien käytäntöjen kehittämistä ja yhdenmukaistamista.^{21 22 23} Raporteissa tunnistetaan monia kehittämiskohteita, ja valtionapuviranomaisten on perusteltua hyödyntää hakijaryhmäkohtaisia raportteja kehittäessään valtionavustustoimintaansa.

KÄYTÄNTÖJEN KEHITTÄMINEN JA YHDENMUKAISTAMINEN

Valtionavustustoiminnan yhteisen toimintamallin mukaiset digitaaliset palvelut edistävät valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta, yhdenmukaisuutta, läpinäkyvyyttä ja tehokkuutta. Yhteinen toimintamalli siirtää painopistettä valtionavustustoiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Toimintamalli tukee myös tietoperusteisuutta ja tiedolla johtamisen lisäämistä valtionavustustoiminnassa. Vakiintuneita käytäntöjä uudistetaan ja osaamista ja tietoa hyödynnetään entistä enemmän päätöksenteossa.

Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli ja digitaaliset palvelut yhdenmukaistavat käytäntöjä esimerkiksi seuraavilla tavoilla:

1. Valtionavustustoiminnan sanaston mukaiset yhteiset käsitteet luovat perustan yhdenmukaiselle valtionavustustoiminnalle.
2. Digitaaliset palvelut uudistavat vakiintuneita käytäntöjä.
3. Palvelujen yhteiset rakenteet, kuten hakuilmoitukset, valtionavustusten hakemisessa ja käytön selvittämisessä kerättävät tiedot sekä vakioehdot, mahdollistavat tiedon keräämisen ja käyttämisen yhdenmukaisella tavalla.
4. Tietosisältöjä on myös perusteltua yhdenmukaistaa tarkoituksenmukaisella tavalla.

Käytäntöjen kehittämisessä ja yhdenmukaistamisessa otetaan huomioon hakijoita koskevia erityispiirteitä ja -kysymyksiä, joita valtionavustushankkeessa toimivat jaostot selvittävät erikseen.²⁴ Selvityksiä ja niistä kirjoitettuja raportteja hyödynnetään myös digitaalisten palveluiden toiminnallisessa määrittelyssä.

²¹ Järjestöjä koskevat valtionavustuskäytännöt

²² Kuntien valtionavustuskäytänteiden kehittäminen. Väliraportti

²³ Kuntien valtionavustuskäytänteiden kehittäminen. Loppuraportti

²⁴ Valtionavustushankkeessa toimivat jaostot

1.3 Henkilöhakijoiden valtionavustuskäytäntöjen kehittämisjaosto

1.3.1 Tavoitteet ja tehtävät

Valtionavustushankkeen ohjausryhmä asetti henkilöhakijoiden valtionavustuskäytäntöjen kehittämisjaoston (myöhemmin tässä raportissa henkilöhakijajaoston) 8. joulukuuta 2021. Henkilöhakijajaoston toimikausi alkoi 1. helmikuuta 2022 ja se päättyi 31. tammikuuta 2023. Jaoston tavoitteena oli selkeyttää yksityishenkilöille ja kotitalouksille myönnettävien valtionavustusten muodostamaa kokonaisuutta ja niihin liittyviä käytäntöjä eli käytössä olevia menettelytapoja.²⁵

Henkilöhakijajaostolle määriteltiin kuusi tehtävää tavoitteiden saavuttamiseksi. Henkilöhakijajaosto

1. laatii kartoituksen yksityishenkilöille ja kotitalouksille myönnettävien valtionavustusten kokonaisuudesta.
2. osallistuu valtionavustustoiminnan yhteisen toimintamallin ja sitä tukevien digitaalisten palveluiden ketterään ja käyttäjälähtöiseen kehittämiseen. Se tuottaa ratkaisuehdotuksia erityisesti yksityishenkilöiden ja kotitalouksien valtionavustuksiin liittyvistä kysymyksistä.
3. selvittää, mitä pohjatietoja yksityishenkilöistä ja kotitalouksista voitaisiin tuottaa valtionavustusten käsittelyyn automaattisesti ja miten valtionapuviranomaisten tulisi ottaa pohjatiedot huomioon valtionavustustoiminnassaan.
4. selvittää mahdollisuudet yhdenmukaistaa yksityishenkilöille ja kotitalouksille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyviä käytäntöjä. Henkilöhakijajaosto laatii ehdotuksen valtionavustuskäytäntöjen yhdenmukaistamisesta.
5. laatii ehdotuksen, miten henkilötietoja käsiteltäisiin valtionavustustoiminnan tietovarannossa ja siihen liittyvissä palveluissa mahdollisimman yhtenäisesti.

²⁵ Henkilöhakijajaoston asettamiskirje

Käytännöt perustuvat tietosuojalainsäädäntöön ja valtionavustuslakia ja valtiokonttorista annettua lakia koskeviin säädösmuutoksiin. Käytännöissä otetaan huomioon muun muassa rekisteröityjen informointi ja oikeuksien toteuttaminen.

6. tuottaa ehdotuksen, miten valtionavustustoiminnan yhteistä toimintamallia sovelletaan yksityishenkilöiden ja kotitalouksien avustuskokonaisuuteen.

Henkilöhakijajaoston puheenjohtajana toimi kulttuuriasianneuvos Katri Santtila opetus- ja kulttuuriministeriöstä ja varapuheenjohtajana erityisasiantuntija Ulla Suomela valtiovarainministeriöstä. Henkilöhakijajaoston jäseniksi nimettiin erityisasiantuntija Tuija Laukkanen maa- ja metsätalousministeriöstä, erityisasiantuntija Satu Lindberg Valtiokonttorista, erityisasiantuntija Matti Ranta Opetushallituksesta, erityisasiantuntija Leena Rantala valtiovarainministeriöstä, kehittämisspäällikkö Antti Seppänen Valtiokonttorista, maksatusjohtaja Pauliina Smolander ELY-keskusten ja TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksesta ja taiteen tukemisen päällikkö Henri Terho Taiteen edistämiskeskuksesta.

Henkilöhakijajaoston pysyviksi asiantuntijoiksi kutsuttiin yksikön päällikkö Riikka Koivusalo Opetushallituksesta ja suunnittelija Nelli Sahlman Taiteen edistämiskeskuksesta. Erityisasiantuntija Mikko Lehtonen valtiovarainministeriöstä toimi henkilöhakijajaoston asiantuntijasihteerinä.

1.3.2 Valmistelun eteneminen ja selvityksen tekeminen

Henkilöhakijajaosto laati selvityksen tekemistä varten työsuunnitelman, jonka perusteella se vaiheisti valmisteluaan. Jaosto jakoi työnsä neljään kokonaisuuteen:

- Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset
- Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli
- Tietovarannot, valtionavustustoiminnan digitaaliset palvelut ja käytännöt
- Henkilötietojen käsittely

Henkilöhakijajaosto teki monipuolista tiedonhankintaa näihin kokonaisuuksiin liittyen. Tiedonhankinnan tarkoituksena oli tunnistaa nykytila ja kehittämiskohteet, joilla yhteisen toimintamallin mukainen tavoitetila voitaisiin saavuttaa ja digitaaliset palvelut ottaa käyttöön valtionapuviranomaisissa.

Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset

Henkilöhakijajaosto perehtyi aluksi aiemmin laadittuihin selvityksiin.^{26 27 28} Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia käsitellään niissä niukasti. Valtionavustusten digitalisoinnin esiselvityksessä mainitaan kolme asiaa, jotka koskevat yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten käsittelyä.²⁹

1. Valtionavustuksia koskevat volyymit, kuten hakijoiden määrä tai myönnetyn valtionavustuksen määrä, vaihtelevat valtionapuviranomaisittain.
2. Yksityishenkilölle saatetaan myöntää hakemuksen perusteella tukea tai korvausta, joka ei ole valtionavustusta. Esiselvityksessä ilmenee, että tuen tai korvauksen myöntämisessä saatetaan silti soveltaa valtionavustuslakia, vaikka kyse ei ole valtionavustuksesta.
3. Henkilötietojen käsittelyyn on kiinnitettävä erityistä huomioita.

Henkilöhakijajaosto kokosi tietoa yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten muodostamasta kokonaisuudesta kysymällä niitä koskevia tietoja valtionapuviranomaisilta. Tietoa yksityishenkilöille myönnettävistä valtionavustuksista kartoitettiin myös valtion kirjanpitoaineistoista. Valtionapuviranomaisten toimittamat tiedot yksityishenkilöille myönnettävistä valtionavustuksista on ryhmitelty hallinnonaloittain tämän raportin liitteeksi. Jaosto pyrki määrittelemään valtionavustusten kartoittamisen lisäksi, mitä yksityishenkilö tarkoittaa valtionavustuksen hakijana ja saajana.

²⁶ Valtionavustustyöryhmän mietintö

²⁷ Valtionavustusten digitalisoinnin esiselvitys

²⁸ Valtionavustusten tuottavuuspotentiaali

²⁹ Valtionavustusten digitalisoinnin esiselvitys

Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli

Valtionavustustoiminnan yhteistä toimintamallia ja sen kehittämistä koskeva palaute kerättiin valtionapuviranomaisilta ja valtionavustusten hakijoilta ja saajilta haastatteluiden, kyselyiden ja työpajojen avulla. Aineistonkeruusta on ollut tuloksineen hyötyä myös muuta selvitystä tehtäessä, kuten lisättäessä ymmärrystä valtionapuviranomaisien käytännöistä.

Valtionavustustoiminnan toimintamallia validoitiin eli vahvistettiin haastattelemalla yhdeksää valtionapuviranomaista ja viittä valtionavustuksen hakijaa ja saajaa tai heitä edustavaa järjestöä. Henkilöhakijajaosto tunnisti haastattelujen perusteella viisi valtionavustustoimintaan liittyvää kehittämiskohdetta ja muodosti alustavan näkemyksensä, miten valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli soveltuu yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten muodostamaan kokonaisuuteen. Haastatteluissa käsiteltiin myös valtionavustusprosessin digitalisointia.

Valtionavustusten myöntäjiltä, hakijoilta ja saajilta kerättiin palautetta tunnistetuista kehittämiskohteista kahdella erillisellä kyselyllä, joista toinen oli suunnattu valtionapuviranomaisille ja toinen puolestaan valtionavustusten hakijoille ja saajille. Avoimet kyselyt julkaistiin Otakantaa.fi-verkkopalvelussa, joka on osa oikeusministeriön demokratiapalveluiden muodostamaa kokonaisuutta. Kyselyiden tulokset vahvistivat aiemmin tehtyjen haastatteluiden tuloksia, eivätkä tulokset olleet ristiriidassa keskenään. Kyselyihin vastanneet korostivat haastateltuja enemmän palvelumuotoilun hyödyntämistä valtionavustustoiminnan kehittämisessä. Kyselyiden tuloksiin on kuitenkin suhtauduttava suuntaa antavasti pienen vastaajamäärän (N = 10) vuoksi.³⁰

Henkilöhakijajaosto järjesti valtionapuviranomaisille kaksi työpajaa, joissa keskusteltiin kehittämiskohteista ja niihin liittyvistä toimenpide-ehdotuksista. Työpajoihin osallistui virkahenkilöitä yli kymmenestä eri organisaatiosta, ja osallistujat korostivat muun muassa yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten monimuotoisuutta. Jaosto viimeisteli työpajojen jälkeen näkemyksensä yhteisestä toimintamallista ja kuvasi ehdotuksensa yksityishenkilöitä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämiseksi.

Tietovarannot, valtionavustustoiminnan digitaaliset palvelut ja käytännöt

Henkilöhakijajaosto tarkasteli tehtävänantonsa mukaisesti valtionavustustoiminnan digitaalisia palveluja ja niihin liittyviä käytäntöjä, kuten hakuilmoituksia ja ohjeita, valtionavustushakemuksia, valtionavustusehtoja, myöntöperusteita ja arviointiperusteita ja -

³⁰ Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia koskeva selvitys

kriteereitä, valtionavustuspäätöksiä sekä valtionavustusten käytön valvontaa ja raportointia. Jaosto selvitti, miten digitaaliset palvelut ovat yhteydessä muihin julkisiin tietovarantoihin, rekistereihin ja palveluihin, kuten verohallinnon palveluihin ja Suomi.fi-palvelukokonaisuuteen. Jaosto kokosi valtionavustusten hallinnointia ja käsittelyä koskevia havaintoja yhteen valtionavustustoiminnan digitaalisten palveluiden toiminnallista määrittelyä varten.

Henkilötietojen käsittely

Valtionapuviranomaisilta kysyttiin erikseen, miten ne käsittelevät ja julkaisevat henkilötietoja valtionavustustoiminnassa, minkä perusteella asiasta laadittiin erillinen kuvaus. Se otettiin huomioon valmisteltaessa hallituksen esitystä (HE 88/2022 vp) eduskunnalle valtionavustuslain ja valtiokonttorista annetun lain muuttamiseksi.³¹ Henkilöhakijajaosto arvioi, ettei sen ollut tarpeen laatia muuta ehdotusta henkilötietojen käsittelystä valtionavustustoiminnassa.

Raportin valmistelemisen ja julkaiseminen

Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia ja niihin liittyviä käytäntöjä selvitettiin ensi kertaa näin laajasti. Tässä raportissa olevat kehittämissuositukset ohjaavat jatkaamaan asioiden selvittämistä ja tukevat valtionapuviranomaisia yksityishenkilöitä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämisessä. Henkilöhakijajaosto painotti valmistelussaan asioiden huolellista selvittämistä. Valtionavustustoiminnan kehittämisessä on syytä ottaa huomioon, että yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset ovat keskenään hyvin erilaisia.

Raportin luonnos julkaistiin lausuntopalvelussa 9. marraskuuta 2022. Siitä oli mahdollista antaa lausuntopalautetta 13. tammikuuta 2023 asti. Lausunnoissa korostettiin xx ja lausunnot otettiin selvityksessä ja raportin viimeistelyssä huomioon xx tavalla.

Henkilöhakijajaosto luovutti selvityksensä ja valmistelemansa raportin valtionavustushankkeen ohjausryhmälle tammikuussa 2023, jonka jälkeen raportti julkaistiin valtiovainministeriön julkaisusarjassa. Henkilöhakijajaosto kokoontui toimikaudellaan 12 kertaa ja sen toimikausi päättyi suunnitellusti.

³¹ HE 88/2022 vp

1.4 Raportin rakenne

Tämä raportti on jaettu seitsemään lukuun. Ensimmäinen luku esittelee johdantona, mitä harkinnanvaraiset valtionavustukset ovat ja mitä valtionavustustoiminnan kehittäminen tarkoittaa. Luvussa kuvataan myös, miten henkilöjaoston valmistelu ja selvityksen tekeminen etenevät. Toisessa luvussa luonnehditaan valtionavustuksia hakevia ja saavia yksityishenkilöitä ja kuvaillaan niille myönnettäviä valtionavustuksia.

Kolmannessa luvussa esitellään valtionavustustoiminnan yhteistä toimintamallia ja arvioidaan sitä yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten muodostaman kokonaisuuden näkökulmasta. Luvussa luonnehditaan myös nykytilan ja tavoitetilan välistä eroa. Valtionavustustoiminnan digitaalisia palveluja ja niissä käsiteltävää tietoa tarkastellaan neljännessä luvussa. Siinä käydään läpi myös valtionavustuksiin liittyviä käytäntöjä, kuten hakuilmoituksia ja ohjeita, valtionavustushakemuksia, valtionavustusehtoja, myöntöperusteita ja arviointiperusteita ja -kriteereitä, valtionavustuspäätöksiä sekä valtionavustusten käytön valvontaa ja raportointia.

Viidennessä luvussa kuvataan yksityishenkilöitä ja niille myönnettäviä valtionavustuksia koskevia tietoja valtionavustustoiminnassa. Tarkoituksena on kartoittaa tietovarantoja ja rekisterejä sekä tehdä havaintoja tietoihin liittyvästä viranomaisyhteistyöstä. Kuudes luku jäsentää puolestaan henkilötietojen käsittelyä ja julkaisua koskevia käytäntöjä. Seitsemänten lukuun on koottu raportissa olevat kehittämissuositukset, jotka koskevat yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia ja niihin liittyviä käytäntöjä.

2 Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset

Henkilöhakijajaosto selvitti yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten muodostamaa kokonaisuutta. Jaosto tarkasteli nykytilaa perehtymällä aiemmin laadittuihin selvityksiin. Niissä käsitellään niukasti yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia tai niihin liittyviä käytäntöjä. Valtionavustusten myöntämistä yksityishenkilöille on arvioitu, selvitetty ja tutkittu jonkin verran sektorikohtaisesti esimerkiksi taide- ja kulttuuripolitiikan ja rahoituksen näkökulmasta.^{32 33}

Henkilöhakijajaosto kokosi tietoa yhteen nykytilan kuvaamiseksi. Tässä luvussa tarkastellaan valtionavustuksiin liittyviä käsitteitä ja niitä koskevia rajoituksia. Luvussa määritellään yksityishenkilöä valtionavustuksen hakijana ja saajana. Luvun lopuksi luonnehditaan yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia.

2.1 Valtionavustuksen käsite ja valtionavustuslajit

Yksityishenkilöille myönnetään erityisavustuksia erilaisina avustuksina, korvauksina ja tukina. Muun muassa lainsäädännössä käytetyistä käsitteistä ei voi suoraan päätellä, onko valtion myöntämä julkinen rahoitus harkinnanvaraista valtionavustusta vai ei, vaan säädöksiä on tarkasteltava tapauskohtaisesti. Ellei muussa laissa toisin säädetä, valtionavustuslaissa (688/2001, 1 luku 3 §) tarkoitettuna valtionavustuksena ei pidetä:

- 1) tukea, korvausta tai muuta etuutta, jos oikeus sen saamiseen perustuu lakiin ja myönnettävän määrän määräytymisperuste säädetään yksityiskohtaisesti laissa;
- 6) yksityiselle henkilölle annettavaa sosiaaliavustusta, sosiaalivakuutukseen perustuvaa etuutta tai muuhun lakisääteiseen sosiaaliturvaan liittyvää tukea.

Valtionavustuslain (688/2001) perusteella yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten osalta voidaan tehdä esimerkiksi seuraavia rajoituksia:

³² Mahdollisesti kulttuuria?

³³ Rahapeli toiminnan tuotot kulttuurille vuonna 2019

- Taiteilija- ja urheilijaeläkkeitä ei pidetä valtionavustuksina, koska valtionavustuslaissa (688/2001, 1 luku, 3 §) tarkoitettuihin tukiin voi kuulua myös harkinnanvaraisia tukia, jotka ovat kiinteä osa sosiaaliturvan ja sosiaalivakuutuksen tavoitteita palvelevia, lakisääteisiä rahoitusjärjestelmiä.³⁴
- Valtionpalkintoja ei pidetä valtionavustuksina, kun ne eivät ole valtionavustuslain (688/2001, 2 luku, 5 §) kohdassa tarkoitettuja apurahoja tai stipendejä.

Harkinnanvaraiset valtionavustukset on erotettava muusta julkisesta tuesta eri syistä. Ensiksi valtionavustustoiminnan digitaalisissa palveluissa käsitellään vain valtionavustuksia. Kaikkia valtionavustuksia koskevat perustiedot kootaan jatkossa valtionavustustoiminnan tietovarantoon; Haeavustuksia.fi ja Tutkiavustuksia.fi -palveluihin. Poikkeuksena yhteisrahoitteisen toiminnan rahoitus, jota voidaan hallinnoida samassa palvelussa kuin valtionavustuksia. Yhteisrahoitteisella toiminnalla tarkoitetaan tässä yhteydessä valtionhallinnon sisälle myönnettävää rahoitusta.

Toiseksi on tärkeää erottaa valtionavustukset muista toimenpiteistä ja varmistaa, että kuhunkin toimenpiteeseen sovelletaan siihen sovellettavaksi tulevaa normistoa. Valtionavustushankkeessa on luotu rajaustyökalu, joka helpottaa valtionavustusten tunnistamista muusta julkisesta rahoituksesta.³⁵

Valtionavustus voidaan myöntää valtionavustuslain (688/2001, 2 luku, 5 §) mukaisesti yleisavustuksena tai erityisavustuksena.

- Yleisavustus voidaan myöntää valtionavustuksen saajan toimintaan yleisesti tai tiettyyn osaan sen toiminnasta.
- Erityisavustus voidaan myöntää
 - 1) investointiavustuksena aineellisen tai aineettoman hyödykkeen hankintaan;
 - 2) hankeavustuksena kokeilu-, käynnistämisen-, tutkimus- tai kehittämishankkeeseen taikka muuhun tarkoitukseltaan rajattuun hankkeeseen;
 - 3) apurahana, stipendinä tai avustuksena hakijan henkilökohtaiseen käyttöön tai hankkeeseen

³⁴ HE 63/2001 vp

³⁵ Harkinnanvaraisen valtionavustuksen tunnistaminen

- 4) muuna 1–3 kohdassa tarkoitettuun verrattavana erityisavustuksena.

Valtionavustustoiminnan sanastossa tehdyt määritelmät eri valtionavustuslajeista poikkeavat hieman valtionavustuslain mukaisista valtionavustuslajeista. Sanaston mukaisesti yleisavustus voidaan myöntää yhteisölle sääntöjen mukaiseen toimintaan yleisesti tai toiminnan osaan tai yksityishenkilölle henkilökohtaiseen käyttöön erikseen määritellyn toiminnan mahdollistamiseksi.³⁶

Valtionavustustoiminnan sanaston mukaisesti erityisavustus voidaan myöntää erityistä tarkoitusta varten, esimerkiksi ajallisesti rajattuun hankkeeseen tai toiminnan käynnistämävaihetta varten. Erityisavustuksia ovat investointiavustukset ja hankeavustukset. Investointiavustuksia voidaan myöntää valtionavustuksen hakijan hallintaan ja vastuulle jäävien aineellisten tai aineettomien hyödykkeiden hankintaan tai tuottamiseen. Hankeavustuksia voidaan puolestaan myöntää tarkoitukseltaan ja kestoltaan rajattuun hankkeeseen.³⁷

Apurahatermiä käytetään valtionavustustoiminnan sanaston mukaan säädöksissä luonnollisille henkilöille myönnettävistä kulttuurin, urheilun tai tieteen alan valtionavustuksista.³⁸ Apurahoja saatetaan myöntää myös luonnollisten henkilöiden muodostamille työryhmille. Verotuksessa apuraha jaetaan

- a. elatusapurahaksi (työskentelyapurahaksi), jolla rahoitetaan elinkustannuksia ja
- b. kohdeapurahaksi (kuluapurahaksi), jolla katetaan käyttötarkoituksen mukaisia ja toiminnassa syntyviä kuluja.³⁹

Valtionavustuslajien erittelemisen ja tunnistamisen on tärkeää, jotta varmistetaan valtionavustuslajien käsittelemistä koskevat erityispiirteet. Valtionapuviranomaisilla on esimerkiksi valtionavustuslajeihin perustuvia tietojen toimittamisvelvoitteita verohallinnolle (muun muassa apurahat).⁴⁰

Valtionavustuslajeista johtuu myös tiettyjä huomioon otettavia oikeusvaikutuksia. Valtionavustuslaissa (688/2001, 4 luku, 13 § ja 5 luku, 23 §) on esimerkiksi investointiavustuksia koskevia säännöksiä: käyttöä koskevat rajoitukset, kun avustus on myönnetty omaisuuden hankintaan tai perusparannukseen sekä palautettava ja takaisinperittävä määrä eräissä investointiavustuksissa. Valtionavustuslajien tunnistamisella lisätään

³⁶ Valtionavustustoiminnan sanasto

³⁷ Valtionavustustoiminnan sanasto

³⁸ Valtionavustustoiminnan sanasto

³⁹ Apurahojen, stipendien ja tunnustuspalkintojen verotus

⁴⁰ Apurahojen, stipendien ja tunnustuspalkintojen verotus

myös valtionavustustoiminnan läpinäkyvyyttä, kun asiat määritellään yhtenäisellä tavalla.

KEHITTÄMISEHDOTUS 1

Määritellään valtionavustuslajeja koskevat käsitteet yhtenäisellä tavalla

Valtionavustustoiminnan sanaston ja siinä määriteltävien käsitteiden on oltava yhtenäiset lainsäädännön kanssa. Valtionavustustoiminnan sanastossa määriteltyjä valtionavustuslajeja on syytä tarkentaa valtionavustushankkeessa huomioiden erityispiirteet ja oikeusvaikutukset.

2.2 Yksityishenkilön määritteleminen

Yksityishenkilö voidaan määritellä Tilastokeskuksen luokittelun, verotuslainsäädännön ja oikeuskirjallisuuden perusteella a. luonnolliseksi henkilöksi ja b. yritystoimintaa harjoittavaksi luonnolliseksi henkilöksi eli yksityiseksi elinkeinonharjoittajaksi.^{41 42}

Yksityinen elinkeinonharjoittaja voi olla joko ammatinharjoittaja tai liikkeenharjoittaja. Ammatinharjoittajalla ei ole kiinteää toimipaikkaa tai osto- ja myyntipaikkaa. Ammatinharjoittaja myy useimmiten osaamista ja palveluja, jotka perustuvat hänen henkilökohtaiseen ammattitaitoonsa. Esimerkiksi taiteilija tai urheilija voi toimia ammatinharjoittajana, joka tarjoaa palveluja ja laskuttaa niistä, mistä syntyy verotettavaa tuloa. Osto- ja myyntitoimintaa eli tavaroiden kauppaa harjoittavat elinkeinonharjoittajat ovat puolestaan liikkeenharjoittajia.

Yksityisestä elinkeinonharjoittajasta käytetään yleiskielessä nimitystä toiminimiyrittäjä tai puhutaan toiminimestä. Toiminimi on virallisesti henkilön, yhtiön tai muun organisaation nimi, jota käytetään elinkeinotoiminnassa. Toiminimi ei ole siis yritysmuoto. Maatalo- ja metsätalouden harjoittajat voivat olla yritysmuodoltaan yksityisiä elinkeinonharjoittajia, yhtymiä tai osakeyhtiöitä. Henkilöhakijajaosto tunnisti, että yksityisille elinkeinonharjoittajille myönnettäviä valtionavustuksia ja niiden suhdetta EU:n valtiontukisäännösten noudattamiseen on syytä selkeyttää. Henkilöhakijajaosto ehdottaa, että

⁴¹ Luonnollinen henkilö

⁴² Yksityinen elinkeinonharjoittaja

asiaa selvitetään yrityksille myönnettäviä valtionavustuksia selvitettäessä valtionavustushankkeessa.

Verotuksessa puhutaan freelancer-työntekijöistä, joiden tuloverotukseen liittyy erityispiirteitä. Freelancer tarkoittaa työntekijää, joka työllistää itsensä ja tekee työtehtäviä samanaikaisesti useille toimeksiantajille yrittäjämäisesti ja tulonhankkimistarkoituksessa.⁴³ Esimerkiksi freelancer-taiteilijoiden tulot voivat muodostua muun muassa esiintymispalkkioista, tekijänoikeuskorvauksista ja apurahoista. Freelancer voi toimia toimeksiantosuhteen lisäksi työsuhteessa tai hän voi olla elinkeinonharjoittaja, jolloin oikeudet ja velvollisuudet, tulo ja sen verotus sekä esimerkiksi työttömyysturva vaihtelevat.⁴⁴ Lisäksi luonnollinen henkilö voi toimia työnantajana.

Tilastokeskus luokittelee kotitaloudet omaksi sektorikseen talous- ja yhteiskuntatilastoissa sovellettavassa perusluokituksessa. Kotitaloudet saavat palkkaa, omaisuustuloja ja tulonsiirtoja muilta sektoreilta sekä yrittäjätuloa elinkeinotoiminnastaan. Kotitalouksiin kuuluvat henkilöt tai henkilöryhmät kuluttajina ja markkinatuottajina silloin, kun yritystoiminta ei ole laajuudeltaan merkittävää eikä sitä voida erottaa itsenäiseksi yksiköksi ja siten luokiteltavaksi yrityssektoriin.⁴⁵

Luonnollisen henkilön ja yritystoimintaa harjoittavan luonnollisen henkilön lisäksi kotitalouksiin voidaan luokitella myös yhtymät. Niillä tarkoitetaan verotuksessa kahden tai useamman luonnollisen henkilön yhteenliittymää, joka harjoittaa esimerkiksi maa- tai metsätaloutta.⁴⁶ Metsätalousyhtymä luokitellaan kotitaloussektoriin, jos yhtymän yrittäjän ja palkansaajan yhteenlaskettu henkilötyövuosimäärä jää alle kahden. Maatalousyhtymän luokittelussa ei ole vastaavaa luokitteluperustetta, vaan ne luokitellaan kuuluvaksi kotitaloussektoriin.⁴⁷

Yksityishenkilö voi olla yksityinen omistaja tai hän voi kuulua omistuksensa vuoksi osakaskuntaan. Yksityinen henkilö tai perikunta on yksi omistajalaji Tilastokeskuksen luokituksessa.⁴⁸ Yksityishenkilö voi omistaa asuinrakennuksen, asunnon tai esimerkiksi perintökohteen; yksityishenkilö voi olla myös maanomistaja tai metsänomistaja. Osa

⁴³ Tilastokeskuksen käsitteet. Oikeudellinen muoto

⁴⁴ Freelancer verotuksessa

⁴⁵ Luokitus: Sektoriluokitus 2012

⁴⁶ Tuloverolaki 1535/1992

⁴⁷ Luokitus: Sektoriluokitus 2012

⁴⁸ Omistajalaji

valtionavustuksista myönnetään yksityisille omistajille, ja valtionavustuksen myöntämisen edellytyksenä saatetaan vaatia esimerkiksi asunnon hallintaan oikeuttavia osakkeita.⁴⁹

Osakaskunta on itsenäinen oikeussubjekti ja eroaa siten luonnollisesta henkilöstä ja yritystoimintaa harjoittavasta luonnollisesta henkilöstä. Osakaskunnille myönnetään valtionavustuksia esimerkiksi kalataloudelliseen kunnostukseen tai yksityisteiden kunnostukseen.⁵⁰ Valtionavustusta myönnetään myös kuolinpesille.

YKSITYISHENKILÖ VALTIONAVUSTUKSEN HAKIJANA JA SAAJANA

Yksityishenkilö tarkoittaa tässä raportissa luonnollista henkilöä ja yksityistä elinkeinonharjoittajaa, jolle valtionapuviranomaiset myöntävät harkinnanvaraisia valtionavustuksia. Yksityishenkilö voi toimia osana työryhmää, hän voi olla omistaja tai hän voi kuulua omistuksensa vuoksi osakaskuntaan, minkä perusteella hän voi hakea ja saada valtionavustusta. Yksityishenkilö luokitellaan valtionavustuksen hakijana ja saajana pääsääntöisesti kotitaloussektoriin.^{51 52}

Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia hakevat ja saavat esimerkiksi taiteilijat, urheilijat, tutkijat ja viljelijät. Valtionavustuksia myönnetään myös työryhmille ja luonnollisista henkilöistä koostuville osakas- ja omistajakunnille.

Tässä raportissa ei käsitellä oikeushenkilöitä, kuten yrityksiä eikä yhtymiä tai niille myönnettäviä valtionavustuksia. Raportissa käsitellään viljelijätukia, muttei maaseudun yritystukia, vaikka on mahdollista, että yksityinen elinkeinoharjoittaja voi hakea ja saada molempia.⁵³ Yhteisöille myönnettävät valtionavustukset tutkimushankkeita varten ja kuolinpesien ja paliskuntien eli poronhoitoyksiköiden korvaukset on rajattu myös tästä raportista.⁵⁴

⁴⁹ Avustus pientalon öljylämmityksestä luopumiseksi

⁵⁰ Osakaskunnat

⁵¹ Valtionavustustyöryhmän mietintö

⁵² Osakaskunnat

⁵³ Maaseudun yritysrahoitus

⁵⁴ Laki rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta 15/2022

2.3 Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset

Valtionapuviranomaisilta kysyttiin selvitystä tehtäessä, minkälaisia valtionavustuksia ne myöntävät yksityishenkilöille. Tässä luvussa esitellään tietojen koonnin keskeiset tulokset ja luonnehditaan yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia. Tarkastellut valtionavustukset on ryhmitelty tämän raportin liitteeksi. Selvyyden vuoksi todetaan, että osa tiedoista perustuu arvioon, joten niihin on suhtauduttava suuntaa antavasti. Lisäksi on mahdollista, että yksityishenkilöille myönnetään myös muita valtionavustuksia, joita ei ole tarkasteltu tässä selvityksessä eikä raportissa.

Arvio yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten vuotuisesta määrästä vaihtelee mukaan luettavien tukien perusteella 100–300 miljoonaan euroon.⁵⁵ Valtionapuviranomaiset myöntävät yksityishenkilöille yli 70 erilaista valtionavustusta. Yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten tyypillisiä käyttötarkoituksia ovat esimerkiksi

- maa- ja metsätalouden harjoittaminen,
- taiteen- ja tieteenharjoittaminen ja urheilijoiden ammattimainen valmentautuminen,
- kansainvälinen liikkuvuus ja kansainvälistyminen,
- kulttuuri- ja rakennusperinnön hoito ja entisöinti sekä
- rakennusten korjaus ja energiatehokkuus.

Yksityishenkilöille myönnetään erityisavustusta kaikkina sen lajeina eli investointiavustuksena, hankeavustuksena, apurahana ja stipendinä sekä muuna näihin verrattavana erityisavustuksena. Valtaosa valtionavustuksista on luonteeltaan hankeavustuksia, joita voivat tyypillisesti hakea ja saada myös erilaiset yhteisöt. Joka viides tarkastelluista valtionavustuksista on apurahana myönnettävää erityisavustusta, jota valtionapuviranomaiset myöntävät vain luonnollisille henkilöille. Apurahaa ei koske täysimääräisen avustamisen kieltö (valtionavustuslaki 688/2001, 2 luku 6.1 §) toisin kuin lähes kaikkia yhteisöille myönnettäviä valtionavustuksia.⁵⁶

⁵⁵ Valtionavustusten digitalisoinnin esiselvitys

⁵⁶ HE 63/2001

Maa- ja metsätalousministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalat myöntävät tietojen koonnin perusteella eniten valtionavustuksia yksityishenkilöille. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla toimivat ELY-keskukset myöntävät yksityishenkilöille useita valtionavustuksia, mutta pääosin maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön osoittamista määrärahoista. Osa tarkastelluista valtionavustuksista on senkaltaisia, että niiden hallinnointiin osallistuu usea eri viranomainen. Esimerkiksi Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä työ- ja elinkeinotoimistojen myöntämät avustukset maksaa kehittämis- ja hallintokeskus (KEHA-keskus). Viljelijätuet haetaan Ruokavirastolta, joka myös maksaa ne. Viljelijätukia koskevista valtionavustuspäätöksistä ja valtionavustusten käytön valvonnasta vastaavat puolestaan ELY-keskukset.

Valtionapuviranomaiset arvioivat valtionavustusten hakijoiden määrää ja myöntämiensä valtionavustusten keskimääräistä suuruutta vuonna 2020. Koronapandemian havaittiin sekä lisänneen että vähentäneen valtionavustusten hakijamääriä tapauskohtaisesti. Tässä esitetyt euro- ja lukumäärät ovat suuntaa antavia, koska kyse on valtionavustuksista, joita on myönnetty yksityishenkilöiden lisäksi myös yhteisöille.

Hakijamäärä oli alle sata noin 20 prosentissa tarkastelluista valtionavustuksista ja niitä koskevista valtionavustushauista. Hakijoiden määrä vaihteli sadasta tuhanteen noin joka kolmannessa tarkastellussa valtionavustushaussa. Hakijoiden määrä ylitti tuhat hakijaa noin 15 prosentissa valtionavustushauista. Pienin ilmoitettu hakijamäärä oli 1, suurin puolestaan hieman yli 25 000. Kaiken kaikkiaan valtionavustushauissa oli arvion mukaan yhteensä 65 000 valtionavustusten hakijaa vuonna 2020. Vertailun vuoksi, Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA vastaanottaa vuosittain noin 3 000 valtionavustushakemusta järjestöiltä, ja myönteisen valtionavustuspäätöksen saa noin joka kolmas valtionavustusta hakenut järjestö.⁵⁷

Yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten keskimääräinen suuruus vaihtelee merkittävästi tietojen koonnin perusteella. Pienin vuonna 2020 myönnetty valtionavustus oli keskimäärin 450 euroa, suurin puolestaan noin 50 000 euroa. Mediaani oli 6 100 euroa ja keskiarvo hieman yli 9 000 euroa. Sitä suuremmat tarkastellut valtionavustukset ovat pääsääntöisesti hanke- tai investointiavustuksina myönnettyjä erityisavustuksia.

Opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämät urheilija-apurahat ovat suuruudeltaan 6 000, 10 000 tai 20 000 euroa vuodessa.⁵⁸ Taiteen edistämiskeskuksen myöntämä taiteilija-

⁵⁷ Myönnettyt avustukset – STEA

⁵⁸ Urheilija-apurahat

apuraha on vuonna 2022 noin 2 080 euroa kuukaudessa, jolloin taiteilija-apurahan suuruus on noin 25 000 euroa vuodessa.⁵⁹ Apurahakauden pituus vaihtelee taiteenaloittain puolesta vuodesta viiteen vuoteen; Taiteen edistämiskeskus voi myöntää harkinnan mukaan myös kymmenvuotisen taiteilijaprofessoriapurahan.⁶⁰ Ruokaviraston myöntämien viljelijätukien määrä tai laskentaperuste perustuu puolestaan erilaisiin mittareihin, kuten lukumääriin tai pinta-alaan tai mahdollisen sopimuskauden pituuteen.⁶¹

Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia koskevia tietoja voidaan täydentää tarkastelemalla valtion kirjanpitoa. Yksityishenkilöille myönnettävät ja maksetut valtionavustukset kirjautuvat kirjanpidon tileille valtionavustukset kotitalouksille. Vuoden 2020 kirjanpidossa pääomatalouden tileille on kirjattu valtionavustuksia 21,8 miljoonaa euroa ja käyttötalouden tileille 259,3 miljoonaa euroa eli yhteensä 281,1 miljoonaa euroa. Koronatuot kasvattavat yhteenlaskettua määrää vuonna 2020.⁶²

Pääomatalouden tileille kirjataan lähtökohtaisesti investointiavustukset. Muut erityisavustukset ja yleisavustukset kirjataan puolestaan käyttötalouden tileille. Kirjanpito-tietojen perusteella voidaan päätellä, että tileille on kirjattu myös menoja, jotka eivät ole harkinnanvaraisia valtionavustuksia. Lisäksi vaikuttaa siltä, että elinkeinonharjoittajille kohdennettuja harkinnanvaraisia valtionavustuksia on todennäköisesti kirjattu muille tileille kuin valtionavustukset kotitalouksille -tileille.

Pääomatalouden ja käyttötalouden tilien välillä näyttää olevan myös ristiriitaisuuksia. Samoja menoja on kirjattu sekä pääomatalouden että käyttötalouden tileille. Kirjanpito-tiedot eivät siten anna kaikilta osin luotettavaa kuvaa yksityishenkilöille myönnettävistä valtionavustuksista. Vastaavia kirjanpito-tietoja koskevia havaintoja ja tarvetta selkeyttää kirjanpidon antamaa kuvaa tehtiin myös kunnille myönnettäviä valtionavustuksia selvittäessä.⁶³

⁵⁹ Valtion talousarvioesitys 2022: Avustukset taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille

⁶⁰ Tietoa taiteilija-apurahasta

⁶¹ Tuet ja rahoitus – viljelijät

⁶² Luokitus: Sektoriluokitus 2012

⁶³ Kuntien valtionavustuskäytänteiden kehittäminen. Väliraportti

YKSITYISHENKILÖILLE MYÖNNETTÄVÄT VALTIONAVUSTUKSET

Valtionapuviranomaiset myöntävät yksityishenkilöille kymmeniä erilaisia harkinnanvaraisia valtionavustuksia. Yksityishenkilöille myönnetään erityisavustusta sen kaikissa neljässä lajissa. Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset ovat pääsääntöisesti hankeavustuksina ja apurahoina myönnettäviä erityisavustuksia.

Selvitys osoittaa, että yksityishenkilöille myönnetään hyvin erilaisia ja volyymeiltaan vaihtelevia valtionavustuksia lukuisiin eri käyttötarkoituksiin. Yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten kirjosta muodostuu kokonaisuus, johon sisältyy erilaisia valtionavustuksia ja niihin liittyviä käytäntöjä ja niitä koskevia erityispiirteitä. Yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten muodostamaa kokonaisuutta voidaan jatkossa tarkastella valtionavustustoiminnan digitaalisten palveluiden ja tietovarantoon kertyvän tiedon avulla.

3 Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli

Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli jakaa valtionavustusprosessin kolmeen vaiheeseen eli yhteiskunnallisten muutostekijöiden tunnistamiseen, yhteiskunnallisen muutoksen toteuttamiseen ja yhteiskunnallisten vaikutusten arviointiin ja niiden laajentamiseen. Toimintamalli siirtää painopistettä valtionavustustoiminnan suunnitteluun (1. vaihe) ja arviointiin (3. vaihe). Valtionavustustoiminnan digitalisointi kohdistuu erityisesti toiseen vaiheeseen, jota voidaan luonnehtia perinteiseksi valtionavustusprosessiksi valtionavustushaun avaamisesta valtionavustuksen käyttöön ja sen valvontaan saakka.

Kuva 1. Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli

Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli on viitekehys, jonka avulla valtionapuviranomaiset voivat uudistaa toimintaansa ja käytäntöjään. Valtionavustusten hakemisen ja myöntämisen on oltava läpinäkyvää ja vaikuttavaa, mitä edistetään kehittämällä ja yhdenmukaistamalla valtionapuviranomaisten käytäntöjä. (Digitaalisen) palvelukokonaisuuden kehittäminen parantaa asiakaskokemusta, tekee hajanaisesta valtionavustustoiminnasta aiempaa yhtenäisempää ja auttaa uudistamaan vakiintuneita käytäntöjä. Toimintamallin tarkoituksena on lisätä yhteistyötä ja tietoperusteisuutta.

Valtionavustushankkeessa luotu toimintamalli on sanoitettu periaatteineen oppaaksi, ja valtionapuviranomaisille on julkaistu sitä koskevia toiminnan suunnittelun ja arvioinnin työvälineitä, joista on hyötyä myös valtionavustusten hakijoille ja saajille.^{64 65} Koska valtionavustustoimintaa kehitetään ketterästi, tässä raportissa kuvataan toimintamallia sellaisena kuin se on tähän mennessä muotoiltu. Kuvauksessa korostuu valtionavustustoiminnan suunnittelu; arviointivaihetta tarkennetaan vielä valtionavustushankkeessa, joten arviointia käsitellään tässä raportissa suunnittelua tiiviimmin.

Tässä luvussa esitellään valtionavustustoiminnan yhteisen toimintamallin vaiheet ja niitä koskevat tavoitteet. Lisäksi luvussa tarkastellaan valtionavustusprosessiin kuuluvia toimintoja ja nykyisiä käytäntöjä, joita selvitettiin haastatteluiden, kyselyiden ja työpajojen avulla. Toimintamallia koskevat kehittämis ehdotukset esitellään vaiheittain. Luvun lopussa arvioidaan, miten toimintamalli soveltuu yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten muodostamaan kokonaisuuteen.

3.1 Yhteiskunnallisten muutostekijöiden tunnistaminen

Tavoitetila

Valtionavustustoiminnan ensimmäisen vaiheen tavoitteena on, että valtionapuviranomainen tunnistaa yhteiskunnallisia muutostekijöitä. Yhteiskunnallisten muutostekijöiden tunnistamisen tavoitteena on lisätä yhteisen toimintamallin mukaisesti käsitystä toimintaympäristöstä ja sen muutoksista. Lisäksi valtionapuviranomaisen tavoitteena on

⁶⁴ Valtionavustustoiminnan verkostomainen toimintamalli

⁶⁵ Toiminnan suunnittelun työvälineet

tunnistaa muuttuvia yhteiskunnallisia tarpeita, joihin valtionavustuksilla voitaisiin vastata. Yhteiskunnallisia muutostekijöitä voidaan tunnistaa ilmiölähtöisesti ja yhteistyössä muiden valtionapuviranomaisten tai valtionavustusten hakijoiden ja saajien kanssa.

Valtionavustustoiminnan ensimmäinen vaihe koskee strategiaa ja strategisia valintoja, jotka vaikuttavat valtionavustusten myöntämiseen. Tässä vaiheessa asetetaan yhteiskunnalliset päämäärät ja niihin liittyvät tavoitteet. Valtionapuviranomainen arvioi, onko valtionavustus oikea keino vaikuttaa asioihin yhteiskunnassa. Tavoitteena on, että valtionapuviranomainen tarkastelee suunnitteluvaiheessa valtionavustusten muodostamaa kokonaisuutta, ei yksittäistä valtionavustusta tai sitä koskevaa hakua.

Valtionavustusten muodostama kokonaisuus tarkoittaa samaan ilmiöön tai teemaan liittyviä valtionavustuksia, joita voivat myöntää useat eri valtionapuviranomaiset. Valtionapuviranomaisilla on tietoa toistensa toiminnasta yhteisten digitaalisten palveluiden avulla. Suunnitellessaan valtionavustustoimintaa yhdessä valtionapuviranomaiset voivat vähentää päällekkäisiä valtionavustushakua ja lisätä valtionavustushakua, jotka täydentävät toinen toistaan.

Nykytila

Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset ovat erilaisia ja niiden myöntämistä säännellään usein. Valtionapuviranomaiset tunnistavat hyvin, millaisiin päämääriin valtionavustuksia kohdennetaan ja minkälaisia tavoitteita valtionavustuksiin ja niiden käyttöön liittyy. Hallinnonalan strateginen suunnittelu ja lainsäädännössä asetetut tavoitteet vaikuttavat valtionavustustoimintaan. Valtionavustuksia myönnetään myös lainsäädännön nojalla ja siinä esitettyihin tavoitteisiin.

Ministeriöt ohjaavat hallinnonalojensa virastoja ja laitoksia. Tulosohejaus luo valtionavustustoiminnan suunnittelun ja arvioinnin rakenteita, ja valtionavustustoiminnan toimeenpanoa mitataan tulossopimusten perusteella. Ministeriöt sekä virastot ja laitokset suunnittelevat valtionavustustoimintaa jonkin verran yhdessä. Yhdessä suunnittelua on tavoiteltavaa jatkaa ja lisätä jatkossa. Virastojen ja laitosten asiantuntemusta ei hyödynnetä vielä riittävällä tavalla valtionavustustoiminnan suunnittelussa.

Valtionavustuksiin liittyvää rahoitusta osoitetaan erillisillä ja yksittäisillä määrärahapäätöksillä, mikä on omiaan vähentämään valtionavustustoiminnan ennakoitavuutta ja heikentämään suunnitelmallisuutta. Ennakoimattomuus johtuu osittain myös poliittisten päätöksentekijöiden intresseistä reagoida yhteiskunnalliseen keskusteluun.

Valtionapuviranomaiset tekevät jo nyt monimuotoista yhteistyötä myöntäessään valtionavustuksia yksityishenkilöille. Suunnitellessaan valtionavustustoimintaa valtionapuviranomaiset voisivat tehdä verkostomaista yhteistyötä valtionavustusten hakijoita ja saajia edustavien järjestöjen kanssa. Valtionapuviranomaiset myöntävät yksityishenkilöille samankaltaisia energiatehokkuuteen ja rakennusten korjauksin liittyviä valtionavustuksia, jotka vaikuttavat osin päällekkäisiltä. Yksityishenkilö voi saada myös kotitalousvähennystä energiatehokkuuden parantamista varten. Tämänkaltaista päällekkäisyyttä voidaan havaita lisäämällä yhteistyötä valtionavustustoimintaa suunniteltaessa. Se voi vähentää myös päällekkäisyyteen liittyvää epäselvyyttä.

KEHITTÄMISEHDOTUS 2

Kiinnitetään huomiota valtionavustustoiminnan suunnitteluun ja arviointiin

Valtionavustustoiminnan pitkäjänteistä suunnittelua ja arviointia on perusteltua vahvistaa entisestään. Suunnittelulla voidaan aikaansaada nykyistä vaikuttavampia ja laajempia hakukokonaisuuksia.

Harkinnanvaraiset valtionavustukset ovat yksi keino saada haluttuja asioita aikaan yhteiskunnassa. Valtionavustuksilla tuetaan ja ylläpidetään yhteiskunnallisesti tärkeää toimintaa ja monia tärkeitä toimintoja. Valtionavustuksilla reagoidaan ennakoivasti myös yhteiskunnassa tapahtuviin muutoksiin. Yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaaminen perustuu tavoitteiden asettamiseen ja niiden edistämisen seuraamiseen. On arvioitava, milloin valtionavustus on sopiva keino yhteiskunnallisen muutoksen aikaansaamiseksi.

Valtionavustustoiminnan suunnittelun pitäisi olla yhteydessä hallitusohjelman valmisteluun ja olla osa muuta strategista valmistelua hallinnonalalla. Valtionavustustoiminnan yhteisen toimintamallin ensimmäistä vaihetta on tarpeen tarkentaa valtionavustushankkeessa, ja suunnittelu pitäisi kytkeä nykyistä paremmin osaksi valtionapuviranomaisten olemassa olevia strategisen suunnittelun käytäntöjä.

Valtionapuviranomaisten välistä yhteistyötä pitäisi lisätä valtionavustustoiminnan suunnittelussa ja päällekkäisiä valtionavustuksia pitäisi koota yhteen entistä laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Huomioita tulisi kiinnittää erityisesti vertikaaliseen yhteistyöhön ministeriön ja toimeenpanevan viranomaisen välillä.

Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli rohkaisee valtionapuviranomaisia tekemään verkostomaista yhteistyötä. Olemassa olevaa yhteistyötä on perusteltua kehittää sen sijaan, että valtionapuviranomainen luo kokonaan uusia yhteistyöverkostoja toimintamallin mukaisesti.

Strategisuus ja suunnitelmallisuus lisäävät valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta.

3.2 Yhteiskunnallisen muutoksen toteuttaminen

Tavoitetila

Yhteiskunnallisen muutoksen toteuttaminen on valtionavustustoiminnan toinen vaihe, jossa valtionapuviranomainen valmistelee ja julkaisee valtionavustusohjelmat ja -haut edellisen vaiheen tulosten perusteella. Valtionapuviranomainen käsittelee valtionavustuksen hakijoiden laatimat hakemukset ja tekee niiden perusteella valtionavustuspäätökset. Valtionavustuksen saajat toteuttavat yhteiskunnallista muutosta omalla toiminnallaan tai omilla hankkeillaan. Tavoitteena on, että he raportoivat myös valtionavustuksen käytön tuloksia ja vaikutuksia.

Valtionavustustoiminnan toiseen vaiheeseen kuuluu valtionavustusten hakemista ja myöntämistä koskevia toimintoja, jotka toteutetaan tyypillisesti vuosittain. Valtionavustusten hakeminen voi olla joissakin tapauksissa myös jatkuvaa. Tavoitteena on kehittää toista vaihetta yhteisten digitaalisten palveluiden avulla.

Nykytila

Valtionavustuksen hakemista voidaan tarkastella hakukokemuksena. Kuten edellä kuvataan, on tilanteita, joissa yksityishenkilö voi hakea useaa eri valtionavustusta samankaltaiseen käyttötarkoitukseen vuoden aikana. Toisaalta valtionavustusten muodostama kokonaisuus voi olla hakijan kannalta hajanainen. Kun valtionavustusten hakeminen ja käyttö limittyvät, hakukokemus voi muodostua raskaaksi. Pirstaleinen valtionavustustoiminta voi myös lisätä valtionapuviranomaisten hallinnollista taakkaa ja työmäärää.

Toisen puolesta asioidaan erityisesti silloin, kun yksityishenkilö ei voi tai osaa hakea valtionavustusta itse. Käytäntö vaikuttaa kohtuullisen yleiseltä, joskin eri valtionapuviranomaisten välillä on eroja. Esimerkiksi Vanhustyön keskusliitto järjestää korjausneuvontaa ja tarjoaa apua, kun yksityishenkilöt hakevat Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen energia- ja korjausavustuksia.⁶⁶ Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus on laatinut oppaan toisen puolesta asiointiin ja valtuuttamiseen, ja valtionapuviranomainen ohjeistaa esimerkiksi, kuinka toimia, kun asiamies vaihtuu kesken valtionavustusasian

⁶⁶ Korjausneuvonta

käsittelyn.⁶⁷ Digitaalisten palvelujen määrittelytyössä on erityistä huomiota kiinnitettävä toisen puolesta asioinnin tilanteisiin.

Asiakaskokemuksen merkitys korostuu myönnettäessä valtionavustuksia yksityishenkilöille. Valtionapuviranomaiset tuottavat monikanavaista asiakaspalvelua tällä hetkellä. Asiointiin kiinnitetään huomiota erityisesti silloin, kun usealla valtionapuviranomaisella on rooli tai rooleja (valtionavustushakemusten käsittelijä, valtionavustuksen myöntäjä tai esimerkiksi valtionavustuksen maksaja) valtionavustuksia hallinnoitaessa. Koska Valtiokonttori alkaa tuottaa valtionavustustoiminnan digitaalisia palveluja, valtionavustusten hakijoiden ja saajien palvelupyyntöjen hallinta on suunniteltava etukäteen.

Valtionapuviranomaiset arvioivat toimintansa tehokkuutta ja taloudellisuutta ja kehittävät toimintaansa muun muassa asiakaspalvelusta saatavan tiedon perusteella. Valtionapuviranomaiset tarkastelevat valtionavustushakemusten laatua ja niiden käsittelyyn kuluvaan aikaan sekä automatiikan hyödyntämistä valtionavustuspäätösten tekemisessä. Ne seuraavat esimerkiksi lisäselvityspyyntöjen määrää arvioidessaan, miten selkeitä hakuilmoitukset ja -ohjeet tai hakemuslomakkeet ovat.

Joskus valtionavustus julistetaan haettavaksi nopeasti, jolloin valtionapuviranomaisen on kiinnitettävä huomiota valtionavustuksen hakemisen ja myöntämisen selkeyteen ja sujuvuuteen sekä mahdollisten ongelmien ennalta ehkäisemiseen. Esimerkiksi muutokset valtionavustusasioiden käsittelyssä tai uusien digitaalisten palveluiden käyttöönotto voivat aiheuttaa yksityishenkilöille ongelmia valtionavustuksia haettaessa. Viestinnän koetaan vahvistavan valtionavustushakemusten laatua. Valtionapuviranomaiset korostivat työpajoissa viestintäsuunnittelun merkitystä valtionavustusten hallinnoinnin läpinäkyvyyden lisäämiseksi.

Kun yksityishenkilöille myönnetään apurahoja, päätöksenteko voi perustua vertaisarviointiin. Taiteen edistämiskeskuksessa toimikunnat tekevät kollektiivisen päätöksen apurahojen myöntämisestä säädösten perusteella.⁶⁸ Olympiakomitean huippu-urheilyyksikkö toimittaa opetus- ja kulttuuriministeriölle puolestaan ei-sitovan apurahaesityksen, johon vaikuttavat myös lajiliittojen lausunnot.⁶⁹ Opetus- ja kulttuuriministeriö tekee valtionavustuspäätökset. Arviointiin osallistuvilla tahoilla on oltava riittävät tiedot arviointia varten jatkossakin ja arviointivaiheet on otettava huomioon digitaalisissa palveluissa ja niitä kehitettäessä.

⁶⁷ Kuinka toimin asiamiehenä?

⁶⁸ Valtion taidetoimikunnat

⁶⁹ Huippu-urheilutuet

Valtionavustuspäätökset tehdään ja valtionavustukset maksetaan pääsääntöisesti nopeasti ja tavoiteaikataulussa. Yksityishenkilö raportoi lähtökohtaisesti valtionavustuksen käytön valtionapuviranomaisille joko ennakollisesti valtionavustusta haettaessa tai jälkikäteen valtionavustuksen käytön perusteella. Esimerkiksi urheilija-apurahan käytöstä ei pyydetä varsinaista erillistä raporttia apurahansaajalta. Osa valtionapuviranomaisista myöntää valtionavustuksia paljon, jolloin raporttien määrä kasvaa suureksi. Yksityishenkilöitä koskevat takaisinperintätilanteet ovat työläitä ja vaativia sekä yksityishenkilön kannalta kohtuuttomiakin.

Tässä luvussa kuvattua nykytilaa tarkastellaan laajemmin raportin 4. luvussa, joka koskee valtionavustustoiminnan digitaalisia palveluja ja käytäntöjä.

KEHITTÄMISEHDOTUS 3

Helpotetaan asiointia ja parannetaan asiakaskokemusta

Valtionavustustoimintaa kehitettäessä pitäisi vähentää valtionapuviranomaisten ja valtionavustusten hakijoiden ja saajien hallinnollista taakkaa ja työmäärää.

Yksityishenkilöiden asiointiin ja asiakaskokemukseen voidaan vaikuttaa helppokäyttöisillä digitaalisilla palveluilla ja helposti ymmärrettävillä sisällöillä eli saavutettavuudella. Selkeä ja selkeästi informoitu valtionavustushaku ja sujuva asiointi lisäävät valtionavustustoiminnan tehokkuutta.

Valtionapuviranomaisten palvelumallin on oltava selkeä, jotta yksityishenkilöt tai toisen puolesta asioivat henkilöt saavat riittävää neuvontaa ja ohjausta. Asiakaspolkujen muotoilua ja palvelumuotoilun keinoja tulisi hyödyntää asiakaslähtöisen valtionavustusprosessin varmistamiseksi.

3.3 Yhteiskunnallisten vaikutusten arviointi ja niiden laajentaminen

Tavoitetila

Valtionavustustoiminnan kolmannen vaiheen tavoitteena on arvioida yhteiskunnallisia vaikutuksia ja laajentaa niitä. Valtionapuviranomainen arvioi valtionavustusten käytön tuloksia ja vaikutuksia suhteessa ensimmäisessä vaiheessa tunnistettuihin tarpeisiin ja

siinä asetettuihin tavoitteisiin. Vaikka jokaisen valtionavustuksen käyttö on lähtökohtaisesti raportoitava, tavoitteena on kiinnittää huomiota myös valtionavustusten muodostamaan kokonaisuuteen.

Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa, mitä valtionavustusten käytöllä aiottiin saada ja saatiin aikaan yhteiskunnassa systeemisellä tasolla. Valtionapuviranomainen voi seurata tiedon perusteella strategisten päämäärien saavuttamista ja asettaa uusia tavoitteita. Arvioinnista voi seurata, että valtionapuviranomainen kohdentaa valtionavustuksia uudella tavalla. Tavoitteena on myös, että valtionapuviranomainen hyödyntää tietoa suunnitellessaan valtionavustustoimintaa, kuten tulevia valtionavustushakuja.

Valtionapuviranomainen lisää valtionavustustoiminnan vaikuttavuutta analysoidessaan valtionavustuksilla avustetun toiminnan tuloksia ja vaikutuksia koskevaa tietoa ja jakaessaan sitä yhteiskunnallista keskustelua varten. Valtionapuviranomainen voi tehdä valtionavustusten ja niiden muodostaman kokonaisuuden arviointia yhdessä valtionavustusten hakijoiden ja saajien sekä järjestöjen kaltaisten muiden asiantuntijoiden kanssa. Arviointi ja sen ajankohta vaihtelevat valtionavustushakujen laajuuden ja keston perusteella. Valtionavustusten käytön välillisiä ja yhteiskunnallisia vaikutuksia on arvioitava myös pitkällä aikavälillä.

Nykytila

Yksityishenkilöt eivät varsinaisesti raportoi valtionavustuksen käytön tuloksia ja vaikutuksia eivätkä valtionapuviranomaiset kerää siitä systemaattisesti tietoa. Tätä käytäntöä voivat selittää eri tekijät, kuten valtionavustusten myöntämisessä tarvittavat tiedot tai valtionavustusten käyttötarkoitus. Esimerkiksi työskentelyyn tarkoitettu apuraha käytetään pääsääntöisesti elinkustannuksiin. Keskeinen kysymys kuuluu, miten tarkasti tuloksia ja vaikutuksia on perusteltua kysyä yksityishenkilöiltä valtionavustusten myöntämiseksi tai onko tämä ylipäätään mahdollista.

Valtionavustushankkeessa luotu vaikutusketju ei vaikuta perustellulta tavalta kerätä valtionavustusten käytön tuloksia ja vaikutuksia koskevaa tietoa valtionavustusten hakijoilta ja saajilta.⁷⁰ Tämä tarkoittaa, ettei ole tarkoituksenmukaista lisätä vaikutusketjua hakulomakkeisiin, kuten toimitaan joidenkin yhteisöjen hakiessa valtionavustusta tai selvittäessä sen käyttöä. Osa valtionapuviranomaisista kerää tämänkaltaista tietoa valtionavustusten hakijoilta ja saajilta erillisillä kyselyillä, ja valtionapuviranomaiset tekevät ja teettävät erillisiä vaikuttavuustutkimuksia aika ajoin. Valtionapuviranomaiset voivat

⁷⁰ Valtionavustustoiminnan suunnittelun työvälineet

käyttää vaikutusketjuja muilla tavoilla suunnitellessaan ja arvioidessaan valtionavustus-toimintaa. Vaikutusketjuja käsitellään erikseen tämän raportin luvussa 4.2.

Valtionapuviranomaisilla on jonkin verran keinoja käydä yhteiskunnallista keskustelua valtionavustusten käytöstä. Viestintää voi kuitenkin luonnehtia tiedottamiseksi. Valti-onapuviranomaiset haluaisivat viestiä valtionavustusten käytön tuloksista ja vaikutuk-sista enemmän, mutta esteeksi tunnustetaan esimerkiksi analysointiin ja raportointiin liittyvät resurssit. Aina ei ole myöskään selvää, mistä tekijöistä tai tekijöiden välisistä suhteista tulokset ja vaikutukset syntyvät, jolloin niiden tai hyötyjen osoittaminen on hankalaa.

KEHITTÄMISEHDOTUS 4

Lisätään ymmärrystä tuloksista ja vaikutuksista

Yksityishenkilöille myönnettävissä valtionavustuksissa korostuu käytäntö, jossa vaikuttavuutta suunnitellaan ennakkoon. Valtionapuviranomainen voi hyödyntää valtionavustustoiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa valtionavustushankkeessa kehitettyjä työvälineitä, kuten vaikutusketjuja.

Valtionapuviranomaista suositellaan kiinnittämään huomiota vaikuttavuusviestinnän kehittämiseen ja valtionavustustoiminnan näkyväksi tekemiseen: Mitä myönnettävillä valtionavustuksilla tavoitellaan, mihin valtionavustuksia kohdennetaan ja mitä valtionavustusten käytöllä saatiin aikaan? Viestintä lisää valtionavustustoiminnan läpinäkyvyyttä.

Yksityishenkilöitä koskeva valtionavustustoiminta on luonteeltaan melko vakiintunutta. Valtionavustusten muodostaman kokonaisuuden arviointia olisi syytä tehdä noin neljän vuoden välein, esimerkiksi osana hallitusohjelmakauden vaihtumista ja siihen valmistautumista.

3.4 Yhteenveto

Edellä kuvataan valtionavustustoiminnan yhteistä toimintamallia ja sen vaiheita tavoitetilan ja nykytilan näkökulmasta. Jokaista vaihetta varten on laadittu kehittämissuositukset. Yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten ja niihin liittyvien käytäntöjen tarkastelua syvennetään tämän raportin seuraavissa luvuissa, joissa tehdään myös muita kehittämissuosituksia.

Valtionapuviranomaiset ovat kehittäneet ja digitalisoineet valtionavustustoimintaa omista lähtökohdistaan. Valtionavustustoiminnan yhteinen toimintamalli vaikuttaa yleisesti sopivalta viitekehykseltä, kun valtionapuviranomaiset jatkavat toimintansa kehittämistä ja myöntävät valtionavustuksia yksityishenkilöille. Toimintamalliin suhtaudutaan pääosin myönteisesti. Valtionapuviranomaiset tekevät moniulotteista yhteistyötä, mitä myös toimintamalli korostaa.

Ilmiölähtöisyys on yhteisen toimintamallin periaate yhteistyön ja vaikuttavuuden ohella. Ilmiölähtöisyys on läsnä valtionavustustoiminnassa jo nyt. Ilmiöitä ja niiden tilaa kartoitetaan esimerkiksi lainvalmistelussa ja arvioitaessa hallitusten esitysten yhteiskunnallisia vaikutuksia.⁷¹ Monet yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset perustuvat lainsäädäntöön.

Ilmiölähtöisyys on läsnä myös strategisessa suunnittelussa, jossa kartoitetaan toimintaympäristön muutoksia ja asetetaan päämääriä ja tavoitteita. Valtionavustuksia kohdennetaan strategioiden perusteella tärkeiksi määriteltyihin kohteisiin. Valtionavustuksia myönnetään yhteiskunnallisiin tarpeisiin, jotka muuttuvat nopeastikin. Ajankohtaisia esimerkkejä ilmiöistä ovat koronavirustautipandemia ja Venäjän sodan vaikutukset Euroopan energia-alalle. Ilmiölähtöistä valmistelua on tarkoituksenmukaista soveltaa eri tavoin valtionavustustoiminnassa.

Valtionavustushankkeen on otettava toimintamallissa, sen sanoituksessa ja visualisoinnissa huomioon, että ensimmäistä ja kolmatta vaihetta ei ole perusteltua eikä tarkoituksenmukaista toistaa jokaisessa valtionavustusprosessissa. Ensimmäinen vaihe pitäisi toteuttaa esimerkiksi neljän vuoden välein, koska valtionavustustoiminta on pääosin vakiintunutta. Kolmas vaihe on myös perusteltua toistaa muutaman vuoden välein, esimerkiksi hallitusohjelmakauden vaihtumiseen valmistauduttaessa.

⁷¹ Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje

4 Valtionavustustoiminnan digitaaliset palvelut ja valtionavustuksiin liittyvät käytännöt

Tässä luvussa käsitellään valtionavustustoiminnan digitaalisia palveluja ja valtionavustuksiin liittyviä käytäntöjä. Käytäntöjä on tarkasteltu koostamalla tietoja valtionapuviranomaisten asiakirjoista, dokumenteista ja verkkosivuilta. Tietoja on syvennetty myös haastatteluissa, kyselyissä ja työpajoissa kerätyillä aineistoilla. Käytäntöjä on käyty lävitse henkilöhakijajaoston kokouksissa. Nykyisiä käytäntöjä peilataan valtionavustustoiminnan digitaalisia palveluja koskeviin suunnitelmiin.

4.1 Hakuilmoitukset ja ohjeet

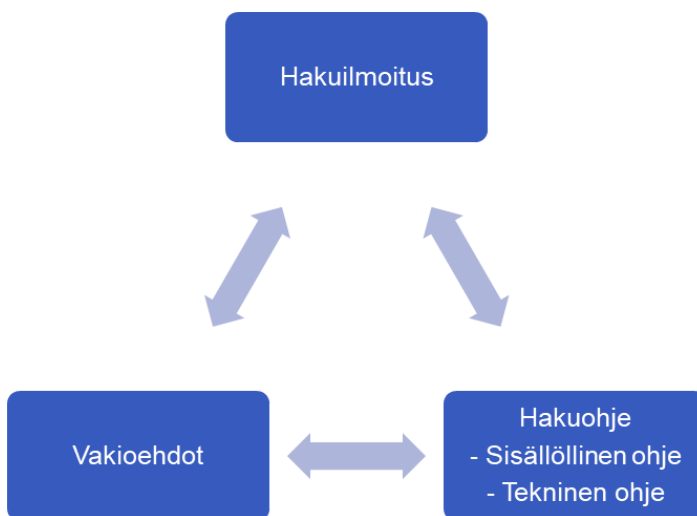
Valtionavustuslaissa (688/2001, 3 luku, 9 §) säädetään, että valtionapuviranomaisen on tiedotettava sopivalla tavalla mahdollisuudesta hakea valtionavustusta ja sen hakemiseen liittyvistä menettelytavoista. Lisäksi valtionapuviranomaisen on tiedotettava valtionavustuksen myöntämisen yleisistä edellytyksistä ja ehdoista. Valtionapuviranomaisen tiedottamisvelvollisuuden tarkoituksena on turvata valtionavustusten hakijoiden ja saajien tasapuolinen kohtelu, mikä konkretisoituu valtionavustusta koskevassa hakuilmoituksessa.

Selvitystä varten tarkasteltiin valtionapuviranomaisten yksityishenkilöille suuntaamia hakuilmoituksia. Hakuilmoitusten tietosisältöjä käsiteltiin suhteessa Haeavustuksia.fi-palvelun hakuilmoitusrakenteeseen ja Suomi.fi-palveluun, jota käsitellään raportin luvussa 5.1. Tarkasteltujen hakuilmoitusten tietosisällöt vastasivat osin toisiaan, mutta niiden laajuus vaihteli valtionapuviranomaisittain. Esimerkiksi valtionavustusten tavoitteet, myöntöperusteet sekä arviointiperusteet ja -kriteerit ilmoitettiin vaihtelevasti.

Hakuilmoituksen, hakuohjeiden sekä ehtojen ja rajoitusten välinen suhde ei ole aina selkeä. Hakuilmoitukseen liittyvää tietosisältöä havaittiin olevan erillisissä hakuohjeissa. Hakuilmoituksiin oli kirjoitettu ohjeistusta hakemiseen (mukaan lukien tekniset ohjeet). Hakuilmoituksissa ja -ohjeissa havaittiin myös ehtoihin ja rajoituksiin (vakioehtoihin) liittyvää tietosisältöä.

Hakuilmoitus, hakuohjeet sekä ehdot ja rajoitukset (vakioehdot) liittyvät asiakirjoina toisiinsa, mutta ne ovat tietosisällöltään myös omia kokonaisuuksiaan (Kuva 2). Valtionavustustoiminnan digitaalisissa palveluissa olevat tietorakenteet selkeyttävät näiden asiakirjojen välisiä eroavaisuuksia ja lisäävät luettavuutta, kun tietosisältöjä jäsennetään uudelleen. Valtiokonttori vastaa viranomaisena teknisestä ohjeistuksesta, kun valtionapuviranomaiset käyttävät Hallinnoivastuksia.fi-palvelua. Valtionapuviranomaiset vastaavat puolestaan valtionavustushakuihin liittyvästä sisällöllisestä ohjeistuksesta, kuten tähänkin asti.

Valtionavustuslain kannalta ehdoissa on kyse lain (688/2001, 3 luku, 11 §) nojalla valtionavustuspäätökseen (itse päätösasiakirjassa tai sen liitteessä) otettavista valtionavustuksen käyttöä koskevista ehdoista, jotka ovat valtionavustuksen saajaa sitovia. Ohjeissa on sen sijaan kyse valtionavustuksen hakemista tai sen käyttöä koskevista ohjeistuksista, jotka ovat luonteeltaan suosituksia. Valtionapuviranomaisen antamat ohjeet voivat kuitenkin vaikuttaa saajan luottamuksensuojaan. Tämän oikeudellisen eron vuoksi ehdot ja ohjeet on olennaista erottaa toisistaan.

Kuva 2. Hakuilmoitus, hakuohjeet ja vakioehdot

Henkilöhakijajaosto tarkasteli valtionavustustoiminnan digitaalisiin palveluihin suunnitellun hakuilmoituksen tietorakennetta, joka koostuu kaikille yhteisistä otsikkoraken-

teista (perustiedot, myöntöperusteet, arviointiperusteet ja lisäehdot) sekä hakuilmoituksen yhteydessä julkaistavista vakioehdoista. Hakuilmoituksen otsikkorakenteet ovat kaikille valtionapuviranomaisille ja avustuslajeille yhteneväiset. Jaosto arvioi, että tietorakenne soveltuu yksityishenkilöille myönnettäviin valtionavustuksiin. Tämän hetkistä rakennetta voi tarkastella Haeavustuksia.fi-palvelussa julkaistuissa hakuilmoituksissa.

72

Hakuilmoituksessa pitäisi tiedottaa nykyistä selkeämmin valtionavustuksen myöntöperusteista sekä arviointiperusteista ja -kriteereistä valtionavustuksen hakemisen ja myöntämisen läpinäkyvyyden lisäämiseksi. Toisin sanoen niistä perusteista ja kriteereistä, joita valtionapuviranomainen soveltaa tosiasiallisesti käsitellessään valtionavustushakemuksia ja tehdessään valtionavustuspäätöksiä. Lisäksi valtionapuviranomaisen on suunniteltava, miten se kehittää valtionavustusten hakemista ja myöntämistä koskevaa viestintäänsä, kuten verkkosivujaan ja niille toimitettua ja tuotettua sisältöä.

4.2 Valtionavustushakemukset

Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia haetaan erilaisilla hakemuslomakkeilla, joissa kysytään monenlaisia tietoja valtionavustuksen hakijasta ja valtionavustuksella avustettavasta toiminnasta tai hankkeesta. Kysyttävät tiedot vaihtelevat valtionavustuksittain. Ne määräytyvät osaltaan lainsäädännön perusteella sen mukaisesti, mitä asioita valtionavustuksen myöntämiseksi tulee kulloinkin selvittää.

Hakemuksella kysyttävien tietojen osalta tulisi kiinnittää huomiota hyvän hallinnon perusteisiin, erityisesti tarkoituksenmukaisuuden periaatteeseen. Hakemuksella voi kysyä vain sellaisia asioita, joita valtionapuviranomainen tarvitsee päättäessään valtionavustuksen myöntämisestä. Myös henkilötietojen osalta voidaan kysyä ainoastaan tietoja, jotka ovat tarpeellisia eli tarpeellisuusvaatimuksen mukaisia.⁷³

Pyydämme tietoa vain kerran -periaatteen mukaan valtionapuviranomaisen ei tulisi pyytää valtionavustuksen hakijalta sellaista tietoa, joka on saatavissa muista viranomaislähteistä.⁷⁴ Periaate on viranomaisten tiedonsaantioikeuksien sääntelyn vuoksi tavoitteen kaltainen. Jotta samojen tietojen kysymistä voitaisiin vähentää, on arvioitava tietolupia ja luvanvaraisuutta ja suunniteltava, miten mahdolliset lainsäädäntömuutokset valmisteltaisiin.

⁷² Haeavustuksia.fi-palvelu

⁷³ Hallintolaki 434/2003

⁷⁴ Digitalisoinnin periaatteet

Yksityishenkilöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyviä hakemuslomakkeita verrattiin valtionavustustoiminnan digitaalisiin palveluihin suunniteltuihin tietosisältöihin. Yksityishenkilöille myönnettävissä valtionavustuksissa korostuvat valtionavustuksen hakijaa koskevat tiedot. Hakijalta kysytään esimerkiksi koulutukseen ja osaamiseen tai tuloihin ja varallisuuteen liittyviä tietoja. Hakijaa pyydetään ilmoittamaan myös erilaisia yhteystietoja, kun hakijana on työryhmä tai kun valtionavustusta haetaan toisen puolesta.

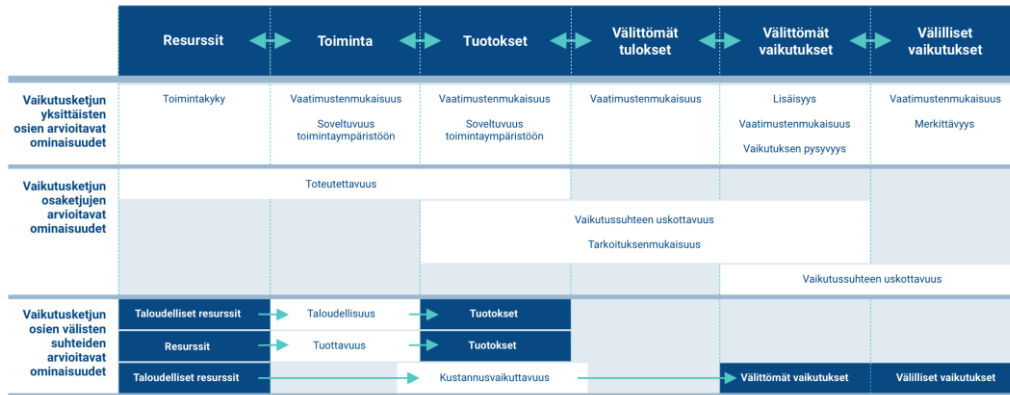
Asiakastiedot ja hakukohtaiset hakijatiedot erotetaan valtionavustustoiminnan digitaalisissa palveluissa toisistaan. Asiakastietoja ovat perustiedot (esimerkiksi nimi, osoite ja sosiaaliturvatunnus), pankkitiedot, valtuudet ja avustushistoria. Osa asiakastiedoista saadaan Suomi.fi-palvelun kautta. Asiakastietoja voidaan kerryttää valtionavustustoiminnan tietovarantoon myös valtionavustushakemusten avulla. Asiakastiedoissa olevaa tietoa voidaan puolestaan hyödyntää automaattisesti seuraavassa valtionavustushakemuksessa.

Asiakasprofiiliin ja siihen kerättävien tietojen tarkoituksena on vähentää samojen tietojen pyytämistä useaan kertaan. Tavoitteena on, että valtionapuviranomaiset voisivat hyödyntää jatkossa tietoja myös muissa valtionavustushauissa. Hyödynnettäviä tietoja voisivat olla esimerkiksi ansioluettelot. Tietojen hyödyntämisessä on otettava huomioon tiedonsaantioikeudet, henkilötietojen suoja ja digitaalisten palveluiden käyttöoikeuksien hallinta.

Hakukohtaiset hakijatiedot koskevat vain kyseistä valtionavustushakua. Valtionapuviranomaisen on arvioitava, mitkä sen tarvitsemat tiedot ovat valtionavustuksen hakijaa koskevia perustietoja ja mitkä puolestaan valtionavustuskohteisesti vaihtuvia tietoja.

Valtionavustushankkeessa on luotu vaikutusketju-niminen valtionavustustoiminnan suunnittelun työväline, jota vasten valtionapuviranomaiset voivat suunnitella valtionavustushakua ja asettaa siihen liittyviä tavoitteita ja mittareita.⁷⁵ Vaikutusketjut koostuvat kuvan 3 mukaisesti välillistä vaikutuksista, välittömistä vaikutuksista, välittömistä tuloksista, tuotoksista, toiminnasta ja resursseista. Pääperiaatteena on, että valtionapuviranomainen keskittyy vaikutusten suunnitteluun, kun taas valtionavustuksen hakijoiden tehtävänä on vaikutuksiin tähtäävän toiminnan tai hankkeen suunnittelu.

⁷⁵ Toiminnan suunnittelun työvälineet

Kuva 3. Vaikutusketju

Valtionavustushakua voidaan suunnitella ja tavoitteita voidaan asettaa kahdella tavalla, kun apuna käytetään vaikutusketjuja. Ohessa kuvataan molemmat suunnitteluvaihtoehdot.

Suunnitteluvaihtoehto 1

Valtionapuviranomainen suunnittelee valtionavustushaun tavoitteet eli mitä välillisiä ja välittömiä vaikutuksia valtionavustushaulla tavoitellaan. Välillinen vaikutus syntyy epäsuorasti toiminnasta. Välitön vaikutus seuraa puolestaan suoraan toiminnan tuotoksista tai tuloksista. Vaikutus on muutos, jonka tarkasteltava toiminta aiheuttaa joko yksin tai yhdessä muiden tekijöiden kanssa. Tulos seuraa toiminnan yhdestä tai useasta tuotoksesta suoraan.⁷⁶ Valtionavustuksen hakija suunnittelee, millä resursseilla, toiminnalla ja tuotoksilla saadaan aikaan välittömiä tuloksia ja edelleen välittömiä vaikutuksia.

Tällainen suunnittelumalli soveltuu hyvin esimerkiksi liikunnan hankeavustuksiin, joissa valtionapuviranomainen asettaa tavoitteeksi lisätä vähävaraisten perheiden 7–15-vuotiaiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamista liikuntaseuroissa. Valtionavustusta hakeva toimija suunnittelee puolestaan toiminnan ja asettaa tavoitteet hankkeen välittömille tuloksille ja vaikutuksille. Valtionavustuksen hakija kuvaa hakemuksella vaikutusketjun muodossa, millä resursseilla, toiminnalla ja tuotoksilla se tähtää tavoitteena oleviin tuloksiin ja vaikutuksiin.

⁷⁶ Luonnos valtionavustustoiminnan sanaston laajentamiseksi

Suunnitteluvaihtoehto 2

Valtionapuviranomainen suunnittelee valtionavustushaun vaikutusketjun valmiiksi ja pohtii, millä toiminnalla ja tuotoksilla tavoiteltaviin tuloksiin ja vaikutuksiin päästään. Esimerkiksi vaikutustavoitteena on vähentää fossiilisten polttoaineiden kulutuksen määrää. Tavoitteeseen päästää kannustamalla kotitalouksia vaihtamaan öljylämmitysjärjestelmä fossiilivapaisiin lämmitysmuotoihin (toiminta). Valtionavustushakujen perusteella voidaan laskea, kuinka moni kotitalous on vaihtanut lämmitysjärjestelmän (tulos) ja kuinka paljon fossiilisten polttoaineiden kulutus (vaikutus) on vähentynyt. Hakija raportoi tällöin toteuttamastaan toiminnasta ja siihen käyttämistään resursseista. Hakuilmoituksella ja hakemuksessa on näkyvissä valtionapuviranomaisen tuloksia ja vaikutuksia koskevat tavoitteet.

Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia koskevien valtionavustushakujen suunnittelu perustuu pääosin toiseen vaihtoehtoon, koska ei ole tarkoituksenmukaista pyytää yksityishenkilöitä määrittelemään vaikutusketjuja heidän hakiessaan valtionavustuksia tai selvittäessään niiden käyttöä. Valtionavustushakujen tavoitteena on tukea yksityishenkilöitä toteuttamaan toimintaa tai hankkeita. Toisaalta tavoitteena on antaa resursseja toiminnan tai hankkeen toteuttamiseksi.

Valtionavustuksen hakijalta kysytään hakemuksessa muun muassa avustettavasta kohteesta ja toteutettavista toimenpiteistä. Kysyttävät tiedot ovat valtionavustuskohdaisia, ja myönnettävät valtionavustukset ovat hyvin erilaisia vaihdellen hankkeista ja investoinneista apurahoihin ja kustannusten korvaamiseen. Hakemuksella kerättävät kustannus- ja rahoitustiedot vaihtelivat myös sen perusteella, minkälaisesta valtionavustuksesta on kyse.

Henkilöhakijajaosto tarkasteli luonnosteltuja digitaalisten palvelujen hakemuslomakkeita. Jaosto kiinnitti huomiota, että valtionavustukset ovat erilaisia, minkä takia hakemusten tietosisällöistä on voitava rakentaa erilaisia valtionavustustoiminnan digitaalisissa palveluissa. Jaosto muistutti, että valtionavustuksia haetaan myös kirjallisesti. Tähän on myös oltava sujuvat ja toimivat menettelyt.

Henkilöhakijajaosto selvitti, mitä käytäntöjä sukupuolten kysymiseen lomakkeissa liittyy, jotta tietoa voidaan perustelluista syistä käyttää asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa sekä raportoinnissa. Viranomaisen tulee kaikessa toiminnassaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa.⁷⁷ Välitön ja välillinen syrjintä sukupuolen perus-

⁷⁷ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986

teella on kielletty, millä tarkoitetaan myös eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.⁷⁸ Sukupuolta ja henkilötunnusta ei yhdistetä toisiinsa valtionavustuksen hakijaa ja saajaa koskevassa asiakasprofiilissa, joka muodostuu valtionavustustoiminnan digitaalisiin palveluihin. Sukupuoli pyydetään ilmoittamaan esimerkiksi hakemuslomakkeella siten, että vastaaja voi valita vaihtoehdon nainen, mies, muu tai en halua sanoa.

4.3 Vakioehdot

Valtionapuviranomaiset käyttävät yleisistä avustusehdoista erilaisia käsitteitä viitaten esimerkiksi yleisiin ehtoihin ja rajoituksiin, rahoitusehtoihin tai yleisehtoihin. Valtionavustushankkeessa on luonnosteltu yhtenäistä rakennetta valtionavustusten käyttöä koskeviin yleisiin ehtoihin ja rajoituksiin (vakioehdot) sekä valmisteltu opas valtionapuviranomaisille vakioehtojen laatimista varten.⁷⁹

Vakioehdot on asiakirja, johon on koottu yhteen tietyn valtionavustuksen käyttöä koskevat yleiset ehdot ja rajoitukset. Vakioehdoissa vakioidaan ne valtionavustuksen käyttöä koskevat ehdot ja rajoitukset, jotka ovat samat kaikille kyseisen valtionavustuksen saajille. Yhdet vakioehdot otetaan liitteenä osaksi valtionavustuksen myöntämistä koskevaa päätöstä ja julkaistaan hakuilmoituksen yhteydessä. Vakioehtojen lisäksi päätökseen sisältyy päätösasiakirjassa yksilöityjä erityisiä ehtoja, joita ovat esimerkiksi valtionavustuksen käyttötarkoitus ja käyttöaika.

Vakioehdoista päättävät toimivaltansa mukaisesti valtionapuviranomaiset. Valtionavustuslain (688/2001, 3 luku, 11 §) mukaan valtionavustuspäätökseen voidaan ottaa lain (2 luku, 7 §:n 1 mom.) säädettyjen seikkojen toteutumisen varmistamiseksi välttämättömiä valtionavustuksen käyttämistä koskevia ehtoja ja rajoituksia. Lisäksi valtionavustuslaissa (688/2001 3, luku 11 §:n 4 mom.) säädetään seikoista, jotka valtionavustuspäätöksestä tulee käydä ilmi valtionavustuksen asianmukaisen käyttämisen sekä valtionavustuksen saajan oikeuksien ja velvollisuuksien selkeyden edellyttämällä tavalla.

Jokainen valtionapuviranomainen laatii omat vakioehtonsa, jotta valtionavustusten hakijoita ja saajia informoidaan yhdenmukaisella tavalla. Vakioehtojen laatimisessa tulee ottaa huomioon viranomaisen harkintavaltaa rajoittavat säädökset ja yleiset periaatteet, kuten Suomen perustuslaki (731/1999) ja hallintolain (434/2003, 2 luku, 6 §) mukaiset

⁷⁸ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986

⁷⁹ Valtionavustuksen vakioehdot

hallinnon oikeusperiaatteet. Vakioehtojen sisältöön voi vaikuttaa myös valtion talousarvio ja valtionavustuskohdainen erityislainsäädäntö. Vakioehdot eivät saa olla ristiriidassa voimassa olevan lainsäädännön kanssa.

Yhdellä myöntäjällä voi olla useita vakioehtoja, esimerkiksi yleisavustusten vakioehdot, eri hankeavustusten vakioehdot ja investointiavustusten vakioehdot. Eri tyyppisiin valtionavustuksiin voi liittyä erilaisia ehtosisältöjä, mutta vakioehtojen rakenne (otsikkotasoa) on pääpiirteissään sama. Valtionapuviranomainen ylläpitää vakioehtojaan ja niiden sisältöjä Hallinnoivastuksia.fi-palvelussa; vakioehdoissa on esimerkiksi valtionavustuslakiin tai muuhun lainsäädäntöön perustuvia yleisiä ehtoja ja rajoituksia tai muita valtionapuviranomaisen asettamia ehtoja ja rajoituksia. Vakioehdot julkaistaan hakuilmoituksen yhteydessä ja liitetään valtionavustuspäätöksiin.

Henkilöhakijajaosto tarkasteli valtionavustushankkeessa luotua vakioehtojen tietorakennetta (otsikkorakennetta). Jaosto arvioi, että vakioehtojen rakenne sopii myös yksityishenkilöille myönnettäviin valtionavustuksiin. Yhteisiä tietorakenteita (otsikoita) on kuitenkin paljon, minkä vuoksi jaosto korosti ehtojen tiiviyyttä ja selkeyttä. Vakioehtojen luettavuutta helpottaisi, jos olennaiset sisällöt olisivat helposti havaittavia. Yksityishenkilöille myönnetään valtionavustuksia erilaisiin käyttötarkoituksiin, joten valtionavustusten ehdot vaihtelevat sisällöiltään.

4.4 Myöntöperusteet ja arviointiperusteet ja -kriteerit

Valtionapuviranomaiset arvioivat valtionavustushakemuksia ja tekevät valtionavustuspäätöksiä myöntöperusteisiin ja arviointiperusteisiin ja -kriteereihin nojautuen. Arviointiperusteista ja -kriteereistä käytetään erilaisia käsitteitä, kuten arviointiperusteet, arviointikriteerit, myöntöperusteet, vertailukriteerit, hakukriteerit tai edellytykset. Tarve yhdenäistää käsitteitä on tunnistettu myös valtionavustushankkeen käsitelyssä, jossa valtionavustustoiminnan sanastoa on valmisteltu.

Arviointiperuste on asia, jonka perusteella toimintaa tai hanketta ja valtionavustuksen hakijan kyvykkyyttä toimia arvioidaan. Arviointikriteeri on puolestaan asia, jonka avulla tulkitaan ja arvotetaan arvioinnin kohteen tilaa suhteessa arviointiperusteeseen tai vertailtaviin kohteisiin. Arviointikriteereitä koskeva tieto on sen sijaan arvioinnissa käytettävä tunnusluku tai mittari tai esimerkiksi kysymys hakemuslomakkeella.⁸⁰

⁸⁰ Luonnos valtionavustustoiminnan sanaston laajentamiseksi

Kuva 4. Arviointiperuste, arviointikriteeri ja tieto

Myöntöperusteet tarkoittavat esimerkiksi valtionavustuksen myöntämisen yleisiä edellytyksiä ja esteitä, joista säädetään valtionavustuslaissa (688/2001, 2 luku 7 §). Myöntöperusteet voivat tulla myös valtion talousarviosta tai erityislainsäädännöstä. Myöntöperusteet kertovat, kenelle valtionavustusta voidaan myöntää ja minkälaiseen käyttö-tarkoitukseen sitä myönnetään. Valtionavustuspäätöksiä tehtäessä tarkastellaan ensin myöntöperusteiden täyttymistä ja sen jälkeen hakemukset arvioidaan arviointiperusteita ja -kriteereitä ja niitä koskevaa tietoa hyödyntäen. Myöntöperusteet ja arviointiperusteet esitetään omina kohtinaan Haeavustuksia.fi-palvelussa julkaistavissa hakuilmoituksissa.⁸¹

Hyvän hallinnon perusteiden noudattaminen edellyttää, että valtionavustustoiminta nojaa yleisiin ja objektiivisiin perusteisiin. Jotta objektiivisuus ja tasapuolinen kohtelu voidaan osoittaa, on valtionavustuspäätöksiin, kuten valtionavustushakemusten arviointiin, vaikuttavat tekijät kuvattava selkeästi jo hakuilmoituksessa.

Hakuilmoituksia koskevassa selvityksessä havaittiin, että arviointiperusteiden ja -kriteereiden ilmoittaminen vaihtelee. Osa valtionapuviranomaisista kuvasi selkeästi arviointiperusteet ja -kriteerit hakuilmoituksen yhteydessä. Hakuilmoitusten lisäksi arviointiperusteita ilmoitettiin hakuohjeissa. Aina arviointiperusteista ei ollut mainintaa tai arviointiperusteiden kohdassa kuvattiin valtionavustuksen myöntämisen edellytyksiä tai avus-

⁸¹ Haeavustuksia.fi

tusehtoja. Arviointiperusteeksi saatettiin mainita myös kokonaisharkinta tai arviointiperusteita avattiin osittain toteamalla, että valtionavustuksen arviointiin vaikuttavat muun muassa seuraavat seikat.

Yksityishenkilöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyy selvityksen perusteella erilaisia arviointiperusteita ja -kriteereitä. Arviointiperusteita on voitu määritellä myös valtionavustusta koskevassa erityislainsäädännössä. Valtionavustusta voidaan myöntää esimerkiksi sen perusteella, että valtionavustuksen hakijaa tai kohdetta koskevat laskennalliset tai määrälliset arviointikriteerit täyttyvät. Näitä laskennallisia perusteita ovat esimerkiksi kohteen koko tai pinta-ala, kappalemäärä tai suhteellinen osuus. Valtionavustuksen myöntämiseen vaikuttavat tällöin käytettävissä olevan määrärahan riittävyys ja myöntöperusteiden täytyminen.

Valtionavustusten myöntämisessä voidaan hyödyntää myös vertaisarviointia. Esimerkiksi taiteilija-apurahapäätökset perustuvat asiantuntijoiden tekemään vertaisarviointiin, jolloin arvioidaan muun muassa apurahanhakijan taiteellisia ansioita. Moni apurahanhakija voi täyttää apurahan saamiseksi asetetut kriteerit, mutta erot ja esitys valtionavustusten myöntämisestä syntyvät vertaisarvioinnin perusteella.⁸² Suomen Olympiakomitean huippu-urheiluyksikkö tekee esityksen opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämistä urheilija-apurahoista asiantuntija-arvioinnin perusteella. Urheilija-apurahoihin liittyy erilaisia urheilumenestykseen liittyviä arviointikriteerejä. Esimerkiksi 20 000 euron suuruisen urheilija-apuraha voidaan myöntää ehdottomalla ja vakiintuneella kansainvälisellä huipulla olevalle olympia- tai paralympialajin yksilöurheilijalle.⁸³

Vertaisarvioinnista annettiin palautetta myös haastatteluissa ja kyselyissä. Vertaisarviointia arvostetaan yhteistyönä ja se vahvistaa luottamusta päätöksentekoon. Apurahojen hakijat ja saajat tunnistavat, että apurahat ovat kilpailtua rahoitusta, mutta apurahoja ei välttämättä osata arvostaa laajemmin yhteiskunnassa. Arvostus ja kokemus siitä tai sen puutteesta koskevat myös vertaisarviointia. Esimerkiksi osa haastatelluista valtionavustusten hakijoista ja saajista arvioi vertaisarviointia tekevien asiantuntijoiden työmäärän kasvaneen liian suureksi. Vertaisarvioinnin ja päätöksenteon välinen suhde ei vaikuta kaikissa tilanteissa selkeältä.

Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset ovat luonteeltaan hyvin erilaisia. Arviointiperusteet ja -kriteerit vaihtelevat perustellusti valtionavustuksittain. Yhtenäisiä arviointiperusteita ja -kriteereitä ei ole siten mahdollista tai tarkoituksenmukaista muodostaa yksityishenkilöille myönnettäviin valtionavustuksiin. Ennemmin voidaan jakaa tietoa

⁸² Tietoa taiteilija-apurahasta

⁸³ Urheilijoiden valmennus- ja harjoitteluapurahat 2023

erilaisista arviointiperusteista ja -kriteereistä valtionapuviranomaisten hyödynnettäväksi.

4.5 Valtionavustuspäätökset

Valtionavustus myönnetään tiettyä käyttötarkoitusta varten ja käytettäväksi valtionavustuspäätöksen ehtojen mukaisesti. Valtionapuviranomainen tekee valtionavustusta koskevassa asiassa kirjallisen päätöksen. Valtionavustuslain mukaan valtionavustuspäätöksessä on mainittava vähintään valtionavustuksen saaja, myönnetyn valtionavustuksen käyttötarkoitus ja sen määrä tai laskentaperuste. Valtionavustuslaissa (688/2001, 3 luku, 11 §) säädetään valtionavustuspäätöksen sisällöstä.

Valtionavustuspäätös on myös valtionavustustasialla koskeva hallintopäätös, jonka sisällöstä säädetään hallintolaissa (434/2003). Kirjallisesta päätöksestä on käytävä selvästi ilmi:

1. päätöksen tehnyt viranomainen ja päätöksen tekemisen ajankohta;
2. asianosaiset, joihin päätös välittömästi kohdistuu;
3. päätöksen perustelut ja yksilöity tieto siitä, mihin asianosainen on oikeutettu tai velvoitettu taikka miten asia on muutoin ratkaistu; sekä
4. sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.

Päätöksessä pitää olla myös oikaisuvaatimusohje.⁸⁴

Valtionavustuspäätöksessä mainitaan päätöksentekijä ja päätöksen erityinen sisältö, kuten yksilölliset tiedot (esimerkiksi kenelle, kuinka paljon, mihin tarkoitukseen ja mille ajalle), valtionavustuksen käyttöä koskevat ehdot, jotka koskevat kyseistä päätöstä (esimerkiksi raportointiajankohta ja hyväksyttävien kustannusten määrä) sekä erityisehdot, joilla poikettaisiin vakioehdoista. Vakioehdot otettaisiin osaksi valtionavustuspäätöstä liitteenä.

⁸⁴ Hallintolaki 434/2003

Henkilöhakijajaosto tarkasteli valtionavustuspäätöksen ja ehtojen välistä suhdetta. Valtionavustuspäätös ja siinä yksilöidyt erityiset ehdot sekä päätöksen osaksi liitteenä otettavat vakioehdot koetaan pääsääntöisesti hyväksi rakenteeksi.

Valtionapuviranomaiset käyttävät vakiotekstejä tai fraasipankkeja, joilla ne kokoavat valtionavustuspäätökset ja ehtoja. Valtionapuviranomaisen omien mallitekstien lisäksi käytössä voi olla hallinnonalakohtaisia yhteisiä fraaseja eli tekstinosia, joilla voidaan varmistaa valtionavustuspäätösten ja niiden perustelemisen yhdenmukaisuutta. Ehtojen sisältöjen hallinnointiin on syytä kiinnittää huomiota valtionavustuksia hallinnoitaessa.

Hakuilmoituksessa ja valtionavustuspäätöksessä olevan rakenteen on oltava valtionavustuksen hakijalle ja saajalle mahdollisimman selkeä ja ymmärrettävä. Yksityishenkilöt eivät aina lue huolellisesti valtionavustusten hakuilmoituksia tai valtionavustuspäätöksiä ja mukaan otettavia ehtoja. Huolimattomuus voi joskus johtaa ikäviin tilanteisiin, kuten valtionavustuksen takaisinperintään. Sen lisäksi, että valtionapuviranomaiset kehittävät asiakirjojen luettavuutta, valtionavustuksen hakijaa voidaan pyytää hakemuslomakkeella vahvistamaan, että hän on tutustunut hakuilmoitukseen ja ehtoihin. Viestinnän automaatio, kuten tulevista määräajoista muistuttaminen, nähdään yhtenä keinona lisätä viestintää ja vuorovaikutusta valtionavustusten hakijoiden ja saajien kanssa.

Valtionapuviranomaisilla on selvityksen mukaan erilaisia päätöksentekoa koskevia menettelytapoja, kun ne myöntävät valtionavustuksia yksityishenkilöille. Päätöksentekoa koskevia käytäntöjä ovat muun muassa:

- Valtionapuviranomainen tekee päätökset valtionavustusten myöntämisestä itse.
- Valtionapuviranomainen käsittelee valtionavustushakemukset ja laatii valtionavustuspäätöksiä koskevan päätösesityksen. Ministeriö tai toinen valtionapuviranomainen tekee valtionavustuspäätökset.
- Valtionapuviranomaisen toimielin laatii valtionavustuksia koskevan päätösesityksen ja tekee valtionavustuspäätökset valtionapuviranomaisessa.
- Valtionapuviranomainen pyytää neuvottelukunnan kaltaiselta toimielimeltä lausunnon päätösesityksestä päätöksentekoa varten.

Valtionavustuspäätösten valmisteleminen ja valmisteluun liittyvät vertaisarvioinnin kaltaiset käytännöt eroavat nykyisin toisistaan. Erilaiset menettelytavat vaikuttavat valtionavustustoiminnan digitaalisten palveluiden kehittämiseen.

4.6 Käytön valvonta ja raportointi

Valtionavustusten valvonta on kokonaisuus, johon liittyy valtionavustuksen hakijaa koskevien tietojen selvittäminen ennen valtionavustuksen myöntämistä (esimerkiksi valtionavustuslaki 688/2001, 2 luku, 7.2 §), vakioehtojen laatiminen sekä valtionavustuksen käytön valvonta. Samoin valvontaan liittyy esimerkiksi sisäisen valvonnan järjestäminen valtionapuviranomaisessa. Valtionavustusten käytöstä ja sen valvonnasta säädetään valtionavustuslaissa (688/2001, luku 4, 13–19 §). Valvontaan voi liittyä myös erityislainsäädäntöä. Valtionavustushankkeessa valmistellaan niin sanottua valvontakonseptia, jossa ajatuksena on lähestyä valtionavustusten valvontaa kokonaisuutena sekä korostaa riskiperusteista ja ennakollista valvontaa.

Valtionavustus saadaan käyttää ainoastaan valtionavustuspäätöksen mukaiseen tarkoitukseen. Valtionavustuksen saajan on noudatettava avustettavassa toiminnassa tai hankkeessa valtionavustuspäätökseen otettuja ehtoja ja rajoituksia. Valtionavustuksen saajan tulee antaa myös oikeat ja riittävät tiedot valtionavustuspäätöksen ja sitä koskevien ehtojen noudattamiseksi. Valtionapuviranomaisen on puolestaan huolehdittava valtionavustuksen asianmukaisesta ja riittävästä valvonnasta käyttö- ja seurantatietojen avulla ja hyödyntämällä muita tietoja, kuten tarkastuksia.

Valtionavustustoiminnan sanaston mukaisesti valtionavustuksen käytön valvonnassa valtionapuviranomainen tai muu toimivaltainen toimija kerää tietoa valtionavustuksen saajan tai muun valtionavustuksen hyväksytyin käyttötarkoituksen toteuttajan toiminnasta ja valvoo, että nämä käyttävät valtionavustusta tai ovat käyttäneet valtionavustuksen valtionavustuspäätöksen ja säädösten mukaisesti.⁸⁵ Valtionavustuksen käytön valvonnalla selvitetään esimerkiksi, että valtionavustuksen saajan talous ja toiminta ovat valtionavustushakemuksen ja -päätöksen mukaisia. Valtionavustuksen käytön valvontaa tehdään pääsääntöisesti rahoitettavaa toimintaa tai hanketta koskevan raportoinnin perusteella. Lisäksi valtionavustuksen saajan taloutta ja toimintaa voidaan tarkastaa ja saajalta voidaan pyytää erillisiä selvityksiä tarpeen mukaan.

Raportointi tarkoittaa valtionavustustoiminnan sanastossa toimintaa, jossa valtionavustuksen saaja toimittaa valtionapuviranomaiselle tai muulle toimivaltaiselle toimijalle ne talous- ja toimintatiedot, jotka sen edellytetään toimittavan.⁸⁶ Raportointi sisältää maksatukseen liittyvää talouden raportointia. Rahoitettavan toiminnan arviointiin liittyy myös

⁸⁵ Valtionavustustoiminnan sanasto

⁸⁶ Valtionavustustoiminnan sanasto

toteutuneen toiminnan sekä sen tulosten ja vaikutusten raportointia. Raportointi mahdollistaa valtionavustuksen käytön valvonnan, kun varmistetaan talouden ja toiminnan tuloksellisuudesta ja valtionavustuksen käyttötarkoituksen toteutumisesta.

Yksityishenkilöille myönnettäviin valtionavustuksiin ei välttämättä liity mitään erillistä raportointia. Valtionavustushakemus sisältää jo toteutetun toimenpiteen ja sen kustannusten raportoinnin. Valtionavustuksen myöntämispäätös on samalla valtionavustusta koskeva maksatuspäätös. Lisäksi on tilanteita, joissa valtionapuviranomainen tekee valtionavustuspäätöksen ja valtionavustuksen maksaminen jaksotetaan kuukausittain ilman erillistä maksatushakemusta. Valtionavustuspäätöksen ja maksatuksen voivat hoitaa myös eri viranomaiset, ja päätöksentekoon, maksatukseen ja seurantaan liittyy tapauskohtaisesti erilaisia lausunto- ja lupavaatimuksia.

Valtionavustuslaissa (688/2011, 4 luku, 13 §) säädetään omaisuuden hankintaan ja perusparannukseen liittyvästä käyttöajasta, mikä koskee investointiavustuksia. Jos valtionavustus on myönnetty tiettyä valtionavustuspäätöksessä määriteltyä käyttötarkoitusta varten käytettävän omaisuuden hankintaan tai perusparannukseen, omaisuutta ei saa käyttää pysyvästi muuhun kuin valtionavustuspäätöksessä määriteltyyn käyttötarkoitukseen. Omaisuuden omistus- tai hallintaoikeutta ei saa myöskään luovuttaa toiselle taholle sinä valtionavustuksen kohteena olevan omaisuuden käyttöaikana, joka on määritelty valtionavustuspäätöksessä.

Käyttöaika voi olla enintään 10 vuotta valtionavustuksen tai sen viimeisen erän maksamisesta. Omaisuuden käyttöaika on 30 vuotta valtionavustuksen myöntämisestä, jos valtionavustus on myönnetty muussa kuin elinkeinotoiminnan tukemisen tarkoituksessa kiinteään omaisuuden, rakennuksen tai rakennuksessa olevan huoneiston hankintaan tai perusparannukseen. Valtionavustuslain nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa tai valtionavustuspäätöksessä voidaan kuitenkin asettaa lyhyempikin käyttöaika, jos se on perusteltua valtionavustuksen käyttötarkoituksen kannalta.

Investointiavustusta koskevasta palautettavasta tai takaisinperittävästä valtionavustuksen määrästä säädetään valtionavustuslaissa (688/2001, 5 luku, 23 §). Valtionapuviranomaiselle palautettava tai takaisinperittävä investointiavustuksen määrä on investointiavustuksen kohteena olevan omaisuuden käyvän arvon osa, joka vastaa valtionavustuksen osuutta valtionavustuksen kohteena olevan omaisuuden alkuperäisistä hankintamenoista investointihankkeen toteuttamisen jälkeen. Jos investointiavustus on myönnetty elinkeinotoiminnan tukemiseen, valtionavustuksen palautettava tai takaisinperittävä määrä on investointiavustuksen maksettu määrä.

Henkilöhakijajaosto tarkasteli valtionavustusten käytön valvontaa ja raportointia. Niitä koskevat käytännöt eroavat toisistaan. Valtionavustuksen saajalta vaaditaan pääsääntöisesti jonkinlainen raportti valtionavustuksen käytöstä. Joidenkin apurahojen osalta

sitä ei vaadita. Selvittämisvelvollisuuden painopiste voi vaihdella. Selvittämisvelvollisuus on tärkeää tilivelvollisuuden näkökulmasta, erityisesti investointi- ja hankeavustuksissa. Valtionapuviranomaisten työmäärä voi olla suuri, kun ne käsittelevät valtionavustusten käyttöä koskevia selvityksiä. Haastatteluissa toivottiin, että tätä työmäärää kyettäisiin keventämään.

4.7 Yhteenveto

Edellä on kuvattu valtionavustustoiminnan digitaalisia palveluja ja valtionavustuksiin liittyviä käytäntöjä. Yhteenvetona voidaan todeta, että yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset ja niihin liittyvät käytännöt eroavat toisistaan. Luonnostellut digitaalisten valtionavustuspalveluiden tietorakenteet (hakuilmoitukset, hakulomakkeet ja vaihtoehdot) soveltuvat yksityishenkilöille, mutta erityistä huomioita on kiinnitettävä selkeyteen ja saavutettavuuteen.

Digitaaliset palvelut eivät muuta valtionapuviranomaisen toimivaltaa, talousarviosta annetussa laissa (423/1988) määriteltyjä kirjanpitoyksikön tehtäviä eikä julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetussa laissa (906/2019) säädettyjä tiedonhallintayksikön tehtäviä.^{87 88} Valtionapuviranomainen vastaa jatkossakin hallinnonalansa talouden ja toiminnan suunnittelusta sekä talousarvion laadinnasta. Valtionavustustoiminnan tietovarannossa ja digitaalisissa palveluissa Valtiokonttori vastaa tietyistä, erikseen säädettyistä tiedonhallintaan liittyvistä ja tietoturvallisuutta koskevista tehtävistä.

Valtionavustuslain muutokset tuovat valtionapuviranomaisille uuden velvollisuuden toimittaa valtionavustuksia koskevia vähimmäistietoja yhteiseen tietovarantoon ja siihen liittyvissä digitaalisissa palveluissa käytettäväksi silloin, kun valtionapuviranomainen ei käytä valtionavustusten hallinnointiin yhteisiä digitaalisia palveluja. Kun valtionapuviranomainen käsittelee valtionavustuksia Hallinnoiavustuksia.fi-palvelussa, palveluun tallennettavista tiedoista muodostuu samalla valtionapuviranomaisen asiarekisteri eli diaari. Hallinnoiavustuksia.fi-palvelussa olevasta diaarinumerosta ilmenee kyseessä kulloinkin oleva valtionapuviranomainen.

⁸⁷ Valtion talousarviosta annettu laki 423/1998

⁸⁸ Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta 906/2019

KEHITTÄMISEHDOTUS 5

Lisätään hallinnon läpinäkyvyyttä ja informoidaan selkeästi

Valtionavustustoiminnan läpinäkyvyyttä on tarpeen lisätä hakuilmoituksissa erottamalla hakuilmoitukset, ohjeet ja vakioehdot toisistaan. Myös hakemusten arviointiperusteet ja -kriteerit on tuotava selkeästi esiin hakuilmoituksissa. Valtionavustustoiminnassa otetaan käyttöön valtionavustustoiminnan sanasto. Valtionavustusten hakijoiden ja saajien informoinnin on oltava hyvän hallinnon mukaista.

5 Valtionavustustoimintaan liittyvät tietovarannot ja rekisterit

Valtionapuviranomainen tarvitsee erilaisia tietoja käsitellessään valtionavustusasioita ja tehdessään valtionavustuspäätöksiä. Se kerää osan tiedoista valtionavustusten hakijoilta ja saajilta ja osan puolestaan muilta viranomaisilta. Valtionapuviranomaisella voi myös olla tiedoksisaantioikeus toisella viranomaisella oleviin tietoihin.

Tässä luvussa kuvataan tietovarantoja ja rekistereitä, jotka liittyvät yksityishenkilöitä koskevaan valtionavustustoimintaan. Asiaa käsitellään kuvaamalla tietovarantoja ja rekistereitä, jäsentämällä niitä koskevaa säädösperustaa ja luonnehtimalla siirrettäviä tietoja. Henkilöhakijajaoston arvioinnin ja selvityksen perusteella tunnistettiin seuraavia yhteyksiä:

- Suomi.fi-palvelu: Tunnistautuminen ja valtuuksien antaminen, palveluiden kuvaaminen palvelutietovarantoon
- Verohallinto ja verotukseen liittyvät asiat: Verottajalle toimitettavat vuosi-ilmoitukset, tulorekisteri ja tiedonsaantioikeus, harmaan talouden torjunta ja velvoitteiden hoitoselvitys
- Apurahojen eläkevakuuttaminen
- Ulosotto ja ulosottorekisteri
- Väestötietojärjestelmä ja henkilö- ja kiinteistötiedot sekä muita rekistereitä

Yksityishenkilöitä koskevaan valtionavustustoimintaan liittyy paljon rajapintatarpeita erilaisten tietovarantojen ja rekistereiden välille. Mahdolliset integraatiot tai muut tavat yhdistää tietoa suunnitellaan ja toteutetaan erikseen osana valtionavustustoiminnan digitaalisten palveluiden toiminnallista määrittelyä ja kehittämistä. Luvun loppuun käsitellään muita tietovarantoihin ja rekistereihin liittyviä havaintoja.

5.1 Suomi.fi-tunnistautuminen ja -palvelutietovaranto

Tunnistautuminen ja valtuuksien antaminen

Yksityishenkilöt tunnistautuvat valtionavustushakujen julkaisemisen ja asiointin palveluun julkishallinnon asiointipalveluiden yhteisessä Suomi.fi-tunnistuspalvelussa. Tarkoituksena on henkilöllisyyden varmistaminen.⁸⁹ Yksityishenkilö voi antaa samassa palvelussa toiselle henkilölle valtuuden asioida puolestaan. Haeavustuksia.fi-palveluun voivat tarvittaessa kirjautua myös ulkomaalaiset valtionavustusten hakijat ja saajat.

Palveluiden kuvaaminen palvelutietovarantoon

Valtionapuviranomaisilla on viranomaisina velvollisuus kuvata myös valtionavustuksiin liittyvät palvelunsa Suomi.fi-palvelutietovarantoon, josta käytetään lyhennettä PTV.⁹⁰ Velvollisuus perustuu hallinnon yhteisistä sähköisen asiointin tukipalveluista annettuun lakiin (571/2016) eli niin sanottuun tukipalvelulakiin.⁹¹

Digi- ja väestötietovirasto on ohjeistanut palveluiden kuvaamista, mutta esimerkiksi valtionavustuksia koskevaa yksityiskohtaista ohjeistusta ei ole. Valtionapuviranomaisilla on liikkumavaraa, miten ne kuvaavat palvelunsa. Käytännössä ei ole yhtenäistä tapaa, jolla valtionavustusten hakemista ja myöntämistä koskevia palveluja ja asiointikanavia kuvataan palvelutietovarannossa.

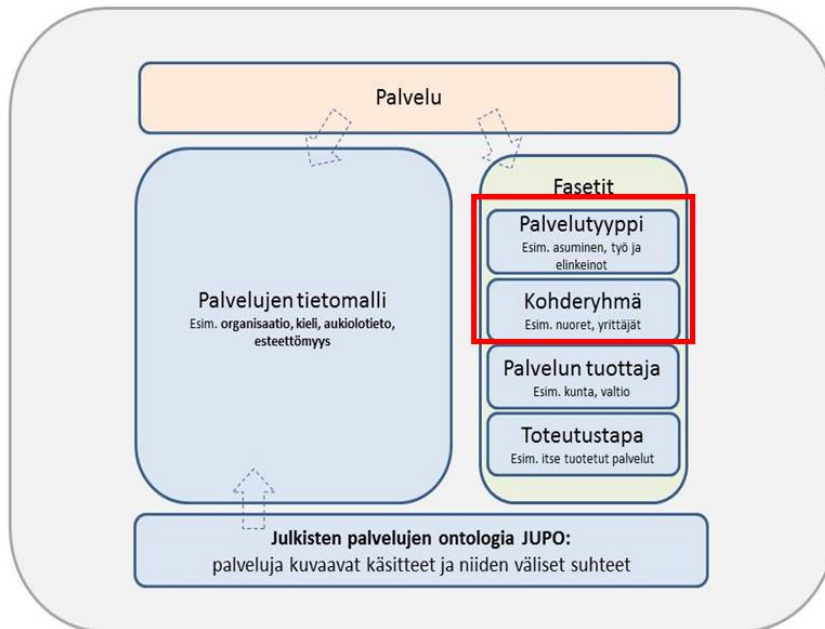
Valtionavustuksia koskevat tiedot ovat vaihtelevia ja eri laajuisia Suomi.fi-palvelussa. Osa valtionapuviranomaisista kuvaa harkinnanvaraiset valtionavustukset palveluna, osa puolestaan jokaisen yksittäisen valtionavustushaun. Suomi.fi-palvelut rakentuvat palvelutyypin ja kohderyhmien perusteella (Kuva 5). Palvelutyypit kuvaavat osin erilaisia elämäntilanteita ja tarpeita.⁹² Käytössä olevat luokittelut eivät ole kattavia koko valtionavustustoiminnan näkökulmasta.

⁸⁹ Vahva tunnistautuminen verkkopalveluun

⁹⁰ Palvelutietovaranto

⁹¹ Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asiointin tukipalveluista 571/2016

⁹² Palvelutietovarannon ohjeet

Kuva 5. Palvelujen tietomalli ja ryhmittely⁹³

Valtionapuviranomaiset ovat kuvanneet valtionavustuspalvelujaan Suomi.fi-palvelutietovarantoon eri tavoin. Palvelutietovarannosta on rakennettu myös rajapintoja valtionapuviranomaisten verkkosivuille. Suomi.fi-sivustolla ja valtionapuviranomaisen verkkosivustolla kuvatut tiedot ovat siten olleet tarkastelluissa tapauksissa joiltakin osin yhteneväiset. Yksityishenkilöt on ohjattu Suomi.fi -palvelusta valtionapuviranomaisten asiointipalveluihin.

Hallinnoivavustuksia.fi-palvelun käyttöönottavat valtionapuviranomaiset julkaisevat jatkossa viralliset hakuilmoitukset Haeavustuksia.fi-palvelussa. Haeavustuksia.fi-palvelussa julkaistavaa hakuilmoitusta voidaan pitää virallisena ja oikeudellisesti sitovana asiakirjana, jolla annetaan valtionavustusten hakemista koskevat tiedot, joihin hakemuksen käsittely perustuu (muun muassa myöntöperusteet, arviointiperusteet ja -kriteerit ja vakioehdot). Näin toimitaan, kun valtionavustusten hakeminen tapahtuu Haeavustuksia.fi-palvelussa. Valtionapuviranomaiset julkaisevat Haeavustuksia.fi-palvelussa valtionavustuksia koskevat hakuilmoitukset, joiden tietosisältö on yksilöidympi kuin Suomi.fi-palvelutietovarannossa olevat tiedot. Suomi.fi-palvelutietovarannoissa

⁹³ JHS 183 Julkisen hallinnon palvelujen tietomalli ja ryhmittely verkkopalveluissa

olevia tietoja voidaan pitää valtionavustuksen hakijan muuna informointina. Hakijat ohjataan Suomi.fi-palvelusta hakemaan valtionavustuksia Haeavustuksia.fi-palvelusta.

Omia digitaalisia palveluja valtionavustustoiminnassa käyttäviä valtionapuviranomaisia koskee jatkossa hallituksen esityksen (HE 88/2022 vp) mukainen vähimmäistietojen toimittamisvelvoite.⁹⁴ Kun valtionavustuksen hakijat hakevat valtionavustuksen valtionapuviranomaisen omassa palvelussa, virallinen ja oikeudellisesti sitova hakuilmoitus julkaistaan valtionapuviranomaisen palvelussa. Haeavustuksia.fi-palveluun toimitetaan hakua koskevat minim tiedot tiedon toimittamisvelvoitteen mukaisesti.

Suomi.fi-palvelun merkitys valtionavustushakua koskevassa informoinnissa ja ohjaamisessa valtionavustuspalveluihin vaihtelee. Toiset valtionapuviranomaiset julkaisevat valtionavustushakua koskevat tiedot Suomi.fi-palvelussa. Hakua koskevien tietojen toimittaminen Haeavustuksia.fi-palveluun nähdään päällekkäisenä suhteessa velvoitteen julkaista palvelutietoja Suomi.fi-palvelussa.

Valtionapuviranomaisia koskee tukipalvelulaisissa säädetty velvoite julkaista palveluita koskevia tietoja Suomi.fi-palvelutietovarannossa.⁹⁵ Palvelusta ja palvelun sisällöstä noudatetaan Digi- ja väestötietoviraston antamia ohjeita. Valtionapuviranomaiset käyttävät myös verkkosivujaan valtionavustusten hakijoiden ja saajien informointiin käyttäjänsä mukaisesti. Valtionapuviranomaisten on suunniteltava, millä tavalla ne tiedottavat valtionavustuspalveluistaan ja avoimena olevista hauista. Lisäksi niiden on suunniteltava, miten mahdolliset yhteydet eri palvelujen (esimerkiksi Suomi.fi, verkkosivut ja asiointipalvelut) välille rakennetaan.

Valtionavustushanke selvitti mahdollisuutta yhtenäistää tietorakenteita ja rakentaa rajapintoja Suomi.fi-palvelutietovarannon ja valtionavustustoiminnan tietovarannon välille. Valtionavustushankkeen tekemän tarkastelun perusteella arvioitiin, ettei rajapinnan rakentaminen ole tarkoituksenmukaista, koska tietosisällöt ja niiden yksityiskohtaisuuden taso eroavat toisistaan, vaikka palvelujen tarkoitus on osaltaan sama. Haeavustuksia.fi-palveluun kootaan mahdollisia valtionavustusten hakijoita varten kaikki yksittäisiä valtionavustushakua koskevat tiedot. Suomi.fi-palvelutietovarantoon kootaan puolestaan kansalaisia ja yrityksiä varten laajasti viranomaisten palveluja koskevia tietoja – valtionavustukset mukaan lukien. Hakuilmoitusten lisäksi valtionavustustoiminnan tietovarantoon tulee toimittaa valtionavustushakemuksia ja -päätöksiä koskevia tietoja, joita ei koota Suomi.fi-palvelutietovarantoon.

⁹⁴ HE 88/2022 vp

⁹⁵ Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista 571/2016

Lisäksi selvittiin mahdollisuutta yhtenäistää Suomi.fi-palvelutietovarannossa julkaistavien valtionavustuspalveluiden tietosisältöjä ja ohjeistuksen tarvetta. Yhtenäistämistä ei tässä vaiheessa nähty tarkoituksenmukaisena, koska valtionavustushankkeessa keskitytään yhteisen toimintamallin mukaisten digitaalisten palveluiden kehittämiseen ja käyttöönottamiseen hankkeen loppuun saattamiseksi.

5.2 Verohallinto ja verotukseen liittyvät asiat

Verottajalle toimitettavat vuosi-ilmoitukset

Verottajalle toimitettavista tiedoista säädetään verotusmenettelyä koskevassa laissa (1558/1995).⁹⁶ Lain (1558/1995, 3 luku, 15 §) mukaan tulotietoja koskee yleinen tiedonantovelvollisuus. Verohallinnolle on toimitettava verotusta varten tarpeelliset tiedot maksetuista tai välitetyistä rahanarvoisista suorituksista, niiden oikaisuista, saajista ja suoritusten perusteista. Rahanarvoisella suorituksella tarkoitetaan muun muassa palkkaa, luontoisetua ja palkkiota sekä työstä, tehtävästä tai palveluksesta maksettua korvausta sekä palkintoa, apurahaa, stipendiä, tunnustuspalkintoa, opintotukea, kustannusten korvausta, eläkettä, pitkäaikaissäästämissopimukseen perustuvaa suoritusta ja veronalaista tuloa, sosiaalietuutta, osinkoa, osakaslainaa, rahasto-osuuden tuottoa, korkoa, vuokraa ja vakuutuskorvausta sekä tekijänoikeudesta, patentista, kaivosoikeudesta tai muusta sen kaltaisesta oikeudesta maksettua korvausta. Tiedot on toimitettava Verohallinnolle, vaikka suoritus olisi maksettu ennakonpidätystä toimittamatta taikka suoritus olisi maksettu tai välitetty rajoitetusti verovelvolliselle taikka kyseinen tulo olisi saajalleen verosta vapaa.

Verohallinto on antanut lain nojalla päätöksen yleisestä tiedonantovelvollisuudesta, joka rajoittaa edellä olevaa tietojen toimittamisvelvoitetta.⁹⁷ Avustuksia koskevat tiedonantovelvollisuudet on mainittu päätöksessä (Luku 1, 3 § ja 10 §). Sen mukaisesti maksajan on ilmoitettava luonnolliselle henkilölle maksamansa stipendit, apurahat, tunnustuspalkinnot sekä eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetussa laissa (236/1961, 1 §) tarkoitetut apurahat ja avustukset (kirjasto-korvaukset), joiden määrä samalle suorituksen saajalle kalenterivuonna on vähintään 1 000 euroa.⁹⁸ Valtion, hyvinvointialueen ja kunnan viranomaisen, muun julkisyhteisön sekä Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen on ilmoitettava maksamansa julkiset tuet ja

⁹⁶ Laki verotusmenettelystä

⁹⁷ Verohallinnon päätös yleisestä tiedonantovelvollisuudesta

⁹⁸ Laki eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista 236/1961

avustukset. Julkisella tuella ja avustuksella tarkoitetaan elinkeino- ja työllistämistukia ja -avustuksia ja niihin verrattavia tukia ja avustuksia. Päätöksessä on säädetty tulojen ja varallisuuden ilmoittamisesta (luku 3, 25 §), tietojen antamisajasta (luku 6, 44 §) ja tiedonantotavasta (luku 6, 45 §).⁹⁹

Tiedot toimitetaan verottajalle apurahoihin ja julkisiin tukiin liittyvinä vuosi-ilmoituksina. Niiden tietosisällöistä on olemassa omat tietuekuvaukset.¹⁰⁰ Verottajalle ilmoitetaan apurahaan liittyvinä tietoina muun muassa apurahan saajan nimi, henkilötunnus, apurahan haettu käyttötarkoitus, diaarinumero, myönnetty summa ja tieto, onko apuraha myönnetty työryhmälle, apurahan laatu ja myöntämisen perusteet. Verottajalle toimitetaan vuosi-ilmoitukset myös julkisista elinkeinotuista. Julkisella tuella ja avustuksella tarkoitetaan elinkeino- ja työllistämistukia ja -avustuksia ja niihin verrattavia tukia ja avustuksia. Lisäksi verottajalle tulee toimittaa tiedot asuntojen korjaukseen liittyvistä avustuksista. Valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön varoista saadut avustukset asunnon kunnossapitoon tai perusparannukseen estävät kotitalousvähennyksen saamisen samaan työhön.

Tulorekisteri ja tiedonsaantioikeus

Laissa tulotietojärjestelmästä (53/2018) säädetään tulorekisteriin tallennettavista tiedoista (3 luku, 6–9 §) ja tietojen antamisesta Tulorekisteriyksikölle (4 luku, 10–12 §).¹⁰¹ Tulorekisteriin ilmoitettavat etuudet ovat

- lakisääteiset eläkkeet
- vapaaehtoiseen eläkevakuutukseen perustuvat eläkkeet
- kaikki veronalaiset etuudet
- verovapaat etuudet, jotka vaikuttavat Kelan perustoimeentulotukeen
- työttömyyskorvauksiin liittyvät kulukorvaukset
- suoritukset, jotka etuuden maksajan on ilmoitettava perintö- ja lahjaverolain perusteella (28 a §)¹⁰²

⁹⁹ Verohallinnon päätös yleisestä tiedonantovelvollisuudesta

¹⁰⁰ Tietuekuvaukset

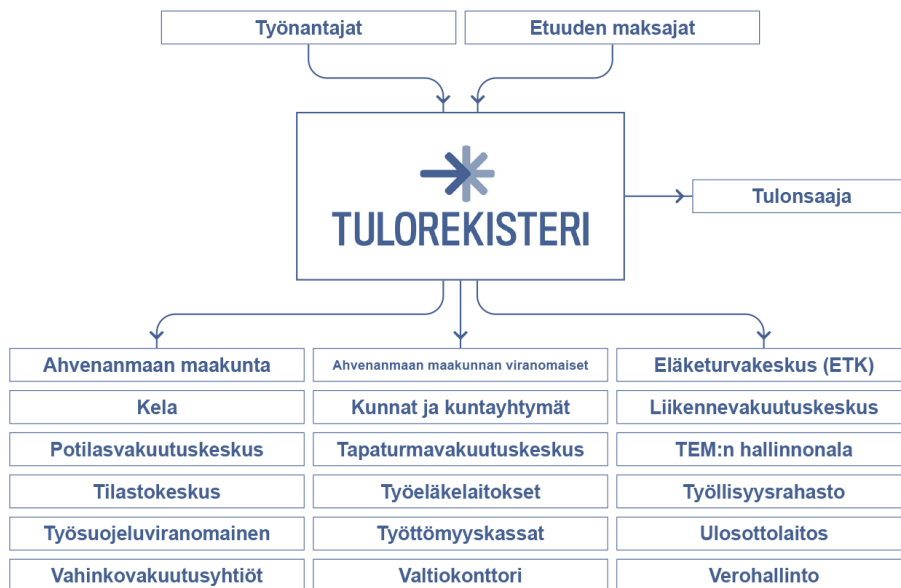
¹⁰¹ Laki tulotietojärjestelmästä 53/2018

¹⁰² Perintö- ja lahjaverolaki 378/1940

- tietyistä vakuutusmuotoisista sijoitustuotteista johtuvat tappiot, kuten säästöhenkivakuutuksen tappio, kapitalisaatiosopimuksen tappio ja määräaikaisen eläkevakuutuksen tappio.

Tulorekisteriin ei ilmoiteta stipendejä, apurahoja tai palkintoja veromenettelystä annetun lain perusteella (3 luku, 15 §).¹⁰³ Henkilöhakijaoston selvityksen perusteella valtionavustuksia koskevia tietoja ei toimiteta tulorekisteriin.

Tulorekisterin tietoja saavat käyttää vain ne viranomaiset ja muut tahot, joilla on siihen lakisääteinen oikeus. Tietojen ilmoittamista ja käyttämistä säätelee edellä mainittu laki tulotietojärjestelmästä. Tulorekisterin ylläpitäjänä ja vastuuviranomaisena toimii Verohallinnon Tulorekisteriyksikkö. Tietoja luovutetaan vain voimassa olevien ja lakiin perustuvien tiedonsaantioikeuksien perusteella ja vain tulotietojärjestelmästä annetussa laissa mainituille tahoille. Tiedonsaantiprofiileissa määritellään organisaatiolle luovutettavat tiedot ryhmittäin eri käyttötarkoitusten ja -tilanteiden mukaan. Kulloinkin luovutetaan vain ne tiedot, jotka ovat lain edellyttämällä tavalla välttämättömiä ratkaistavana olevassa asiassa tai hoidettavassa tehtävässä.

Kuva 6. Tulorekisterin käyttäjät (www.tulorekisteri.fi)

¹⁰³ Laki veromenettelystä

Tulorekisterin tietojen käyttäminen edellyttää voimassa olevaa tietolupaa, joka on Tulorekisteriyksikön päätös siitä, mitä tietoja tulorekisteristä välitetään ja luovutetaan kullekin tiedon käyttäjälle. Mikäli valtionapuviranomaisella on tarve hyödyntää tulorekisterissä olevia tietoja, oikeus saada tietoja edellyttää muutoksia valtionavustusta koskevaan lakiin ja tulotietojärjestelmää koskevaan lakiin. Esimerkiksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksesta on korjausavustushakemusta käsitellessään tarve selvittää hakijaruokakunnan pysyvät tulot kuukausitasolla. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskusten tiedonsaantioikeus perustuu korjausavustuslakiin (1087/2016, 11 §) ja valtionavustuslakiin (6 luku, 31 §). Tiedonsaantioikeuteen liittyen on tehty lainsäädäntömuutosesitys (HE 123/2022 vp).¹⁰⁴

Harmaan talouden torjunta ja velvoitteiden hoitoselvitys

Harmaa talous on toimintaa, josta aiheutuvia lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään verojen, lakisääteisten eläke-, tapaturma- tai työttömyysvakuutusmaksujen taikka tullin perimien maksujen suorittamisen välttämiseksi tai perusteettoman palautuksen saamiseksi. Harmaalla taloudella tarkoitetaan usein myös toimintaa, jossa muita lakisääteisiä velvoitteita laiminlyödään taloudellisen hyödyn saamiseksi.¹⁰⁵

Verohallinnon selvitysyksikkö laatii pyynnöstä velvoitteidenhoitoselvityksen Harmaan talouden selvitysyksikköä koskevassa laissa (1207/2010, 6 §) säädettyihin käyttötarkoituksiin:

- 6) valtionavustuslain (688/2001) perusteella organisaation toimintaa varten annettavan rahoituksen myöntämistä ja valvontaa;¹⁰⁶

Velvoitteidenhoidon selvityksessä on kyse valtionavustuksen hakijan tilanteen ennakoivasta selvittämisestä. Yksityisestä elinkeinonharjoittajasta voidaan laatia oma selvitys (YEH-raportti), joka muodostaa kokonaiskuvan elinkeinonharjoittajan toiminnasta, velvoitteiden hoidosta ja taloudesta.

Valtiovarainministeriössä on valmisteilla hallituksen esitys eduskunnalle valtionavustuslain eräiden säännösten muuttamisesta.¹⁰⁷ Tarkoituksena on valmistella harmaan talouden ehkäisyyn liittyviä muutoksia valtionavustuslakiin. Esityksessä ehdotettaisiin

¹⁰⁴ HE 123/2022 vp

¹⁰⁵ Harmaa talous ja rikollisuus

¹⁰⁶ Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä 1207/2010

¹⁰⁷ Hallituksen esitys eduskunnalle valtionavustuslain eräiden säännösten muuttamisesta

valtionapuviranomaisille uusia velvoitteita, kuten valtionavustuksen hakijoiden taustojen ja taloudellisen tilanteen selvittäminen ennen kuin valtionavustuksia myönnetään. Valmisteilla olevat muutokset koskisivat tilanteita, joissa valtionavustuksen hakija on yritys- ja yhteisötietolaissa (244/2001, 3 §) tarkoitettu yritys tai muu yhteisö tai säätiö kuin julkisoikeudellinen oikeushenkilö, säätiömuotoinen yliopisto tai osakeyhtiömuotoinen ammattikorkeakoulu. Muutokset koskisivat elinkeinotoimintaa harjoittavaa luonnollista henkilöä (3 § 1 mom. 1 kohta), mutta eivät muutoin yksityishenkilöitä.¹⁰⁸

5.3 Apurahojen eläkevakuuttaminen

Suomessa asuvan apurahan saajan on vakuutettava itsensä Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa (Mela), jos hän työskentelee Suomessa myönnetyn apurahan turvin. Vakuutus vanhuuden, työkyvyttömyyden ja kuoleman varalta on otettava siten kuin maatalousyrittäjien eläkelaiissa (1280/2006) (MYEL) säädetään.^{109 110}

Maatalousyrittäjien eläkelain (1280/2006) vakuutuksen piiriin kuuluu apurahansaaja,

1. joka täyttää MYEL 8 a §:ssä säädetty apurahansaajaa koskevat ehdot,
2. joka asuu Suomessa (katso tarkemmin kohta 2.7 ja poikkeuksista luku 6),
3. joka on iältään 18–68-vuotias,
4. joka ei ole työeläkelakien mukaisella vanhuuseläkkeellä, ja
5. jolle on myönnetty apuraha: – jonka turvin hän työskentelee yhdenjaksoisesti vähintään neljän kuukauden ajan, ja – joka vuotuiseksi työtuloksi muunnettuna on vähintään 4 131 euroa (vuoden 2022 tasossa).

Maatalousyrittäjien eläkelain (1280/2006, luku 2, 8 a §) mukaan apurahansaajalla tarkoitetaan Suomessa asuvaa henkilöä, joka olematta työsuhteessa apurahan myöntäjään tekee Suomessa tieteellistä tutkimusta tai harjoittaa taiteellista toimintaa hänelle Suomesta henkilökohtaisesti myönnetyn apurahan turvin. Apurahansaajalla tarkoitetaan myös henkilöä, joka vastaavasti työsuhteessa olematta tekee tieteellistä tutkimusta tai harjoittaa taiteellista toimintaa tutkija- tai taiteilijaryhmässä, jolle apuraha on myönnetty. Apurahansaajalla tarkoitetaan lisäksi henkilöä, joka työsuhteessa ollessaan tai yrittäjätoimintaa harjoittaessaan saa apurahan työsuhteesta tai yrittäjätoiminnasta erillään tehtävää tutkimusta tai taiteellista toimintaa varten.¹¹¹

¹⁰⁸ Yritys- ja yhteisötietolaki 244/2001

¹⁰⁹ Maatalousyrittäjien eläkelaki 1280/2006

¹¹⁰ Apurahansaajat

¹¹¹ Maatalousyrittäjien eläkelaki 1280/2006

Apurahan myöntäjän on ilmoitettava Maatalousyrittäjien eläkelaitokseen, kun se on myöntänyt apurahansaajalle kestoltaan ja määrältään vakuuttamisen edellytykset täytävän apurahan. Myöntäjältä saatu ilmoitus apurahasta on edellytyksenä apurahansaajan eläkevakuutushakemuksen käsittelylle. Apurahansaajan on puolestaan ilmoitettava eläkelaitokselle mahdollisista apurahan käytön muutoksista. Apurahansaajien vakuuttamisvelvollisuutta valvotaan myöntäjiltä saatujen ilmoitusten perusteella. Apurahan myöntäjän tulee ilmoittaa apurahasta Maatalousyrittäjien eläkelaitokseen, kun sekä työskentelyn kesto että myönnetyn apurahan määrä ylittävät laissa mainitut vähimmäisarajat.¹¹²

5.4 Ulosotto ja ulosottorekisteri

Ulosotto tarkoittaa laiminlyödyn velvoitteen täytäntöönpanoa, kuten rahasaatavien perintää, ja se perustuu lakiin ulosottokaaresta (705/2007).¹¹³ Huomattava osa ulosoton rekisteritiedoista ja asiakirjoista on säädetty salassa pidettäväksi. Säädösten tavoitteena on suojata luonnollisen henkilön asemaa ulosottovelallisena.¹¹⁴ Ulosottorekisteriin tallennetut tiedot, joista voidaan antaa (705/2007, 1 luku, 31 § 1 mom.) tarkoitettu todistus, ovat julkisia, ja muut rekisterin tiedot salassa pidettäviä.

Sen lisäksi, mitä muussa laissa säädetään ulosottoviranomaisen oikeudesta tai velvollisuudesta luovuttaa tietoja, viranomaisella ja muulla julkista tehtävää hoitavalla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada ulosottorekisteristä tehtäviensä hoitamiseksi tarvitsemansa asianhallintatiedot pyyntöä edeltävien neljän vuoden ajalta sekä yhteistoimintatietoja. Tiedot voidaan luovuttaa sähköisessä muodossa, jos tietojen vastaanottajalla on henkilötietojen suojaa koskevien säännösten mukaan oikeus tallettaa ja käyttää sellaisia henkilötietoja.¹¹⁵

Ulosottokaaresta (705/2007, 4 luku, 2 §) säädetään palkan ulosmittauksesta. Palkkaa koskevia säännöksiä sovelletaan myös:

- 1) eläkkeeseen sekä sairauspäivärahaan ja muihin sellaisiin palkan sijasta maksettaviin toimeentuloetuuksiin ja korvauksiin, joiden ulosmittaamista ei ole laissa kielletty;

¹¹² Apurahansaajat

¹¹³ Ulosottokaari 705/2007

¹¹⁴ Ulosottotietojen julkisuus

¹¹⁵ Ulosottokaari 705/2007

- 2) korvaukseen, joka maksetaan luonnolliselle henkilölle patenttia koskevan oikeuden, tekijänoikeuden ja muun vastaavan oikeuden luovutuksesta tai käyttämisestä;
- 3) apurahaan ja muihin vastaaviin varoihin, jotka julkisyhteisö taikka yleishyödyllinen yhteisö tai säätiö on myöntänyt luonnolliselle henkilölle, jolle saaja osoita, että varat on myönnetty 19 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaiseen tarkoitukseen.

Lain (705/2007, 4 luku, 19 §) mukaan sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, ulosmitata ei saa:

- 1) avustusta tai kustannusten korvausta, joka on myönnetty eläke- tai sosiaalilainsäädännön nojalla määrättyyn tarkoitukseen;
- 6) sellaisia varoja, jotka julkisyhteisö tai yleishyödyllinen yhteisö tai säätiö on myöntänyt luonnolliselle henkilölle käytettäväksi 21 §:ssä tarkoitettujen omaisuuden hankkimiseen taikka opiskelun, tutkimuksen tai muun niihin verrattavan toiminnan aiheuttamiin kustannuksiin;

Edellä 1 momentin 6 ja 7 kohta eivät koske varoja, jotka on tarkoitettu elinkustannuksiin. Lisäksi 6 kohdan soveltaminen edellyttää, että velallinen on varojen käytöstä tilintekovelvollinen varojen myöntäjälle. Ulosottoimenpiteen kohteeksi joutuminen on yksi valtionavustuksen harkinnanvaraisen takaisinperinnän peruste, mistä säädetään valtionavustuslaissa (688/2001, 5 luku, 22 §, 6 kohta).

Kun asiaa tarkastellaan yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten näkökulmasta, havaitaan, että valtionavustusten hallinnoinnissa on yhteyksiä ulosottoon. Valtionavustuslaissa ei ole erityisiä säännöksiä esimerkiksi siitä, että ulosoton toimenpiteen kohteena oleminen olisi este valtionavustuksen myöntämiselle yksityishenkilölle. Myönnettyä valtionavustusta voidaan ulosmitata ja valtionavustuksen takaisinperintä voi mennä ulosottoon.¹¹⁶

¹¹⁶ Tietoa ulosotosta

5.5 Väestötietojärjestelmä ja henkilö- ja kiinteistötiedot sekä muita rekistereitä

Väestötietojärjestelmä (VTJ) on valtakunnallinen sähköinen perusrekisteri, josta löytyvät ajantasaiset henkilötiedot Suomen kansalaisista ja Suomessa vakinaisesti tai tilapäisesti asuvista ulkomaalaisista henkilöistä. Järjestelmässä on tiedot myös rakennuksista, rakennushankkeista, huoneistoista sekä kiinteistöistä, joilla rakennukset sijaitsevat. Kiinteistötiedot, kuten kiinteistötunnus, rekisteröintipäivä ja omistaja, päivitetään Maanmittauslaitoksen ylläpitämästä kiinteistöjärjestelmästä (KTJ).^{117 118}

Väestötietojärjestelmästä on tarve tarkistaa eräiden asumista koskevien valtionavustusten osalta, asuuko valtionavustuksen hakija kyseessä olevassa asunnossa ja asuuko asunnossa myös muita henkilöitä. Tietojen tarkistamisessa hyödynnetään jo nykyään robotiikkaa.

Rakennuksista rekisteröidään väestötietojärjestelmään muun muassa rakennustunnus, sijainti, omistaja, pinta-ala, varusteet, liittymät verkostoihin, käyttötarkoitus ja valmistuspäivä. On todennäköistä, että myös kiinteistöjä koskevia tietoja tarvitaan valtionavustuspäätösten tekemiseksi. Mahdollista yhteyttä voitaneen rakentaa joko väestötietojärjestelmän tai kiinteistötietojärjestelmän ja valtionavustustoiminnan digitaalisten palveluiden välille.

Valtionavustuksen hakijana voi olla tieosakkaista (luonnollisista henkilöistä) koostuva tiekunta. Hallintoa ja tienpitoa varten voidaan perustaa tieosakkaista muodostuva tiekunta. Tiekunta voidaan perustaa yksityistietoimituksessa tai tieosakkaat voivat perustaa sen itse kokouksessaan. Tieunnan perustamisen edellytyksenä on, että kohteena olevaan tiehen kohdistuu pysyvä tieoikeus. Tiekunta syntyy, kun se on merkitty kiinteistötietojärjestelmään. Tie kuntien tulee ilmoittaa tieunnan perustamisesta, säännöistä ja yhteystiedoista Maanmittauslaitokselle.¹¹⁹

Maanmittauslaitos pitää rekisteriä tie kuntien hallinnassa olevista yksityisistä teistä. Tästä yksityistierekisteristä selviää tieunnan nimi, tunnus, mahdolliset säännöt ja yhteishenkilön tiedot (jos ne on ilmoitettu) sekä luettelo kiinteistöistä, joiden alueella tie

¹¹⁷ Väestötietojärjestelmä

¹¹⁸ Kiinteistöjärjestelmä ja maanmittaustoimitukset

¹¹⁹ Yksitystien hoito ja ylläpito

kulkee. Myönnettäessä valtionavustuksia tieosakkaille ja yksityisteiden hoitoon on mahdollista hyödyntää rekistereissä olevia tietoja.¹²⁰

Valtionavustusta voidaan myöntää myös kahdesta tai useammasta kiinteistöstä (luonnollisista henkilöistä) koostuvalle vesiosakaskunnalle.¹²¹ Osakaskuntaan kuuluvat ne kiinteistöjen omistajat, joilla on osuus yhteiseen vesialueeseen. Osakaskunnan osakkaaksi pääsee saamalla omistukseensa kiinteistön, jolla on osuus yhteiseen vesialueeseen. Tilalla voi myös olla osuus useampaan yhteiseen vesialueeseen. Osuudet ilmenevät Maanmittauslaitokselta saatavasta kiinteistörekisteriotteesta. Osakaskunta voi olla järjestäytynyt, jolloin osakaskunnalla on säännöt ja se pitää sääntöjen mukaisia kokouksia. Osakaskunta voi olla myös järjestäytymätön.¹²²

Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto hoitaa yhteisalue lain (758/1989) mukaisten osakaskuntien sääntöjen vahvistamisen kaikkien aluehallintovirastojen alueilla.¹²³ Osakaskunnan on ilmoitettava aluehallintovirastoon ja Maanmittauslaitokselle tiedot hoitokunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tai toimitsijan ja hänen varamiehen nimestä ja heidän osoitteistaan. Vesiosakaskuntia koskevia tietoja voi olla tarvittaessa saatavissa Maanmittauslaitoksen ja aluehallintoviraston rekistereistä.^{124 125}

5.6 Muut havainnot ja huomiot

Valtionavustuslain (688/2001, 2 luku, 7.2 §) mukaan jos valtionavustusta voidaan käyttää palkkakustannuksiin, valtionavustus voidaan myöntää vain erityisen painavasta syystä, jos

- avustuksen saajaa tai tämän edustajaa ei ole lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rangaistukseen rikoslain (39/1889) 47 luvun 6 a §:ssä tarkoituksesta rikoksesta tai
- ulkomaalaislain (301/2004) 186 §:ssä tarkoitettusta rikoksesta taikka

¹²⁰ Yksityistien hoito ja ylläpito

¹²¹ Osakaskuntia koskevia tietoja

¹²² Osakaskuntia koskevia tietoja

¹²³ Yhteisalue laki 758/1989

¹²⁴ Osakaskunnan sääntöjen vahvistaminen

¹²⁵ Osakaskuntia koskevia tietoja

- valtionavustuksen saajalle ei ole lainvoimaisella päätöksellä määrätty työsopimuslain (55/2001) 11 a luvun 3 §:ssä tarkoitettua seuraamusmaksua.

Edellä mainittu säännös koskee luvattoman ulkomaalaisen työvoiman käyttöä, työnantajan ulkomaalaisrikkomusta ja laittomasti maassa olevan henkilöstön ottamista työsuhteeseen. Näitä asioita koskevaa sääntelyä on rikoslaisissa (38/1889, 47 luku, 6 a §), ulkomaalaislaissa (301/2004, 12 luku, 186 §) ja työsopimuslaissa (55/2001, 11 luku, 3).^{126 127 128} Edellä kuvattu tilanne koskee harvemmin yksityishenkilöitä, jotka hakevat tai saavat valtionavustuksia. Toisaalta myös yksityishenkilö voi toimia työnantajana.

Hakemuslomakkeilla on joissakin tapauksissa pyydetty vahvistamaan valintaruudulla, että valtionavustuksen hakija ei ole tuomittu edellä mainituista rikoksista tai ettei hänelle ole määrätty seuraamusmaksua. Valtionavustuksen hakijaa saatetaan pyytää vahvistamaan samalla tavalla, ettei valtionavustusta käytetä mahdollisten pakotteiden vastaisesti.¹²⁹

Valintaruutu on käytäntönä tarkoituksenmukainen, kun valtionavustuksen hakijoita on suuri määrä. Lisäksi voitaisiin selvittää, onko edellä mainittuja tietoja mahdollista saada tulevaisuudessa muista viranomaisrekistereistä ja voitaisiinko rekistereissä olevan tiedon tarkastamista automatisoida.

Koska edellä kuvattu tilanne rikostuomioista ja seuraamusmaksuista koskee enemmän elinkeinonharjoittajia ja yrityksiä kuin muita yksityishenkilöitä, asian selvittämistä jatketaan valtionavustushankkeeseen asetettavassa yritysjaostossa. Valtionapuviranomaisen tiedonsaantioikeuksista sakkorekisteristä on jo säädetty valtionavustuslaissa (6 luku, 31 § 3 mom.) ja rikosrekisterilaissa (4 a §), mikä liittyy edellä oleviin tilanteisiin.¹³⁰

Valtionapuviranomaiset ovat keränneet valtionavustusten hakijoita ja saajia koskevia tietoja erilaisiin tilastointitarpeisiin. Osa valtionapuviranomaisista käyttää tiedonhallinnassa koodistoja. Valtionapuviranomaisia suositellaan lisäämään koodistonsa Digi- ja väestöviraston yhteentoimivuusalustalle, jossa on myös valtionavustustoiminnan sanasto.¹³¹ Näin valtionapuviranomaiset voivat jakaa tietoa toisilleen ja hyödyntää toistensa käyttämiä koodistoja.

¹²⁶ Rikoslaki 38/1889

¹²⁷ Ulkomaalaislaki 301/2004

¹²⁸ Työsopimuslaki 55/2001

¹²⁹ Venäjän hyökkäyssotaan liittyvien pakotteiden huomioon ottaminen valtionavustustoiminnassa

¹³⁰ Rikosrekisterilaki 770/1993

¹³¹ Yhteentoimivuusalusta

5.7 Yhteenveto

Edellä on kuvattu useita erilaisia tietovarantoja ja rekistereitä, joita hyödynnetään valtionavustustoiminnassa. Tietovarantoja ja niiden välisiä yhteyksiä on paljon. Yhteyksiä voidaan rakentaa integraatioina, käyttöliittyminä tai kyselyinä. Tietoyhteyksien rakentamiseen liittyy myös paljon lainsäädäntöä. Tietojen käyttöä ja hyödyntämistä voidaan säännellä viranomaiskohtaisilla tietoluvilla. Henkilöhakijajaosto muistuttaa, että tiedonsaantioikeuksiin, luvanvaraisuuteen ja tarvittavaan lainsäädännön valmisteluun on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Tietovarantoja ja rekistereitä voidaan hyödyntää, kun valtionavustuksia käsitellään valtionavustusprosessissa. Valtionavustustoiminnan tietoperusteisuus on sen sijaan tätä laajempi asia. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi olemassa olevia analyyseja, raportteja ja tilastoja tai muita yhteiskunnallisia tietovarantoja suunniteltaessa yksityishenkilöitä koskevaa valtionavustustoimintaa tai arvioitaessa sen vaikuttavuutta pitkällä aikavälillä. Erilaisten tietovarantojen ja niihin sisältyvien digitaalisten palvelujen liittäminen toisiinsa täyttää erilaisia tiedontarpeita ja mahdollistaa tietojen käytön uusilla tavoilla.

KEHITTÄMISEHDOTUS 6

Etsitään ja edistetään tiedon yhteiskäyttömahdollisuuksia

Valtionavustustoiminnan digitalisointia ja tiedon hyödyntämistä on syytä lisätä. Lähtökohdانا on että valtionapuviranomainen voi hyödyntää toisella viranomaisella olevia tietoja myöntäessään valtionavustuksia. Digitalisoinnissa on otettava huomioon Pyydämme uutta tietoa vain kerran -periaatteen edistäminen ja tiedonsaantioikeuksien ja lainsäädännön valmistelun tarve tapauskohtaisesti.

Integraatiot mahdollistavat automaation ja robotiikan lisäämisen valtionavustustoiminnassa, kuten tietojen automaattisen tarkistamisen ja vertailemisen. Tällöin voidaan vähentää hallinnollista taakkaa ja työmäärää sekä kohdentaa työaikaa mahdollisuuksien mukaan uudelleen. Integraatiot parantavat myös yksityishenkilöiden asiointi- ja hakukokemusta sekä valtionavustusprosessia, kun yksityishenkilön ei tarvitse toimittaa samoja tietoja useaan kertaan viranomaisille.

Valtionavustustoiminnan tietovarannon perustaminen ja yhteisten digitaalisten palveluiden käyttäminen on kustannustehokasta, kun liittymiä ei rakenneta eikä ylläpidetä valtionapuviranomaiskohtaisesti. Toimivat digitaaliset palvelut lisäävät valtionavustustoiminnan tehokkuutta.

6 Henkilötietojen käsitleminen ja julkaiseminen

Tässä luvussa tarkastellaan lyhyesti henkilöhakijajaoston toiminnan yhteydessä toteutetun tietojen koonnin perusteella henkilötietojen käsitlemistä ja julkaisemista valtionavustustoiminnassa. Lukuun kootut tietojen koonnin tulokset on otettu huomioon valmisteltaessa hallituksen esitystä eduskunnalle valtionavustuslain ja valtiokonttorista annetun lain muuttamiseksi.¹³²

6.1 Henkilötietojen käsitleminen

Henkilötietojen käsittelystä säädetään EU:n yleisessä tietosuojasetuksessa¹³³. Kansallisesti yleistä tietosuojasetusta täsmentää yleislakina tietosuojalaki (1050/2018).¹³⁴ Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia koskevassa erityislainsäädännössä ei yleensä säädetä henkilötietojen käsittelystä, kuten henkilötietojen tallentamisesta, luovuttamisesta ja julkaisemisesta. Tietojen koonnin perusteella poikkeuksia kuitenkin on, esimerkiksi:

- Suomen metsäkeskuksen tietojärjestelmästä annetussa laissa (419/2011) säädetään Suomen metsäkeskuksen henkilötietoja sisältävästä metsätietojärjestelmästä ja siinä olevien tietojen käsittelystä.¹³⁵
- Kolttalaissa (253/1995) säädetään tiedonsaantioikeudesta ja tietojen luovuttamisesta ja siitä, että siinä sovelletaan porotalouden rakennetukilakia.¹³⁶
- Ruokahallinnon tietovarannosta annetussa laissa (560/2021) on henkilötietojen käsittelyyn ja julkaisemiseen liittyvää sääntelyä.¹³⁷

Yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklassa määriteltyihin erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvat muun muassa tiedot, joista ilmenee henkilön rotu tai etninen alkuperä, poliitti-

¹³² HE 88/2022 vp

¹³³ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) 2016/679

¹³⁴ Tietosuojalaki 1050/2018

¹³⁵ Laki Suomen metsäkeskuksen metsätietojärjestelmästä 491/2011

¹³⁶ Kolttalaki 253/1995

¹³⁷ Laki ruokahallinnon tietovarannosta 560/2021

sia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus, ammattiliiton jäsenyys tai terveyttä koskevia tietoja. Jos tällaisia tietoja käsitellään, niitä on suojeltava erityisen tarkasti.^{138 139}

Tietojen koonnin perusteella valtionapuviranomaiset eivät yleensä käsittele erityisiä henkilötietoryhmiä käsitellessään valtionavustusasioita. Valtionavustustoiminnassa on kuitenkin myös tilanteita, joissa valtionapuviranomaiset käsittelevät erityisiä henkilötietoryhmiä. Esimerkiksi taiteilija-apurahakauden keskeyttämistä tai siirtämistä koskevan hakemuksen käsittelyssä saatetaan tarvita terveyttä koskevia tietoja.¹⁴⁰ Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen hallinnoimissa asuntojen korjausavustuksissa voi olla tilanteita, joissa käsitellään henkilön terveyttä koskevia tietoja. Myönnettäessä valtionavustuksia kolttien asuntorakentamisen investointeihin selvitetään, onko hakijan mahdollista saada valtionavustusta kolttalain perusteella.

Tietojen koonnin perusteella yksi erityisiin henkilötietoryhmiin liittyvä valtionapuviranomaisten menettelytapa on, että tällaisten tietojen käsittelyä pyritään välttämään ohjeistamalla valtionavustusten hakijoita olemaan toimittamatta kyseessä olevia tietoja tai kysymällä niitä välillisesti. Kun Suomen Akatemia esimerkiksi käsittelee valtionavustuksen käyttöajan pidentämistä koskevia hakemuksia, joissa perusteena on terveyteen liittyviä tietoja, pyydetään päätöksentekoa varten työnantajan selvitys asiasta, ei henkilön sairauslomatodistusta. Tällöin kyse ei yleensä ole yksityishenkilölle, vaan tutkimusorganisaatiolle myönnettävästä valtionavustuksesta.

Valtiovarainvaliokunta katsoo, että valtionavustuslaki on luonteeltaan valtionavustustoimintaa sääntelevä yleislaki, eikä siinä ole tarkoituksenmukaista tai mahdollista ennakoita ja säännellä tarkemmin yksittäisiin valtionavustusjärjestelmiin mahdollisesti liittyviä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käyttötilanteita. Tämän tyyppisen yksityiskohtaisen sääntelyn tarvetta on kuitenkin syytä arvioida ja ottaa tarvittaessa huomioon yksittäisiä valtionavustusjärjestelmiä koskevissa erityislaeissa.¹⁴¹

¹³⁸ Erityisten henkilötietoryhmien käsittely

¹³⁹ Erityisten henkilötietoryhmien käsittely

¹⁴⁰ Katso esimerkiksi laki eräistä kääntäjille ja kirjailijoille suoritettavista apurahoista ja avustuksista 236/1961

¹⁴¹ HE 88/2022 vp

6.2 Henkilötietojen julkaiseminen

Tietojen koonnin perusteella yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia koskevien henkilötietojen ja muiden tietojen julkaiseminen vaihtelee valtionavustuskohtaisesti. Esimerkiksi Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus julkaisee tunnuslukuja, kuten valtionavustuksen hakijoiden määrän ja hakijamäärän jakautumisen maakunnittain, muttei yksittäistä valtionavustuksen saajaa koskevaa tietoa. Opetushallitus ja Suomen metsäkeskus julkaisevat samoin yhteenvetotietoja yksityisille henkilöille myönnettävistä valtionavustuksista.

Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisee urheilijoiden valmennus- ja harjoitteluapurahan saaneiden nimet ja lajiliitot sekä tiedot myönnettyjen apurahojen suuruudesta. Taiteen edistämiskeskus julkaisee lähtökohtaisesti jokaisen apurahansaajan nimen, mahdollisen taiteilijanimen, asuinpaikan, apurahan käyttötarkoituksen ja myönnetyn apurahan määrän. Apurahansaaja voi pyytää, ettei hänen tietojaan julkaista valtionapuviranomaisen verkkosivuilla.

Valtionapuviranomaisilla on erilaisia henkilötietojen julkaisemiseen liittyviä menettelytapoja, esimerkiksi:

1. Valtionavustuksen saajaa koskevia tietoja julkaistaan ilman luvan kysymistä.
2. Valtionavustuksen saajalta kysytään lupa tietojen julkaisemiseen ja samalla saajalle annetaan toisaalta mahdollisuus kieltää tietojen julkaiseminen esimerkiksi valtionapuviranomaisen verkkosivuilla.
3. Yksittäisen valtionavustuksen saajan tietoja ei julkaista.

Tietojen julkaiseminen voi perustua myös erityislainsäädäntöön, esimerkiksi EU:n rakennerahastoja koskevaan lainsäädäntöön taikka EU:n valtioneuvoston päätöksiin ja EU:n asetukseen tai kansalliseen lain säännökseen, jolla on implementoitu eli täytäntöönpantu valtioneuvoston julkaisuvelvoite. Jälkimmäisestä tilanteesta ovat esimerkkinä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan ruokahallinnon tietovaranto ja metsätietojärjestelmä. Ruokahallinnon tietovarannosta annetun lain (560/2021, 9 §) mukaan Ruokavirasto julkaisee ruokahallinnon tietovarannon tietojen perusteella tuensaajat ja saadut tuet Euroopan unionin lainsäädännön mukaisesti.¹⁴² Vastaava säännös on riistavahinkolaki (105/2009, 5 luku, 36 a §).¹⁴³

¹⁴² Laki ruokahallinnon tietovarannosta 560/2021

¹⁴³ Riistavahinkolaki 105/2009

Luvan henkilötietojen julkaisemiseen pyytävät esimerkiksi Museovirasto, Suomen Akatemia ja Taiteen edistämiskeskus. Valtionapuviranomaisen kysymää lupaa henkilötietojen julkaisemiseen on pidettävä eri asiana kuin yleisessä tietosuoja-asetuksessa tarkoitettua rekisteröidyn suostumusta, joka on yksi henkilötietojen käsittelyn oikeusperusteista. Rekisteröidyn suostumus ei yleensä ole viranomaistoimintaan sopiva oikeusperuste, vaan käsittelyperusteena on yleensä viranomaisen lakisääteisen tehtävän hoitaminen, yleistä etua koskeva tehtävä tai julkisen vallan käyttö.

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYÄ JA JULKAISUA KOSKEVA YHTEENVETO

Yksityishenkilöille myönnettäviin valtionavustuksiin liittyy suuntaa antavan tietojen koonnin perusteella laajamittaista henkilötietojen käsittelyä, mikä on otettava huomioon myös valtionavustustoiminnan tietovarannossa ja siihen sisältyvissä digitaalisissa palveluissa. Sellaisia valtionavustuksia, joita myönnetään myös yksityishenkilöille, hakee arvion mukaan 65 000 yksityishenkilöä ja yhteisöä vuosittain. Valtionavustustietojen julkaisemisen ja käytön palvelussa julkaistavien henkilötietojen määrä ei siten ole myöskään vähäinen.

Valtionavustustoimintaa koskevassa hallinnonalakohtaisessa erityislainsäädännössä on melko vähän henkilötietojen käsittelyyn liittyvää sääntelyä. Voimassa oleva sääntely vaikuttaa valtionavustustoiminnan tietovarannon perustamiseen ja siihen sisältyvien digitaalisten palveluiden käyttöön ja kehittämiseen. Erityisten henkilötietoryhmien käsittelyyn ja suojaamiseen on tarpeen kiinnittää erityistä huomiota esimerkiksi arvioitaessa henkilötietojen käsittelyn riskejä ja vaikutuksia.

On huomionarvoista, että valtionavustuksen saajina olevien yksityishenkilöiden tietojen julkaisemisen nykyiset käytännöt vaihtelevat valtionapuviranomaisittain. Valtionavustuslain muutokset (HE 88/2022 vp) tarkoittavat muun muassa sitä, että tietyt vähimmäistiedot myönnettyistä valtionavustuksista julkaistaan jatkossa lakisääteisesti valtionavustustietojen julkaisemisen ja käytön palvelussa eli Tutkiavustuksia.fi-palvelussa. Nämä tiedot ovat valtionavustuksen saajan nimi, myönnetyn valtionavustuksen euromäärä, valtionavustuksen käyttötarkoitus ja alueellinen kohdentuminen. Tietoja myönnettyistä valtionavustuksista, joiden suuruus on alle 1 000 euroa, ei julkaista Tutkiavustuksia.fi-palvelussa.

Valtionavustuslain muutos yhdenmukaistaa valtionapuviranomaisten käytäntöjä ja kokoaa tiedot yksityishenkilöille myönnettyistä valtionavustuksista yhteen paikkaan, jotta niitä voidaan hyödyntää.

7 Yksityishenkilöitä koskevan valtionavustustoiminnan kehittäminen

Henkilöhakijajaoston tavoitteena oli selvittää yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia ja niihin liittyviä käytäntöjä. Jaoston tehtävänä oli laatia kartoitus valtionavustusten muodostamasta kokonaisuudesta asian selkeyttämistä varten. Jaosto selvitti tietovarantoja ja rekistereitä sekä henkilötietojen käsittelyä koskevia erityiskysymyksiä valtionavustusprosessin digitalisointia varten.

Tämän luvun yhteenveto tiivistää selvitystä ja luvuissa käsiteltyjä keskeisiä teemoja. Lukuun kootaan myös kehittämissuhteet ja luonnehditaan niitä tiiviisti.

7.1 Yhteenveto

Henkilöhakijajaoston raportti on kattava ja kokoava katsaus yksityishenkilöille myönnettävistä valtionavustuksista ja niihin liittyvistä käytännöistä. Valtionavustusten kirjosta muodostuu kokonaisuus, johon sisältyy erilaisia valtionavustuksia ja niihin liittyviä käytäntöjä ja niitä koskevia erityispiirteitä. Yksityishenkilöille myönnettävistä valtionavustuksista ja niihin liittyvistä käytännöistä ei ole aiemmin tehty vastaavaa laajaa selvitystä, joten tämä selvitys luo kaivattua kokonaiskuvaa aiheesta.

Henkilöhakijajaosto osallistui valtionavustustoiminnan yhteisen toimintamallin kehittämiseen ja arvioi sitä yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten muodostaman kokonaisuuden näkökulmasta. Toimintamalli sopii viitekehyyksi, kun valtionapuviranomaiset kehittävät yksityishenkilöitä koskevaa valtionavustustoimintaa. Toimintamallin tavoitteena on siirtää painopistettä valtionavustusasioiden valmistelusta valtionavustustoiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Se tarkoittaa, että valtionapuviranomaisen on arvioitava olemassa olevia resursseja ja kohdennettava niitä mahdollisesti uudelleen. Kyse on myös osaamisen ja tiedon hyödyntämisestä. Valtionavustustoiminnan suunnittelun ja arvioinnin aikajänne ja niiden ajoittuminen hallitusohjelmakausien vaihteeseen olisi hyvä sanoittaa ja visualisoida yhteiseen toimintamalliin ja sitä koskeviin aineistoihin valtionavustushankkeessa.

Valtionapuviranomaiset ovat tehneet vähän yhteistyötä yksityishenkilöitä koskevassa valtionavustustoiminnassa. Valtionapuviranomaisia suositellaan lisäämään keskinäistä

yhteistyötään, kuten jakamaan hyviä käytäntöjä. Kun valtionapuviranomaiset suunnittelevat valtionavustustoimintaa yhdessä, ne voivat esimerkiksi vähentää päällekkäistä avustamista tai valtionavustusten hakijoiden epäselviksi kokemia tilanteita.

Yksityishenkilöille myönnettävät valtionavustukset eroavat merkittävästi toisistaan. Siten myös niihin liittyvät käytännöt ovat perustellusti erilaisia. Valtionapuviranomaiset voivat yhdenmukaistaa valtionavustustoimintaa ottamalla käyttöön valtionavustustoiminnan digitaaliset palvelut, jossa olevat tietorakenteet, kuten hakuilmoitukset, valtionavustuspäätökset ja vakioehdot, ovat samankaltaisia. Niiden tietojen sisällöt eroavat toisistaan jatkossakin. Yhteisten palveluiden ja rakenteiden tavoitteena on vähentää hallinnollista taakkaa ja työmäärää, parantaa asiakaskokemusta sekä lisätä tuottavuutta.

Tietovarantoja ja rekistereitä sekä henkilötietojen käsittelyä koskevat havainnot korostuivat henkilöhakijajaoston selvityksessä. Yksityishenkilöitä koskevaan valtionavustustoimintaan liittyy monia tietovarantoja ja niiden välisiä yhteyksiä on paljon. Asian karjoittaminen tukee valtionavustusprosessin digitalisointia, kuten tietovirtojen ja käsittelyn mallintamista. Jaosto kävi lävitse valtionavustustoimintaan liittyviä käytäntöjä ja tuotti tietoa digitaalisten palvelujen toiminnallista määrittelyä varten. Henkilötietojen käsittelyä ja julkaisua koskevasta selvityksestä oli hyötyä hallituksen esitystä (HE 88/2022 vp) valmisteltaessa.

Henkilöhakijajaoston selvitys antaa valtionapuviranomaisille uutta tietoa yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten muodostamasta kokonaisuudesta. Valtionavustusten hakijoiden ja saajien näkemykset tästä selvityksestä ja kehittämisehdotuksista ovat suuntaa antavia, koska jaoston valmistelu perustui muita valtionavustushankkeissa toimineita jaostoja enemmän viranomaisyhteistyöhön.

7.2 Kehittämisehdotukset

Henkilöhakijajaosto laati kuusi ehdotusta yksityishenkilöitä koskevan valtionavustustoiminnan kehittämiseksi. Kehittämisehdotukset perustuvat jaoston toteuttamaan analyysiin. Ehdotuksilla tavoitellaan entistä vaikuttavampaa, tehokkaampaa, läpinäkyvämpää ja yhdenmukaisempaa valtionavustustoimintaa. Tiedonhankinnassa käytettiin erilaisia tiedonlähteitä ja aineistonkeruumenetelmiä, kuten haastatteluja, kyselyitä ja työpajoja.

Määritellään valtionavustuslajeja koskevat käsitteet yhtenäisellä tavalla

Valtionavustustoiminnan sanastossa määritellään valtionavustustoimintaa koskevat käsitteet ja annetaan valtakunnalliset suositukset. Sanasto auttaa kehittämään ja yhdenmukaistamaan käytäntöjä sekä vähentämään tulkinnanvaraisuutta valtionavustuksia hallinnoitaessa. Valtionavustuslajeja koskevat käsitteet on määriteltävä yhtenäisellä tavalla, jotta valtionavustuksia hakevia ja saavia yksityishenkilöitä voidaan informoida selkeästi. Valtionavustustoiminnan sanasto ja valtionavustuslaki eivät voi olla ristiriidassa keskenään. Käytettävissä käsitteistä on otettava huomioon myös valtionavustuslajien erityispiirteet ja oikeusvaikutukset.

Kiinnitetään huomiota valtionavustustoiminnan suunnitteluun ja arviointiin

Valtionavustusprosessi ymmärretään usein tiettyä valtionavustusta ja sen hallinnointia ja käsittelyä koskevaksi asiaksi. Valtionavustustoiminnan suunnittelun ja arvioinnin tavoitteena on tarkastella valtionavustusten muodostamaa kokonaisuutta ja valtionavustuksia yhtenä keinona edistää ja saavuttaa yhteiskunnassa asetettuja päämääriä ja tavoitteita.

Valtionavustustoiminnan suunnittelun ja arvioinnin merkitystä on tarve kehittää valtionavustusasioiden käsittelyn ja niin sanotun perinteisen valtionavustusprosessin rinnalla. Valtionavustustoiminnan yhteyttä strategiaan tavoitteisiin ja yhteiskunnallisiin päämääriin on hyvä kirkastaa: Mitä yksityishenkilöille myönnettävillä valtionavustuksilla tavoitellaan yhteiskunnassa? Tavoitteet käyvät usein ilmi lainsäädännöstä, jonka perusteella yksityishenkilöille myönnetään valtionavustuksia. Tavoitteiden asettaminen on osa hallinnonalojen strategista suunnittelua. Lisäksi tavoitteiden saavuttamista on seurattava, kuten valtionavustustoiminnan yhteisessä toimintamallissa tavoitellaan. Yhteiskunnallisten muutostekijöiden tunnistamista ja valtionavustusten vaikutusten arviointia on toistettava määräajoin. Valtionapuviranomainen voi toteuttaa näitä vaiheita esimerkiksi valmistautuessaan hallitusohjelman vaihtumiseen.

Helpotetaan asiointia ja parannetaan asiakaskokemusta

Valtionavustustoiminnan digitaaliset palvelut luovat perustan yhdenmukaiselle valtionavustustoiminnalle. Yksityishenkilöiden tai toisten puolesta asiointiin sekä asiakaskokemukseen voidaan vaikuttaa helppokäyttöisillä palveluilla ja helposti ymmärrettävillä sisällöillä sekä muulla valtionavustuksia ja valtionavustustoimintaa koskevalla viestinnällä. Asiakaspalvelu ja toimivat digitaaliset palvelut lisäävät valtionavustusten hakemisen ja myöntämisen sujuvuutta.

Lisätään ymmärrystä tuloksista ja vaikutuksista

Yksityishenkilöille myönnettävillä valtionavustuksilla edistetään erilaisia päämääriä ja tavoitteita ja vastataan myös muuttuviin tarpeisiin yhteiskunnassa. Valtionapuviranomaiset eivät varsinaisesti kerää nykyisin tietoa yksityishenkilöille myönnettävien valtionavustusten käytön tuloksista ja vaikutuksista. Valtionapuviranomaisten on lisättävä ymmärrystä valtionavustusten käytön tuloksista ja vaikutuksista yhteiskunnallisella ja systeemisellä tasolla, jotta ne voivat asettaa yhteiskunnallisiin päämääriin liittyviä tavoitteita ja seurata niiden edistymistä suunnitellessaan ja arvioidessaan valtionavustustoimintaa. Tavoitteet on kuvattava hakuilmoituksissa. Valtionavustuslaki (7 luku, 36 §) velvoittaa valtionapuviranomaista arvioimaan myöntämiensä valtionavustusten tuloksellisuutta, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikutuksia.

Lisätään hallinnon läpinäkyvyyttä ja informoidaan selkeästi

Valtionavustustoiminnan digitaalisiin palveluihin toteutetut ratkaisut tukevat hyvän hallinnon periaatteiden toteuttamista valtionavustustoiminnassa. Valtionavustustoimintaan liittyvien asiakirjojen selkeyttä on syytä kehittää entisestään. Hallinnon läpinäkyvyyttä ja informointia on tarpeen selkeyttää erottamalla hakuilmoitukset, ohjeet ja vakioehdot toisistaan. Valtionavustushakemuksen arviointiperusteita ja -kriteereitä on myös hyvä tarkastella selkeän kielen vaatimusten näkökulmasta.

Etsitään ja edistetään tiedon yhteiskäyttömahdollisuuksia

Tiedon yhteiskäyttöä ja digitalisoinnin periaatetta, tietoa pyydetään vain kerran, on tarpeen edistää. Tietojen yhteiskäytössä on kuitenkin otettava huomioon henkilötietojen suoja sekä tiedonsaantioikeuksiin liittyvä sääntely. Tietovarantojen ja rekistereiden hyödyntämiseen valtionavustustoiminnassa sisältyy myös automatiikkaan ja robotiikkaan liittyviä hyödyntämismahdollisuuksia. Yksityishenkilöitä koskevaan valtionavustustoimintaan liittyy useita eri tietovarantoja ja rekistereitä, joten mahdollisuuksia on tarpeen selvittää lisää yhteisten digitaalisten palveluiden käyttöönoton rinnalla.

Valtionapuviranomaisia suositellaan ottamaan ehdotukset huomioon, kun ne kehittävät yksityishenkilöitä koskevaa valtionavustustoimintaa.

Liite 1

Taulukoissa 1–5 kuvataan suuntaa antavasti, minkälaisia valtionavustuksia yksityishenkilöille myönnetään eri hallinnonaloilla. Virastot ja laitokset on ryhmitelty hallinnonaloittain; myös muut ministeriöt voivat osoittaa määrärahoja valtionavustusten myöntämistä varten. Tiedot perustuvat tietojen koontiin, ja on mahdollista, että yksityishenkilöille myönnetään myös muita valtionavustuksia. Kunkin taulukon lopussa on hieman lisätietoja, jotka perustuvat myös tietojen koontiin.

Taulukko 1. Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla

	Avustuslaji	Valtionavustuksen saaja	Valtionavustuksen myöntäjä
Kyläkauppatuki	Yleisavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Ruokavirasto
Tiloilla kuolleiden tuotantoeläinten hävittäminen	Muu	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Ruokavirasto
Tuki taimikon varhaishoitoon sekä nuoren metsän hoitoon ja pienpuun keräykseen	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Suomen metsäkeskus
Tuki terveyslannoitukseen	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Suomen metsäkeskus
Tuki suometsän hoitoon	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Suomen metsäkeskus
Tuki metsätien tekemiseen	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Suomen metsäkeskus
Ympäristötuki	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Suomen metsäkeskus
Metsäluonnon hoitohanke	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Suomen metsäkeskus
Metsitystuki	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Suomen metsäkeskus

Taulukon tiedot perustuvat henkilöhakijaoston tekemään tietojen koontiin.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla toimiva Suomen metsäkeskus myöntää valtionavustuksia erityislainsäädännön nojalla. Suomen metsäkeskus myöntää valtionavustuksia osana metsätalouden tukijärjestelmää kestävänsä metsätalouden rahoitukseksi (ns. Kemera-tuki).¹⁴⁴ Sitä sääntelee kestävänsä metsätalouden määräaikainen rahoituslaki (34/2015).¹⁴⁵ Metsitystuki perustuu lakiin metsityksen määräaikaisesta tukemisesta (1114/2020).¹⁴⁶

Taulukko 2. Yksityshenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla

	Avustuslaji	Valtionavustuksen saaja	Valtionavustuksen myöntäjä
Urheilijoiden valmennus- ja harjoitteluapuraha	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Opetus- ja kulttuuriministeriö
Käsikirjoitusapuraha	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Suomen elokuvasäätiö
Kulttuuriviennin matkautuki	Muu	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Suomen elokuvasäätiö
Liikenteen kulttuuriperintöavustus	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Museovirasto
Maailmanperintökohteiden hoitoavustus	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Museovirasto
Muinäisjäännösalueiden hoitoavustus	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Museovirasto
Rakennusten ja kulttuuriympäristökohteiden entistämistä avustus	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Museovirasto
EDUFI-harjoittelu suomalaisorganisaatioissa ja kehitysyhteistyötä tekevissä organisaatioissa	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Opetushallitus
Suomea Suomessa -harjoittelu	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Opetushallitus

¹⁴⁴ Metsätalouden kannustejärjestelmä

¹⁴⁵ Kestävänsä metsätalouden määräaikainen rahoituslaki 34/2015

¹⁴⁶ Laki metsityksen määräaikaisesta tukemisesta 1114/2020

Virkamiesvaihto (ml. Pohjoismainen) Suomea Suomessa	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Opetushallitus
Suomen kielen apurahat opiskelijoille ja tutkijoille	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Opetushallitus
Sukukansa-apurahat opiskelijoille ja tutkijoille	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Opetushallitus
Matka-apurahat (esim. Suomen kielen ja kulttuurin kesäkurssit sekä kääntäjäkurssi)	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Opetushallitus
Opetusvierailut	Apuraha	Myös muu kuin luonnollinen henkilö, yliopisto hakee valtionavustuksen	Opetushallitus
EDUFI-Fellowship sekä EDUFI Fellowship ukrainalaisille jatko-opiskelijoille	Apuraha	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Opetushallitus
Taiteilija-apurahat	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Taiteen edistämiskeskus
Apurahat kirjailijoille ja kääntäjille	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Taiteen edistämiskeskus
Kohdeapurahat	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Taiteen edistämiskeskus
Apurahat kulttuurisen moninaisuuden edistämiseen	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Taiteen edistämiskeskus
Kuvataiteen näyttöapurahat	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Taiteen edistämiskeskus

Taulukon tiedot perustuvat henkilöhakijajaoston tekemään tietojen koontiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla toimiva Suomen elokuvasäätiö myöntää valtionavustuksia erityislainsäädännön nojalla.¹⁴⁷ Taulukossa 2 ei ole mukana esimerkiksi taiteilijoille tai urheilijoille erityislainsäädännön nojalla myönnettäviä eläkkeitä eikä valtionpalkintoja.^{148 149}

Taulukko 3. Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia sisäministeriön hallinnonalalla

	Avustuslaji	Valtionavustuksen saaja	Valtionavustuksen myöntäjä
Henkilökohtainen apuraha	Apuraha	Vain luonnollinen henkilö	Palosuojelurahasto

Palosuojelurahasto myöntää valtionavustuksia tulipalojen ehkäisyyn ja pelastustoimen edistämiseen. Henkilökohtaisia apurahoja myönnetään keskimäärin kahdesta kolmeen kappaletta vuosittain.¹⁵⁰

Taulukko 4. Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia ympäristöministeriön hallinnonalalla

	Avustuslaji	Valtionavustuksen saaja	Valtionavustuksen myöntäjä
Korjausavustus iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjaamiseen	Investointiavustus	Vain luonnollinen henkilö	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
Kuntotutkimus- ja perusparannuksen suunnitelluavustus henkilöasiakkailla	Yleisavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus
Energia-avustukset	Investointiavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

Taulukon tiedot perustuvat henkilöhakijajaoston tekemään tietojen koontiin.

¹⁴⁷ Laki valtion rahoituksesta elokuvakulttuurin edistämiseen 1174/2018

¹⁴⁸ Valtion ylimääräinen urheilijaeläke

¹⁴⁹ Valtionpalkinnot

¹⁵⁰ Avustukset

Taulukko 5. Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla

	Avustuslaji	Valtionavustuksen saaja	Valtionavustuksen myöntäjä
Avustukset rakennusperinnön hoitoon (ympäristön avustukset ja korvaukset)	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Avustus pientalon öljylämmityksestä luopumiseksi (ympäristön avustukset ja korvaukset)	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Avustus alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen tai pilaantuneen alueen puhdistamiseen (ympäristön avustukset ja korvaukset)	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Korvaukset rauhoitettujen lajien aiheuttamista vahingoista (ympäristön avustukset ja korvaukset)	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Avustukset rakennuksille aiheutuvien vahinkojen ennaltaehkäisemiseen (ympäristön avustukset ja korvaukset)	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Ei-tuotannolliset investoinnit (viljelijätuet)		Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Eläinten hyvinvointikorvaus (viljelijätuet)			
Kasvihuonetuotannon tuki (viljelijätuet)		Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Lammas- ja vuohipalkkiot (viljelijätuet)			

Luonnonhaittakorvaus (viljelijätuet)		
Luonnonmukaisen tuotannon korvaus (viljelijätuet)		
Lypsylehmäpalkkio (viljelijätuet)		
Maaseudun yritystuet (viljelijätuet)	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Maatalouden investointituet (viljelijätuet)	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Maatalouden kriisituet (viljelijätuet)		
Maidon pohjoinen tuotantotuki (viljelijätuet)		
Mehiläistalouden tuki (viljelijätuet)	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Metsämarjojen ja -sienten varastointituki (viljelijätuet)		
Nautapalkkio (viljelijätuet)		
Nuoren viljelijän aloitustuki (viljelijätuet)		
Nuoren viljelijän tuki (viljelijätuet)	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Nuorten viljelijöiden tuki (viljelijätuet)	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Peltokasvipalkkio (viljelijätuet)		
Perustuki (viljelijätuet)		
Pohjoinen hehtaarituki (viljelijätuet)		
Pohjoinen kotieläintuki (viljelijätuet)		

Porotalous ja kolttalain mukaiset tuet (viljelijätuet)			
Porotalousvahinkojen korvaus (viljelijätuet)			
Puutarhatuotteiden varastointituki (viljelijätuet)		Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Sika- ja siipikarjatalouden tuotannosta irrotettu tuki (viljelijätuet)			
Sokerijuurikkaan kansallinen tuki (viljelijätuet)			
Sokerijuurikkaan kuljetustuki (viljelijätuet)			
Viherryttämistuki (viljelijätuet)			
Viljan interventiovarastointi (viljelijätuet)			
Yleinen hehtaarituki (viljelijätuet)			
Ympäristökorvaus (viljelijätuet)		Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Ympäristösopimukset (viljelijätuet)		Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Alkutuotannon väliaikainen tuki koronaviruspandemiasta johtuviin talousvaikeuksiin		Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Avustukset kalataloudelliseen kunnostukseen (kalatalouden avustukset ja korvaukset)	Hankeavustus	Muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
Avustus halliuoksen poistamisesta aiheutuviin kustannuksiin	Erytisavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus

Peruskuivatusavustus (Maatalouden kehittä- misrahasto)	Hankeavustus	Myös muu kuin luonnollinen henkilö	ELY-keskus
--	--------------	---------------------------------------	------------

Taulukon tiedot perustuvat henkilöhakijajaoston tekemään tietojen koontiin.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset eli ELY-keskukset hoitavat valtionhallinnon alueellisia toimeenpano- ja kehittämistehtäviä Suomessa. Ne myöntävät pääsääntöisesti valtionavustuksia, joihin maa- ja metsätalousministeriö ja ympäristöministeriö osoittavat vuotuista määrärahaa. ELY-keskusten myöntämät valtionavustukset voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään, mikä ilmenee myös taulukossa 5.

ELY-keskusten ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue myöntää joitakin valtionavustuksia yksityishenkilöille. Pääsääntöisesti ne myönnetään kuitenkin yhteisöille.¹⁵¹ Esimerkiksi Helmi-ohjelmasta myönnettiin yhteensä 3,5 miljoonaa euroa tukea kunnille ja järjestöille luonnon monimuotoisuutta vahvistaviin töihin.¹⁵²

Selkeästi suurin ryhmä ovat ELY-keskusten myöntämät viljelijätuet, joita voivat hakea ja saada muun muassa luonnolliset henkilöt, yritystoimintaa harjoittavat luonnolliset henkilöt ja yhtymät. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla toimiva Ruokavirasto vastaa tietojärjestelmäpalveluista ja tietojen julkaisemisesta ja näiden valtionavustusten maksatuksesta. Viljelijätukia ovat esimerkiksi ympäristösopimuksiin perustuvat tuet kosteikkojen hoitoon, maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitoon, kurki-, hanhi- ja joutsenpeltojen hoitoon, alkuperäisrotujen kasvattamiseen sekä alkuperäiskasvien ylläpitoon.¹⁵³ Osa tuista on taloudelliseen toimintaan myönnettävää vähämerkityksistä tukea eli de minimis -tukea.^{154 155}

Lisäksi ELY-keskukset myöntävät yksityishenkilöille muita yksittäisiä valtionavustuksia esimerkiksi omistamisen ja omistuksen perusteella. Valtionavustuksia kalataloudelliseen kunnostukseen myönnetään vesialueen osakaskunnalle, muttei luonnollisille henkilöille.¹⁵⁶ Peruskuivatusavustus voidaan myöntää myös osakastyönä toteutettavaan hankkeeseen.¹⁵⁷ Vastaavasti valtionavustusta alueen pilaantuneisuuden selvittämiseen tai pilaantuneen alueen puhdistamiseen voidaan myöntää kuolinpesille.

¹⁵¹ Rahoitus ja avustukset – Ympäristövastuualue

¹⁵² Helmi-elinympäristöohjelma

¹⁵³ Viljelijätuet

¹⁵⁴ Viljelijätuet

¹⁵⁵ Tietoa de minimis -tuesta

¹⁵⁶ Harkinnanvaraiset valtionavustukset vesien- ja merenhoidon sekä vesistö-, vesitalous- ja kalataloustoimenpiteiden toteuttamiseen

¹⁵⁷ Peruskuivatushankkeen rahoitus

ELY-keskukset myöntävät myös tavaroita ja palveluja tukeakseen esimerkiksi perinnetuotteen kunnostusta, mutta ne eivät kuitenkaan ole valtionavustuksia. Valtionavustukset ovat rahoituksen muodossa, joten palveluina tai tavaroina avustamista ja omaisuuden hankkimista ja luovuttamista vastikkeesta tai vastikkeetta ei katsota valtionavustukseksi.

ELY-keskukset myöntävät luonnollisille henkilöille harkinnanvaraisia avustuksia, korvauksia ja tukia rauhoitettujen lajien aiheuttamista vahingoista, mistä säädetään laissa rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta 15/2022.¹⁵⁸ Avustus, korvaus ja tuki erotetaan laissa toisistaan. Harkinnanvarainen avustus on tarkoitettu eläinten aiheuttamien vahinkojen ennaltaehkäisemiseen, kun taas korvaus rahoitettujen eläinten aiheuttamien viljelys- ja eläinvahinkojen korvaamiseen. Tuki on laskennallista rahoitusta niiden vahinkojen korvaamiseksi, joita maankäyttö aiheuttaa porotaloudelle ja sääksi kataloudelle.^{159 160}

Työmarkkinoiden toimivuutta ja uuden yritystoiminnan syntymistä edistetään Suomessa työllisyysperusteisin tuin. Esimerkiksi palkkatuki ja starttiraha ovat saajalleen suoraa rahallista tukea ja niiden maksamiseen ja takaisinperintään sovelletaan valtionavustuslakia. Näitä työllisyysperusteisia tukia luonnehditaan henkilösidonnaisiksi tuiksi. Niitä ei ole ryhmitelty taulukkoon 5.

TE-toimisto myöntää palkkatuen työntantajalle palkkakustannuksiin eikä yksityishenkilölle. Tuki ikään kuin ohjataan yhteisölle työllistettävän henkilön mukana.¹⁶¹ De minimis-tukena myönnettävä starttiraha edellyttää puolestaan yritys- ja yhteisö- eli Y-tunnusta. Työllisyysperusteisia valtionavustuksia myönnetään sen sijaan yhteisöille. Järjestöt ja kunnat voivat hakea ja saada työllisyyspoliittista avustusta palveluiden tuottamista varten.^{162 163} Viranomaiset voivat myöntää yksityishenkilöille myös muuta rahallista korvausta. Esimerkiksi valtiovarainministeriön hallinnonalalla toimivien aluehallintovirastojen myöntämät hautausavustukset ovat valtionavustusten asemesta hoitokorvauspalkkioita.

¹⁵⁸ Laki rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta 15/2022

¹⁵⁹ Laki rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta 15/2022

¹⁶⁰ HE 154/2021 vp

¹⁶¹ Valtionavustusten tuottavuuspotentiaali

¹⁶² Valtionavustustyöryhmän muistio

¹⁶³ Työllisyyspoliittinen avustus

Lähteet

Apurahansaajat. Maatalousyrittäjien eläkelaitos Mela. Luettavissa <https://www.mela.fi/apurahansaajat/> Luettu 27.10.2022.

Apurahojen, stipendien ja tunnustuspalkintojen verotus. Verohallinto. Luettavissa <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48885/apurahojen-stipendien-ja-tunnustuspalkintojen-verotus5/> Luettu 27.10.2022.

Avustus pientalon öljylämmityksestä luopumiseksi. Elinkeino-, ympäristö- ja liikennekeskus. Luettavissa <https://www.ely-keskus.fi/oljylammituksen-vaihtajalle> Luettu 27.10.2022.

Avustukset. Palosuojelurahasto. Luettavissa <https://www.palosuojelurahasto.fi/avustukset> Luettu 27.10.2022.

Digitalisoinnin periaatteet. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://vm.fi/digitalisoinnin-periaatteet> Luettu 27.10.2022.

Eriyisten henkilötietoryhmien käsittely. Tietosuojavaltuutettu. Luettavissa <https://tietosuoja.fi/eriyisten-henkilotietoryhmien-kasittely> Luettu 27.10.2022.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/679, annettu 27 päivänä huhtikuuta 2016, luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta (yleinen tietosuojaa-asetus) (ETA:n kannalta merkityksellinen teksti) Luettavissa <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0679> Luettu 27.10.2022.

Freelancer verotuksessa. Verohallinto. Luettavissa <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/66785/freelancer-verotuksessa6/> Luettu 27.10.2022.

Haeavustuksia.fi. Valtiokonttori. Luettavissa <https://www.haeavustuksia.fi/fi/> Luettu 27.10.2022.

Hallintolaki 434/2003. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030434>

Hallituksen esitys eduskunnalle valtionavustuslain eräiden säännösten muuttamisesta. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM014:00/2021> Luettu 27.10.2022.

Harkinnanvaraiset valtionavustukset vesien- ja merenhoidon sekä vesistö-, vesitalous- ja kalataloustoimenpiteiden toteuttamiseen. Elinkeino-, ympäristö- ja liikennekeskus. Luettavissa <https://www.ely-keskus.fi/avustukset-vesisto-ja-kalataloushankkeisiin> Luettu 27.10.2022.

Harkinnanvaraisen valtionavustuksen tunnistaminen. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://vm.fi/valtionavustushankkeen-aineistot-ja-tuotokset> Luettu 27.10.2022.

Harmaa talous ja rikollisuus. Verohallinto. Luettavissa <https://www.vero.fi/harmaa-talous-rikollisuus/> Luettu 27.10.2022.

HE 88/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtionavustuslain ja valtiokonttorista annetun lain muuttamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kasittelytiedot/Valtiopaivaasia/Sivut/HE_88+2022.aspx

HE 63/2001 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle valtionavustuslaiksi ja laiksi valtion talousarviosta annetun lain 7 c §:n muuttamisesta. <https://www.eduskunta.fi/FI/Vaski/sivut/trip.aspx?triptype=ValtiopaivaAsiat&docid=he+63/2001>

HE 123/2022 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttamisesta ja tulotietojärjestelmästä annetun lain 13 §:n muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta annettujen lakien kumoamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kasittelytiedot/Valtiopaivaasia/Sivut/HE_123+2022.aspx

HE 154/2021 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta. https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kasittelytiedot/Valtiopaivaasia/Sivut/HE_154+2021.aspx

Helmi-elinympäristöohjelma. Ympäristöministeriö. Luettavissa <https://ym.fi/helmi> Luettu 27.10.2022.

Henkilöhakijajaoston asettamiskirje. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM175:00/2021> Luettu 27.10.2022.

Huippu-urheilutuet. Suomen Olympiakomitea. Luettavissa <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/huippuvaiheen-ohjelma/valmennuksen-tukijarjestelma/> Luettu 27.10.2022.

JHS 183 Julkisen hallinnon palvelujen tietomalli ja ryhmittely verkkopalveluissa Luettavissa <https://www.suomidigi.fi/ohjeet-ja-tuki/jhs-suositukset/jhs-183-julkisen-hallinnon-palvelujen-tietomalli-ja-ryhmittely-verkkopalveluissa> Luettu 27.10.2022.

Julkisen hallinnon uudistamisen strategia. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://julkisenhallinnonstrategia.fi/> Luettu 27.10.2022

Järjestöjä koskevat valtionavustuskäytännöt. Ehdotukset niiden kehittämiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Valtiovarainministeriön julkaisuja 27:2021. Luettavissa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163145> Luettu 27.10.2022.

Kestävän metsätalouden määräaikainen rahoituslaki 34/2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150034>

Kiinteistöjärjestelmä ja maanmittaustoimitukset. Maa- ja metsätalousministeriö. Luettavissa <https://mmm.fi/maanmittaus-ja-paikkatiedot/kiinteistojarjestelma-ja-maanmittaustoimitukset> Luettu 27.10.2022.

Kolttalaki 253/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950253>

Korjausneuvonta. Vanhustyön keskusliitto. Luettavissa <https://vtkl.fi/toiminta/korjausneuvonta> Luettu 27.10.2022.

Kuinka toimin asiamiehenä? Opas toisen puolesta asiointiin ARAn avustusten hakemisessa. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus. Luettavissa [https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Oppaat/Kuinka_toimin_asiamiehenä__opas_toisen_p\(59583\)](https://www.ara.fi/fi-FI/Tietopankki/Oppaat/Kuinka_toimin_asiamiehenä__opas_toisen_p(59583)) Luettu 27.10.2022.

Kuntien valtionavustuskäytänteiden kehittäminen. Loppuraportti. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2022:48. Luettavissa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164214> Luettu 27.10.2022.

Kuntien valtionavustuskäytänteiden kehittäminen. Väliraportti. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:59. Luettavissa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163521> Luettu 27.10.2022.

Lainvalmistelun vaikutusarviointiohje. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:66. Luettavissa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/164423> Luettu 7.11.2022.

Laki asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista 1087/2016. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161087>

Laki eräistä kääntäjille ja kirjailijoille suoritettavista apurahoista ja avustuksista (236/1961). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610236>

Laki hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista 571/2016 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20160571>

Laki harmaan talouden selvitysyksiköstä 1207/2010. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101207>

Laki julkisen hallinnon tiedonhallinnasta 906/2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190906>

Laki metsityksen määräaikaisesta tukemisesta 1114/2020. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201114>

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Laki rauhoitettujen eläinten aiheuttamien vahinkojen ennalta ehkäisemisestä ja korvaamisesta 15/2022. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2022/20220015>

Laki ruokahallinnon tietovarannosta 560/2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210560>

Laki Suomen metsäkeskuksen metsätietojärjestelmästä 491/2011. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20110419>

Laki tulotietojärjestelmästä 53/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180053>

Laki valtion rahoituksesta elokuvakulttuurin edistämiseen 1174/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20181174>

Laki valtion talousarviosta 423/1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1988/19880423>

Laki verotusmenettelystä 1558/1995. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19951558>

Luokitus: Sektoriluokitus 2012. Tilastokeskus. Luettavissa <https://www2.stat.fi/fi/luokitukset/sektoriluokitus/> Luettu 27.10.2022.

Luonnollinen henkilö. Tilastokeskus. Luettavissa https://www.stat.fi/meta/kas/luonnollinen_he.html Luettu 27.10.2022.

Luonnos valtionavustustoiminnan sanaston laajentamiseksi. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://vm.fi/valtionavustushankkeen-aineistot-ja-tuotokset> Luettu 27.10.2022.

Maaseudun yritysrahoitus. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Luettavissa <https://www.ely-keskus.fi/maaseudun-yritysrahoitus> Luettu 27.10.2022.

Maatalousyrittäjien eläkelaki 1280/2006. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20061280>

Mahdollisesti kulttuuria? Valtion kulttuurirahoitus Suomessa vuonna 2019. Kulttuuripoliittikan tutkimuskeskus Cupore. Cuporen työpapereita 13. Luettavissa <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/tyopaperit/mahdollisesti-kulttuuria-valtion-kulttuurirahoitus-suomessa-vuonna-2019> Luettu 27.10.2022.

Metsätalouden kannustejärjestelmä. Maa- ja metsätalousministeriö. Luettavissa <https://mmm.fi/kestavan-metsatalouden-rahoituslain-kemera-muutosten-valmistelu> Luettu 27.10.2022.

Ministeriöiden tulevaisuuskatsaus 2022. Yhteiskunnan tila ja päätöksiä vaativat kysymykset. Valtioneuvoston julkaisuja 2022:58. Luettavissa <https://valtioneuvosto.fi/tulevaisuuskatsaus-2022#/> Luettu 27.10.2022.

Myönnetyt avustukset – STEA. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus. Luettavissa <https://www.stea.fi/avustusten-hakeminen/myonnetyt-avustukset/> Luettu 27.10.2022.

Omistajalaji. Tilastokeskus. Luettavissa <https://www.stat.fi/meta/kas/omistajalaji.html> Luettu 27.10.2022.

Osakaskunnan sääntöjen vahvistaminen. Aluehallintovirasto. Luettavissa <https://avi.fi/asioi/yritys-tai-yhteiso/luvat-ilmoitukset-ja-hakemukset/rakentaminen-asuminen-ja-osakaskunnat/osakaskunnat> Luettu 27.10.2022.

Osakaskuntia koskevia tietoja. Kalatalouden keskusliitto. Luettavissa <https://ahven.net/osakaskunnat/> Luettu 27.10.2022.

Osakaskunnat. Aluehallintovirasto. Luettavissa <https://avi.fi/asioi/yritys-tai-yhteiso/luvat-ilmoitukset-ja-hakemukset/rakentaminen-asuminen-ja-osakaskunnat/osakaskunnat> Luettu 27.10.2022.

Palvelutietovarannon ohjeet. Digi- ja väestövirasto. Luettavissa <https://palveluhallinta.suomi.fi/fi/sivut/palvelutietovaranto/kayttoohjeet> Luettu 27.10.2022.

Palvelutietovaranto. Digi- ja väestövirasto. Luettavissa <https://dvv.fi/palvelutietovaranto> Luettu 27.10.2022.

Perintö- ja lahjaverolaki 378/1940. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1940/19400378>

Peruskuivatushankkeen rahoitus. Ympäristöhallinnon yhteinen verkkopalvelu. Luettavissa https://www.ymparisto.fi/fi-fi/vesi/vesien_kaytto/maankuivatus_ja_ojitus/peruskuivatustuki Luettu 27.10.2022.

Rahapelitoiminnan tuotoista myönnetyt valtionavustukset. Hallinnoinnin asianmukaisuus ja tuloksellisuuden edellytykset. Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuserotomukset 9/2022. Luettavissa <https://www.vtv.fi/julkaisut/rahapelitoiminnan-tuotoista-myonnetyt-avustukset/> Luettu 27.10.2022.

Rahapelitoiminnan tuotot kulttuurille vuonna 2019. Määrä ja kohdennukset. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore. Cuporen työpapereita 14. Luettavissa <https://www.cupore.fi/fi/julkaisut/tyopaperit/rahapelitoiminnan-tuotot-kulttuurille-vuonna-2019> Luettu 27.10.2022.

Rahoitus ja avustukset – Ympäristövastuualue. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Luettavissa <https://www.ely-keskus.fi/rahoitus-ja-avustukset-ymparistovastuualue> Luettu 27.10.2022.

Rekisteröidyn suostumus. Tietosuojavaltuutettu. Luettavissa <https://tietosuoja.fi/rekisteroidyn-suostumus> Luettu 27.10.2022.

Riistavahinkolaki 105/2009. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090105>

Rikoslaki 38/1889. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L47>

Rikosrekisterilaki 770/1993. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1993/19930770>

Suomen perustuslaki 731/1999. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tietoa de minimis -tuesta. Business Finland. Luettavissa <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/rahoitus/ohjeet-ehdot-ja-lomakkeet/tietoa-de-minimis--tuesta> Luettu 27.10.2022.

Tietoa taiteilija-apurahasta. Taiteen edistämiskeskus. Luettavissa <https://www.taike.fi/fi/tietoa-taiteilija-apurahasta> Luettu 27.10.2022.

Tietoa ulosotosta. Ulosottolaitos. Luettavissa <https://ulosottolaitos.fi/fi/index/tietoaulosotosta.html#> Luettu 27.10.2022.

Tietosuojalaki 1050/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20181050>

Tietuekuvaukset. Verohallinto. Luettavissa <https://www.vero.fi/tietoa-verohallinnosta/kehittaja/tietuekuvaukse/> Luettu 27.10.2022.

Tilastokeskuksen käsitteet. Oikeudellinen muoto. Tilastokeskus. Luettavissa https://www.stat.fi/meta/kas/oik_muoto.html Luettu 27.10.2022.

Toiminnan suunnittelun työvälineet. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://vm.fi/toiminnan-suunnittelun-tyovalineet> Luettu 27.10.2022.

Tuet ja rahoitus – viljelijät. Ruokavirasto. Luettavissa <https://www.ruokavirasto.fi/viljelijat/tuet-ja-rahoitus/> Luettu 27.10.2022.

Tuloverolaki 1535/1992. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535>

Työllisyyspoliittinen avustus. TE-palvelut. Luettavissa <https://toimistot.te-palvelut.fi/pirkanmaa/tyollisyyspoliittinen-avustus> Luettu 27.10.2022.

Työsopimuslaki 55/2001. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010055#L11aP3>

Ulkomaalaislaki 301/2004. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2004/20040301>

Ulosottokaari 705/2007. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070705>

Ulosottotietojen julkisuus. Ulosottolaitos. Luettavissa <https://www.ulosottolaitos.fi/fi/index/ulosottolaitos/tietosuojaja/ulosottotietojenjulkisuus.html> Luettu 27.10.2022.

Urheilija-apurahat. Suomen Olympiakomitea. Luettavissa <https://www.olympiakomitea.fi/huippu-urheilu/huippuvaiheen-ohjelma/urheilijat/urheilija-apurahat/> Luettu 27.10.2022.

Urheilijoiden valmennus- ja harjoitteluapurahat 2023. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettavissa <https://okm.fi/-/urheilijoiden-valmennus-ja-harjoitteluapurahat> Luettu 27.10.2022.

Vahva tunnistautuminen verkkoasiointiin. Suomi.fi. Luettavissa <https://www.suomi.fi/ohjeet-ja-tuki/tietoa-tunnistuksesta/vahva-tunnistautuminen-verkkoasiointiin> Luettu 27.10.2022.

Valtionapuviranomaiset. Valtionavustustoiminnan kehittäminen. Luettavissa <https://vm.fi/valtionavustustoiminnan-kehittaminen> Luettu 27.10.2022.

Valtionavustushankkeessa toimivat jaostot. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://vm.fi/valtionavustustoiminnan-tyoryhmat-ja-jaostot> Luettu 27.10.2022.

Valtionavustuslaki 688/2001. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010688>

Valtionavustuspalvelut. Valtiokonttori. Luettavissa <https://www.valtiokonttori.fi/palvelut/muut-palvelut/valtionavustuspalvelut/> Luettu 27.10.2022.

Valtionavustusten digitalisoinnin esiselvitys. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:46. Luettavissa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160362> Luettu 27.10.2022.

Valtionavustusten tuottavuuspotentiaali. 2019. QPR Software Oyj. Luettavissa <https://vm.fi/valtionavustustoiminnan-kehittaminen> Luettu 27.10.2022.

Valtionavustustoiminnan kehittäminen. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://vm.fi/valtionavustustoiminnan-kehittaminen> Luettu 27.10.2022.

Valtionavustustoiminnan kehittämis- ja digitalisointihanke. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://vm.fi/hanke?tunnus=VM212:00/2018> Luettu 27.10.2022

Valtionavustustoiminnan sanasto. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2021:19. Luettavissa <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/163064> Luettu 27.10.2022.

Valtionavustustoiminnan verkostomainen toimintamalli. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://vm.fi/valtionavustushankkeen-aineistot-ja-tuotokset> Luettu 27.10.2022.

Valtionavustustyöryhmän mietintö. Valtiovarainministeriön julkaisuja 2015:29. Luettavissa <https://vm.fi/valtionavustustoiminnan-kehittaminen> Luettu 27.10.2022.

Valtionpalkinnot. Taiteen edistämiskeskus. Luettavissa <https://www.taike.fi/fi/valtion-palkinnot> Luettu 27.10.2022.

Valtion taidetoimikunnat. Taiteen edistämiskeskus. Luettavissa <https://www.taike.fi/fi/valtion-taidetoimikunnat> Luettu 27.10.2022.

Valtion talousarvioesitys 2022: Avustukset taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille. Luettavissa <https://budjetti.vm.fi/indox/sisalto.jsp?year=2022&lang=fi&main-doc=/2022/tae/hallituksenEsitys/hallituksenEsitys.xml&id=/2022/tae/hallituksenEsitys/YksityiskohtaisetPerustelut/29/80/51/51.html> Luettu 27.10.2022.

Valtion ylimääräinen urheilijaeläke. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettavissa <https://okm.fi/-/valtion-ylimaarainen-urheilijaelake> Luettu 27.10.2022.

Venäjän hyökkäyssotaan liittyvien pakotteiden huomioon ottaminen valtionavustustoiminnassa. Opetushallitus. Luettavissa <https://www.oph.fi/fi/avustukset/venajan-hyokkayssotaan-liittyvien-pakotteiden-huomioon-ottaminen> Luettu 24.11.2022.

Verohallinnon päätös yleisestä tiedonantovelvollisuudesta. Luettavissa <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/paatokset/47436/verohallinnon-paatos-yleisesta-tiedonantovelvollisuudesta5/> Luettu 27.10.2022.

Väestötietojärjestelmä. Digi- ja väestövirasto. Luettavissa <https://dvv.fi/vaestotietojarjestelma> Luettu 27.10.2022.

Yhteentoimivuusalusta. Digi- ja väestövirasto. Luettavissa <https://dvv.fi/yhteentoimivuusalusta> Luettu 27.10.2022.

Yhteisaluelaki 758/1989. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1989/19890758>

Yksityinen elinkeinonharjoittaja. Patentti- ja rekisterihallitus. Luettavissa <https://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yeh.html> Luettu 27.10.2022.

Yksityistien hoito ja ylläpito. Maanmittauslaitos. Luettavissa <https://www.maanmittauslaitos.fi/kiinteistot/tietoa-kiinteistoista/yksityistien-hoito-ja-yllapito> Luettu 27.10.2022.

Yksityishenkilöille myönnettäviä valtionavustuksia koskeva selvitys. Valtiovarainministeriö. Luettavissa <https://www.otakantaa.fi/fi/hankkeet/767/> Luettu 27.10.2022.

Yritys- ja yhteisötietolaki 244/2001. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2001/20010244>